

T. C
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN YAŞLILARA YÖNELİK
TUTUMLARININ, DİĞERKAMLIK DÜZEYLERİ VE DEMOGRAFİK
DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ

Nergis Ezel BAYKAL

Danışman: Prof. Dr. Binnaz KIRAN (Mersin Üniversitesi)

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Mustafa KALE

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Nurcan ÇİÇEK (Mersin Üniversitesi)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MERSİN / HAZİRAN 2021

ONAY

T.C.

ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ' NE

201810019 numaralı öğrencimiz olan **Nergis Ezel BAYKAL** tarafından hazırlanan “**Üniversite Öğrencilerinin Yaşlılara Yönelik Tutumlarının, Diğerkamlık Düzeyleri ve Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi**” başlıklı bu tez çalışması jüri üyelerimiz tarafından **oy birliği** ile **Psikoloji** Anabilim Dalı’nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

(Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Sureti İmzalıdır)

Üniv. Dışı – Asıl Üye – Tez Danışmanı – Jüri Başkanı: Prof. Dr. Binnaz KIRAN

(Mersin Üniversitesi)

(Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Sureti İmzalıdır)

Üniv. İçi – Asıl Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Mustafa KALE

(Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Sureti İmzalıdır)

Üniv. Dışı – Asıl Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Nurcan ÇİÇEK

(Mersin Üniversitesi)

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

(Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Sureti İmzalıdır)

25 / 06 / 2021

Doç. Dr. Murat KOÇ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’ndaki hükümlere tabidir.

İTHAF

Yeryüzündeki hiçbir insanın yaş, cinsiyet, etnik kimlik, din, cinsel yönelim, gelir düzeyi gibi faktörlerden dolayı ayrımcılığa uğramadığı bir dünyaya ithafen...

ETİK BEYANI

Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

01/06/2021

Nergis Ezel BAYKAL

TEŞEKKÜR

Her kararında arkamda olan, sevgileriyle ruhuma ışık tutan canım annem ve babam, en büyük teşekkürü size etmek istiyorum.

Kilometrelerce uzaktan ilgi ve desteğini esirgemeyen canım ablam, çok teşekkür ederim.

Çok değerli tez danışmanım Prof. Dr. Binnaz KIRAN, ilginiz ve desteğiniz için size şükranlarımı sunuyorum. Sizin öğrenciniz olmak benim için onurdu.

Yıllardır aynı yolda yürüdüğüm ve desteğini bir gün bile esirgemeyen çok değerli dostum Merve ADVAN ve ailesine desteklerinden dolayı yürekten teşekkür ederim. Siz olmasaydınız her şey çok zor olurdu.

Lisans eğitimim boyunca bana akademiye sevdiren ve hayata bambaşka bir bakış açısıyla bakmamı sağlayan Anadolu Üniversitesi'ndeki değerli hocalarıma en içten teşekkürlerimi sunuyorum.

Tez süreci boyunca bana güç veren, zor zamanlarımda beni motive eden sevgili arkadaşım Gizem ÜNAL'a çok teşekkür ederim.

Tezimle ilgili zorlukların üstesinden gelmemde her türlü yardımı sağlayan değerli arkadaşım Dr. Özgür ÖRÜN'e çok teşekkür ederim.

Son olarak, çalışmaya katılmayı kabul eden değerli katılımcılara çok teşekkür ederim.

ÖZ**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN YAŞLILARA YÖNELİK
TUTUMLARININ, DİĞERKAMLIK DÜZEYLERİ VE DEMOGRAFİK
DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ****Nergis Ezel BAYKAL****Yüksek Lisans Tezi, Psikoloji Ana Bilim Dalı****Danışman: Prof. Dr. Binnaz KIRAN****Haziran 2021, 95 sayfa**

Bu çalışmanın amacı, üniversite öğrencilerinin diğerkamlık ve yaşlılara yönelik tutum ilişkisini incelemektir. Bununla birlikte, mevcut katılımcılarda yaşlılara yönelik tutumun cinsiyet, sınıf düzeyi ve ekonomik düzeye göre anlamlı şekilde değişip değişmediğini araştırmaktır. Araştırmanın katılımcılarını Çağ Üniversitesi ve Toros Üniversitesi'nde öğrenim görmekte olan üniversite öğrencileri oluşturmaktadır. 2019-2020 güz ve 2020-2021 bahar yarıyılında bahsedilen üniversitelerde öğrenim gören toplamda 399 öğrenci seçkisiz örneklem yoluyla belirlenmiş ve mail, twitter, facebook, instagram, whatsapp gibi platformlar vasıtasıyla ulaşılmış ve araştırmaya dahil edilmiştir. Katılımcılar, ailelerinde yaşlı bir birey ile aynı evde yaşamış kişilerden oluşmaktadır. Katılımcıların 275'i kadın 124'ü ise erkektir. Araştırmada, kişisel bilgi formu ile birlikte katılımcıların diğerkamlık düzeyini ölçmek için Diğerkamlık Düzeyi Ölçeği ve yaşlılara yönelik tutumu ölçmek için "Yaşlılara Yönelik Tutum Ölçeği" kullanılmıştır. Sonuç olarak, yaşlılara yönelik genel tutum, olumlu tutum, olumsuz tutum ve diğerkamlık puanlarının cinsiyete göre bir farklılık göstermediği görülmektedir. Katılımcıların gelir düzeyi, sıfır ile öğrenci burs/kredi miktarı aralığında olan öğrenciler ve gelir düzeyi öğrenci burs/kredi miktarından fazla olan öğrenciler şeklinde iki grup halinde incelenmiştir. Yaşlılara yönelik genel tutum, olumlu tutum ve olumsuz tutum puanlarının gelir düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmüştür.

Fakat diğerkamlık puanlarının gelir düzeyine göre anlamlı olarak farklılaştığı ve gelir düzeyi sıfır ile öğrenci burs/kredi miktarı arasında olan katılımcıların gelir düzeyi öğrenci burs/kredi miktarından fazla olan katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksek diğerkamlık puanına sahip oldukları saptanmıştır. Katılımcıların sınıf düzeyleri incelendiğinde yaşlılara yönelik genel tutum, olumlu tutum, olumsuz tutum ve diğerkamlık düzeyleri arasında anlamlı bir fark görülmemiştir. Bunun yanı sıra, katılımcıların diğerkamlık düzeyi ile yaşlılara yönelik olumlu tutumları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Araştırma sonucunda üniversite öğrencilerinin yaşlı bireylerle sağlıklı etkileşimler içine girebileceği ortamlar oluşturulması, nitel araştırma yöntemleri kullanılarak farklı çalışmalar gerçekleştirilmesi, öğrencilerin diğerkamlık ve yaşlılara yönelik tutumunun farklı değişkenlerle olan ilişkisi incelenmesi, üniversitelerde diğerkamlık ve yaşlılara yönelik tutum ile ilgili seminerler verilmesi önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: diğerkamlık, yaşlılara yönelik tutum, üniversite öğrencileri

ABSTRACT**THE EXAMINATION OF THE ATTITUDE OF PEOPLE IN EMERGING
ADULTHOOD TOWARDS OLD PEOPLE IN TERMS OF ALTRUISM
LEVELS AND DEMOGRAPHIC VARIABLES****Nergis Ezel BAYKAL****Master Thesis, Department of Psychology****Thesis Advisor: Prof. Dr. Binnaz KIRAN****June 2021, 95 pages**

The aim of this thesis is to examine the relationship between altruism of university students who are in emerging adulthood and their attitude towards the elderly. In addition, it is aimed to explore the impact of gender, social and economic status on the participants' attitude towards senior citizens. The participants of the research consist of 399 university students attending to Cag University and Toros University. These students were selected through random sampling and included in the research via various social platforms such as e-mail, Twitter, Facebook, Instagram and Whatsapp. The participants are made up of people who lived with an old person from their family. 275 of these participants are female and 124 of them are male. Along with personal information form, in order to examine the altruism level of the attendees' as well as their attitude towards old people, Altruism Level Scale and Attitude towards Old People Scale were utilized respectively. In conclusion, it has been observed that general attitude, positive attitude, negative attitude towards the elderly as well as altruism scores are not impacted by gender. The income of the participants were analysed in two different categories; students whose income is between 0 and the amount of monthly stipend and those with income above monthly stipend. It has been indicated that general attitude towards the elderly, positive attitude and negative attitude scores are not influenced by level of income. However, it has also been found that altruism scores correlate with level of income and students whose income is below monthly stipend have considerably higher altruism scores than their counterparts.

Regarding the social status of the participants, no significant difference has been found between altruism scores and the general attitude towards the elderly as well as positive and negative attitude. Moreover, positive relationship has been observed between the altruism level of the participants and their attitude towards old people.

Key words: altruism, the attitude towards old people, university students

ÖN SÖZ

Dünya Sağlık Örgütüne göre yaşlılık, kişinin çevresel faktörlere uyum yeteneğinin azalmasıdır. Rowe ve Kahn'a (1997) göre yaşlanma kişilerin kendilerine biçilen sosyal rollerden (annelik, iş) özgürleştiği dönemdir. Homeros, Schopenhauer ve Goethe'ye göre yaşlılık, deneyimin ve bilginin zirveye ulaştığı bir dönemdir. Yaşlı bireyler sosyal çevreleriyle olan ilişkilerini, geçmiş yıllarını, genç nesli ve yeni toplumsal olayları anlamlandırabildiği ölçüde bir yandan hayatın ve gelişimin devam ettiği ama öbür yandan da ölümün yaklaştığı bu gelişimsel dönemi anlamlandırabilecektir (Koç,2002). Diğer gelişim dönemlerinde yaşayan bireylerin, yaşlıların geçirdiği bu anlamlandırma sürecine nefes aldığımız her an yaşlandığımız gerçeğini göz önünde bulundurarak ve bu özgül gelişimsel dönemi hepimizin yaşayacağını kabul ederek destek olması büyük bir öneme sahiptir. "Varolmak için paylaşmak" anlayışını temel alan diğerkamlık kavramı, "diğerini, ötekini, bizden farklı olanı" sadece anlamakla kalmayıp, "diğerin, öteki, bizden farklı olan" için mücadele etmek anlamına gelmektedir. Uluslararası ve ulusal literatürde diğerkamlık ve yaşlılara yönelik tutum ilişkisini inceleyen çalışma sayısı oldukça azdır. Bu açıdan, çalışmanın literatürde üniversitede öğrenim görmekte olan bireylerin diğerkamlık düzeyi ile yaşlılara yönelik tutumları arasındaki ilişkiyi inceleyen ilk yayınlardan biri olması hedeflenmiştir.

25/06/2021

Nergis Ezel BAYKAL

İÇİNDEKİLER

KAPAK	i
ONAY	ii
İTHAF	iii
ETİK BEYANI	iv
TEŞEKKÜR	v
ÖZ	vi
ABSTRACT	viii
ÖN SÖZ	x
İÇİNDEKİLER	xi
TABLolar LİSTESİ	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiii
EKLER LİSTESİ	xiv
1. GİRİŞ	1
2. YÖNTEM	32
2.1. Katılımcılar.....	32
2.2. Prosedür.....	32
2.3. Araştırmada Kullanılan Materyaller.....	33
2.4. Araştırmanın Modeli.....	34
2.5. Araştırma Verilerinin Analizi.....	35
3. BULGULAR	37
4. TARTIŞMA VE SONUÇ	46
KAYNAKÇA	53
EKLER	69

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. <i>Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler</i>	32
Tablo 2. <i>Yaşlılara Yönelik Tutum ve Diğerkamlık Ölçeklerinden Alınan Puanların Dağılımına İlişkin Betimsel İstatistikler</i>	37
Tablo 3. <i>Yaşlılara Yönelik Tutum ve Diğerkamlık Puanlarının Cinsiyete Göre Dağılımı</i>	39
Tablo 4. <i>Yaşlılara Yönelik Tutum ve Diğerkamlık Puanlarının Cinsiyete Göre Farklılıklarına İlişkin T Testi Sonuçları</i>	40
Tablo 5. <i>Yaşlılara Yönelik Tutum ve Diğerkamlık Puanlarının Gelir Düzeyine Göre Dağılımı</i>	41
Tablo 6. <i>Yaşlılara Yönelik Tutum ve Diğerkamlık Puanlarının Gelir Düzeyine Göre Farklılıklarına İlişkin T Testi Sonuçları</i>	41
Tablo 7. <i>Yaşlılara Yönelik Tutum ve Diğerkamlık Puanlarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı</i>	42
Tablo 8. <i>Yaşlılara Yönelik Tutum ve Diğerkamlık Puanlarının Sınıf Düzeyine Göre Farklılıklarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analiz Sonuçları</i>	43
Tablo 9. <i>Yaşlılara Yönelik Tutum Puanlarının Diğerkamlık Düzeyine Göre Dağılımı</i>	44
Tablo 10. <i>Yaşlılara Yönelik Tutum Puanlarının Diğerkamlık Düzeyine Göre Farklılıklarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları</i>	44

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. <i>Araştırma Modeli</i>	35
---	----

EKLER LİSTESİ

Ek A. Çağ Üniversitesi Etik Kurul Onay Belgesi.....	69
Ek B. Çağ Üniversitesi Tez Anket İzni İçin İstek Üst Yazısı.....	72
Ek C. Çağ Üniversitesi Tez Anket Uygulama İzin Belgesi	73
Ek D. Toros Üniversitesi Tez Anket İzni İçin İstek Üst Yazısı.....	74
Ek E. Toros Üniversitesi Anket Uygulama İzin Belgesi	75
Ek F. Ölçek Kullanım İzin E-Mailleri	76
Ek G. Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu	77
Ek H. Kişisel Bilgi Formu	78
Ek I. Yaşlılara Yönelik Tutum Ölçeği	80
Ek İ. Diğerkamlık Ölçeği.....	81

1. GİRİŞ

Bu bölümde; araştırmanın amacı, problemi, önemi, hipotezleri, sayıtları, sınırlılıkları, tanımlamaları, kuramsal açıklamaları ve ilgili alanyazın araştırmaları hakkında bilgiler yer almaktadır.

Dünya Sağlık Örgütüne göre yaşlılık, kişinin çevresel faktörlere uyum yeteneğinin azalmasıdır. Rowe ve Kahn'a (1997) göre yaşlanma kişilerin kendilerine biçilen sosyal rollerden (annelik, iş) özgürleştiği dönemdir. Homeros, Schopenhauer ve Goethe'ye göre yaşlılık, deneyimin ve bilginin zirveye ulaştığı bir dönemdir.

Günümüzde gelişen teknoloji ve tıp sektörü sayesinde yaşam süresinin uzamasına bağlı olarak yaşlı nüfusunda artış görülmektedir (Altuk, 2011). Yaşlılık döneminde fiziksel ve psikososyal birtakım değişiklikler görülmekte ve bu değişiklikler toplumun olumsuz yaşlılık algısının da etkisiyle yaşlı bireylerin yaşam pratiklerinde bir takım zorlu süreçlere sebep olmaktadır. Dolayısıyla ayrımcılığı yaratan ve besleyen tüm toplumsal öğeler, bireylerin yaşlılara yönelik tutumları üzerinde olumsuz bir etki yaratmaktadır.

Diğerkamlık (altruizm) kavramı ilk olarak 19. yüzyılda pozitivizm akımının kurucusu olarak kabul edilen Fransız filozof Auguste Comte tarafından ortaya atılmıştır. Comte bu kavramı, egoizimin karşıtı olarak tanımlamıştır (Bayrak ve Ataseven,2020). Diğerkamlık, bireyin kişisel çıkarlarını gözetmeksizin diğerlerinin iyiliği için çabalaması anlamına gelen bir ahlaki tutumdur (Düzgüner, 2019). Yüzyıllardır bir arada yaşayan insanlar, toplumsal birlikteliğin bir sonucu olarak zaman zaman birbirlerine ihtiyaç duymuşlardır. Bu ihtiyaçlara yönelik yardımlar belli bir çıkar beklentisiyle yapılabileceği gibi, herhangi bir karşılık beklemeden de yapılabilir. Karşılık beklemeden sergilenen bu yardımlar diğerkamlığı doğurmuştur. Suda boğulmakta olan bir çocuğun hayatını kurtarmak isteyen bir bireyin, canı pahasına suya atlayıp çocuğu kurtardığı durumlar vardır. Bu şekilde risk alarak yapılan yardım davranışlarına diğerkam (özgeci) davranış denilmektedir (Oktar, 2018). Bunun yanı sıra, ileride benzer bir duruma düşme ihtimaline karşı yardım görme ümidi ile yapılan ve diğer bireyler tarafından kahramanlaştırılma ümidi ile yapılan yardımlar gerçek diğerkam davranış olarak değerlendirilmez (Barber, 2005).

İnsan yaşamının özgül evrelerinin yalnızca biyolojik tanımlamalarla yapılamayacağı gerçeği son yıllarda sosyal bilimcilerin çalışma konusunu oluşturmaktadır (Timurtürkan ve Demez, 2018). Yaşlılık dönemini yalnızca hastalık ve sorun bazında ele almak yerine; değerlilik, tutum gibi sosyal konular ile birlikte kesişimsel bir bakış açısıyla ele almak önemlidir. Yaşlılık kavramı, insan yaşamının evreleri üzerine yoğunlaşan gelişim psikolojisi alanında önemli bir yere sahiptir. Bu bağlamda son dönemlerde sosyal bilimler disiplinlerinde ve psikoloji alanında yapılan yaşlılık çalışmaları önem kazanmıştır.

Yaşlı bireyler sosyal çevreleriyle olan ilişkilerini, geçmiş yıllarını, genç nesli ve yeni toplumsal olayları anlamlandırabildiği ölçüde bir yandan hayatın ve gelişimin devam ettiği ama öbür yandan da ölümün yaklaştığı bu gelişimsel dönemi anlamlandırabilecektir (Koç, 2002). Diğer gelişim dönemlerinde yaşayan bireylerin, yaşlıların geçirdiği bu anlamlandırma sürecine, nefes aldığımız her an yaşlandığımız gerçeğini göz önünde bulundurarak ve bu özgül gelişimsel dönemi hepimizin yaşayacağını kabul ederek destek olması büyük bir öneme sahiptir. “Var olmak için paylaşmak” anlayışını temel alan değerlilik kavramı, “değerini, ötekini, bizden farklı olanı” sadece anlamakla kalmayıp, “değeri, öteki, bizden farklı olan” için mücadele etmek anlamına gelmektedir. Bu doğrultuda araştırmada şu sorulara cevap aranmıştır;

1. Üniversite öğrencilerinin yaşlılara yönelik tutumları, değerlilik düzeyleri ve demografik değişkenlere göre farklılaşmakta mıdır?
2. Üniversite öğrencilerinin yaşlılara yönelik tutumları, değerlilik düzeyleri ve cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?
3. Üniversite öğrencilerinin yaşlılara yönelik tutumları, değerlilik düzeyleri ve aylık gelir miktarına göre farklılaşmakta mıdır?
4. Üniversite öğrencilerinin yaşlılara yönelik tutumları, değerlilik düzeyleri ve sınıf düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?

Araştırmanın amacı; üniversite öğrencilerinin yaşlılara yönelik tutumlarının, değerlilik düzeylerine, cinsiyete, sınıf düzeyine ve ekonomik düzeye göre farklılaşp farklılaşmadığını incelemektir. Araştırmanın bağımsız değişkenleri olarak; yaş, cinsiyet, sınıf düzeyi, ekonomik düzey ve değerlilik düzeyi belirlenmiştir. Araştırmanın

Bağımlı değişkeni ise yaşlılarayönelik tutumlarıdır.

Dünya nüfusundaki oranının artmasıyla günden güne daha görünür hale gelen yaşlı nüfus, zaman zaman genç kuşağın olumsuz tutumlarıyla karşı karşıya kalmaktadır. Özellikle son aylarda yaşadığımız küresel pandemi salgını nedeniyle evlerine kapanmak zorunda kalan yaşlı bireylerin maruz kaldıkları ayrımcılığı anlamak, anlatmak ve bu konuya dikkat çekmeye çalışmak son derece gereklidir. Bu çalışmada, hangi gelişimsel dönemde olursa olsun tüm bireylerin birer sosyal bir canlı olduğu kabulüyle, toplumsal açıdan “yaşlılık” ve “yaşlı ayrımcılığı”, bireyin herhangi bir beklentisi olmadan başkasına yardım etmesi anlamına gelen “diğerkamlık” kavramıyla birlikte değerlendirilmiştir.

Bu araştırma ile birlikte eğitimlerine devam etmekte olan üniversite öğrencilerinin diğerkamlık düzeyleri ile yaşlılara yönelik tutumları arasındaki ilişki incelenmiş ve çeşitli demografik değişkenler açısından ele alınmıştır. Literatürde her ne kadar yaşlılık dönemine ilişkin çalışmalar mevcut olsa da diğerkamlık düzeyi göz önünde bulundurularak yapılan çalışma sayısı oldukça azdır. Bu çalışmanın, yaşlılık kavramının içeriğinin anlaşılmasına, yaşlılara yönelik oluşan olumsuz tutumun nedenlerinin tespit edilmesine ve olası yaşlı ayrımcılıklarının fark edilmesine ve/veya önlenmesine yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Araştırma sorularına dayanarak aşağıdaki hipotezler ileri sürülmüştür;

Hipotez 1: Üniversite öğrencilerinin yaşlılara yönelik tutumları, kadınlarda daha olumlu olacaktır.

Hipotez 2: Üniversite öğrencilerinin yaşlılara yönelik tutumları, aylık gelir miktarı arttıkça daha olumlu olacaktır.

Hipotez 3: Üniversite öğrencilerinin yaşlılara yönelik tutumları, sınıf düzeyi arttıkça daha olumlu olacaktır.

Hipotez 4: Üniversite öğrencilerinin yaşlılara yönelik tutumları, diğerkamlık düzeyi arttıkça daha olumlu olacaktır.

Ancak çalışmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Bunlardan bazıları aşağıda belirtilmiştir;

Bu çalışmada elde edilecek veriler Diğerkamlık Ölçeği ve Yaşlılara Yönelik

Tutum Ölçeği'nden ulaşılan bilgiler ile sınırlıdır.

Çalışmanın geçerlilik ve güvenilirliğini sağlamak için öngörülen çeşitli varsayımlar aşağıdaki şekilde belirtilmiştir;

1. Araştırmada seçilen örneklemin evreni temsil ettiği varsayılmaktadır.
2. Araştırmaya katılan bireylerin kişisel bilgi formunu ve ölçekleri içtenlikle cevapladıkları varsayılmıştır.

Diğerkamlık: Kişinin temel görevinin, kendisini topluma ve diğer insanlara adanmış olduğuna dair inanıştır (Çankır, 2017).

Yaşlılık: Hayatın evreleri gelişim psikologları tarafından dönemlere ayrılmıştır. Bu dönemlerden biri olan yaşlılık belki de son durak olarak tanımlayabileceğimiz bütün bu dönemlerin tamamlandığı bölümdür (Sucu, 2019).

Tutum: Tutum bir nesneye ilişkin olumlu ya da olumsuz duygu, düşünce ve davranış eğilimlerinin öğrenme sonucunda zihinde tortulaşmış halidir (Sakallı, 2018).

Üniversite Öğrencileri

Üniversite; idari personel, öğretim elemanları ve öğrencilerin etkileşim içinde olduğu, akademik, idari ve sosyal ilişkileri içeren karmaşık bir yapıdır (Şahin ve ark., 2009). Sanayileşme süreciyle birlikte toplumsal yapıda köklü değişimler olmuş, bu değişimler temelde bilime ihtiyaç duyan ve bilimsel bilgiyi önemseyen bir toplumsal yapıyı yaratmıştır. Bu bilimsel bilgilerin üretilmesine yönelik duyulan ihtiyaç, eğitim kurumlarının çoğalmasını sağlamıştır. Sanayi devriminden günümüze teknolojik gelişmelerin de etkisine bağlı olarak kalifiye işgücü ihtiyacı oluşmuş ve bu ihtiyaç üniversitelere olan ilginin artmasını sağlamıştır. Yaşadığımız toplumsal değişimler çağında, toplumun geleceğini bu değişimlere en açık olan kesim olan gençlik belirleyecektir (Poyraz ve ark.2003).

Üniversite öğrencisi toplumsal kimlik edinme sürecini yaşayan kişidir (Şahin ve ark., 2010). Erikson gençleri, etkileşim içinde olan ve bu etkileşim sürecinde samimi duygularından, planlarından, umutlarından ve beklentilerinden bahserek kim olduklarını bulmaya çalışan insanlar olarak tanımlamıştır (Crain, 1987). Gençlik, bireyselleşmeye ve bağımsızlaşmaya verilen önemin vurgulandığı cesurluk ve korkusuzluk dönemi olarak tanımlansa da gençlerin farkında olup ulaşamadıkları birçok seçeneğin varlığı sosyolojik bir çelişkiyi de ortaya koymaktadır (Alemdaroğlu, 2005).

Erikson, ergen bireylerin 20’li yaşlara kadar ‘‘Ben kimim? Toplumdaki konumum ne?’’ gibi sorulara cevap aramakla geçirdiğini belirtir (Parmaksız, 2008). Bu keşfetme ihtiyacı, ergen bireylerin deneyimleme sürecini başlatır. Bu deneyimle süreci bazı bireyler için kendi yetenek ve zevklerini doğru bir şekilde keşfedip ilerledikleri bir süreç ilken, bazı bireyler içinse kimlik karmaşasının yaşandığı bir süreç olmaktadır (Nelson ve Barry, 2005).

Yetişkinliğe giden bu süreçte bireyler sınırlarını keşfetmekte ve kendilerini geliştirmeye odaklanmaktadır. Gençlik dönemi yetişkinliğe geçiş dönemi olması ve birçok belirsizliği bünyesinde barındırmasından dolayı bireyleri olumsuz duygulara yatkın hale getirebilmektedir (Schulenberg ve Zarret, 2005). Gençlik dönemindeki bireylerin belki de en önemli özellikleri kendilerine odaklı ve bağımsız olmalarıdır (Parmaksız, 2008). Bu kendine odaklanma durumu zaman zaman diğerkamlık düzeylerini etkilemekte, toplumdaki yaşlılara yönelik tutumlarını olumsuz şekilde etkilemektedir.

Üniversite Öğrencileri ile ilgili yapılan çalışmalar şu şekildedir:

Şahin ve ark. (2010) üniversite öğrencilerinin düşleriyle ilgili yaptıkları bir çalışmada öğrencilerin %14,9’u yardıma muhtaç kişilere ve yardım kuruluşlarına yardım etmek ve hayır işleri yapmak istediği, %5,6’sı da sınırsız paraya sahip olmak istemeyerek kanaatkâr bir tutum sergilediği, %13,7’si kendi işini kurarak işveren olmak istediği, %11,4’ü dünyayı gezmeyi hayal ettiği, %9,1’i sosyal, sportif ve kültürel etkinlikte bulunmayı hayal ettiği, %7,1’i kariyer yapmayı hayal ettiği %8,5’i okuduğu bölümü bitirip mesleğini yapmak istediği saptanmıştır.

Müezzın ve Kaya (2018) yaptıkları bir çalışmada, öğrencilerin çoğunluğunun kendilerini okudukları üniversiteye ait hissettiklerini, öğrencilerin uyum sorunuyla baş etmek için öncelikle ailelerinden yardım aldıklarını, KKTC’li öğrencilerin arkadaş edinmek ve TC’li öğrencilerin ise ailelerinden ayrı olmakla ilgili sıkıntılarının ön plana çıktığını saptamıştır. KKTC’li öğrenciler ailelerinin yanında eğitim almaktan TC’li öğrenciler ise ailelerinden uzakta eğitim almaktan memnun oldukları sonuçlarına ulaşmıştır.

Karataş ve Gizir (2013) yaptıkları bir çalışmada, düşük akademik not ortalamasına sahip üniversite öğrencilerinin akademik gereksinimlerinin diğer başarı düzeylerindeki öğrencilere göre daha yüksek olduğunu, yine benzer şekilde bu öğrencilerin üniversite eğitimi odaklı gereksinimlerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Bunun yanı sıra, ikinci ve üçüncü sınıf öğrencilerinin akademik gereksinimlerinin dördüncü sınıf öğrencilerinden daha fazla olduğu görülmüştür. Çalışma sonucunda üçüncü ve dördüncü sınıf üniversite öğrencilerinin kariyer, ilişki ve ekonomik gereksinimlerinin birinci ve ikinci sınıftan yüksek olduğunu saptamıştır.

Yaşlılık

Antik çağdan günümüze kadar yaşlılığın birçok tanımı yapılmıştır. Dünya Sağlık Örgütüne göre yaşlılık, kişinin çevresel faktörlere uyum yeteneğinin azalmasıdır. Rowe ve Kahn'a (1997) göre yaşlanma kişilerin kendilerine biçilen sosyal rollerden (annelik, iş) özgürleştiği dönemdir. Homeros, Schopenhauer ve Goethe'ye göre yaşlılık, deneyimin ve bilginin zirveye ulaştığı bir dönemdir (akt.Lehr, 1994). Dolayısıyla yaşlılık zaman ve mekan değişkenlerine göre olumlu ya da olumsuz algılanabilen bir kavramdır.

Dünya nüfus artışı yirminci yüzyılın başından itibaren hızlanmıştır. Özellikle birinci ve ikinci dünya savaşının sona erdiği 1950'li yılların ardından dünyada çok ciddi bir nüfus patlaması yaşanmıştır (Diren, 2018). Geleceğe yönelik yapılan projeksiyonlarda dünya nüfusunun 2050 yılında 8.909 milyara ulaşacağı tahmin edilmektedir. Birleşmiş Milletlerin hazırladığı rapora göre ise 2050 yılında demografik değişim sürecinde olan Türkiye nüfusunun 100 milyon 664 bin kişi olacağı tahmin edilmektedir (Karadakovan, 2014). Dünya Sağlık Örgütü yaş yapısındaki değişimin çocuk-yaşlı oranındaki dengeyle ilişkili olduğunu açıklamış ve ilk defa 1998 yılında dünyadaki yaşlı bireylerin oranının çocukların oranından fazla olduğunu belirtmiştir. 2000 yılındaki nüfus sayımına bakıldığında zaman 65 yaş üstü bireylerin; erkeklerin %5,1'ini, kadınların ise %6,3'ünü oluşturduğu görülmektedir. 2050 yılı için öngörülen rakamlar ise erkekler için %15,6 iken kadınlar için %19'dur. Bu rakamlara bakıldığında, yaşlı nüfusundaki artış oranının 3 kattan fazla olacağı öngörülmüştür (Tezcan ve Seçkiner, 2012). Bu noktada, yeni doğmuş bir bebeğin yaşaması öngörülen ortalama yıl

sayısı olarak tanımlanan ‘‘doğuşta beklenen yaşam süresi’’ kavramı önem kazanmaktadır. Doğuşta beklenen yaşam süresi 2020 TK verilerine göre ortalama 78,6 yıl, erkeklerde 75,9 ve kadınlarda 81,3 yıl olarak belirlenmiştir (TK, 2020). 2050 yılı doğuşta beklenen yaşam süresi tahminlerine bakıldığı zaman yetmiş altı yaş olduğu görülmektedir (Karadakovan, 2014). ngrlen rakamlardaki artışın sebepleri; sosyal koşulların iyileşmesi, tıp sektöründeki ilerleme, beslenme ve eğitim olanaklarının artması, barınma koşullarının iyileşmesidir.

Doğumdan itibaren başlayan yaş alma süreci, genellikle yaşadığı günlerin toplamı olarak hesaplanan kronolojik yaşlanma şeklinde ifade edilir. Yaşlanma gelişme, büyüme, duraklama ve gerileme olmak üzere dört evrede gerçekleşmektedir (Diren, 2018). Bunun yanı sıra gerontolojistler yaşlılığı genç yaşlılık (65-74), orta yaşlılık (75-84) ve ileri yaşlılık (85 ve üzeri) olmak üzere 3 başlıkta toplamıştır (Kutsal, 2007).

Günümüzde yaşlılıkla ilgili yapılan değerlendirmeler, genellikle sosyal güvenlik programlarını ve yaşlanmanın fiziksel etkileri ön plana çıkarmaktadır. Oysa sosyo-kültürel yapıdaki hızlı ve köklü değişimler, yaşlılık kavramının toplumsal boyutunu da göz önünde buldurmamızı zorunlu hale getirmiştir. Bu hızlı ve köklü değişimler sonucu yaşlıların toplumdaki statüsünde, algılanış biçimlerinde ve aile içindeki yerinde önemli değişmeler olmuş ve medya bu değişim sürecinde bir dimono rolü üstlenmiştir. Yaşlılar, çeşitli medya araçları aracılığıyla ‘‘toplumsal artık’’ olarak gösterilmektedir (zmen, 2013). Yaşlılık bir sorun değildir. Günümüzde refah seviyesi en yüksek ülkelerdeki yaşlı nüfusu oranının yüksek olduğu bilinmektedir. Kabul edilen diğer bir yanlış da yaşlılık döneminin tüm mekanizmalarda gerilemelerin yaşandığı bir dönem olarak görülmesidir. Yapılan alışmalar yaşlılık döneminin tüm bilişsel süreçlerin gerilediği bir dönem olmadığını ortaya koymuştur. Yaşlı bireylerde ayırt etme gücü, motor bellek ve dikkat gibi beceriler azalırken birtakım profesyonel yetenekler ve benlikanlayışı güçlenmektedir (Horn ve Donaldson, 1980). Dolayısıyla tüm insanların kaçınılmaz olarak yaşayacağı yaşlılık döneminin bir sorun olarak değerlendirmek yerine yaşlılara yönelik ayrımcı pratikleri tespit etmek ve sosyal hayatı yaşlıların zorlanmayacağı şekilde düzenlemek daha akılcı olacaktır.

Yaşlanma sürecine bağlı olarak yaşlı bireylerde fizyolojik birtakım kayıplar beklense de bu kayıplar kişiden kişiye göre değişir. Yaşlanma süreci multifaktöriyeldir

(Ayrancı, 2020). Dünya sağlık örgütü yaşlılık yaşı ile ilgili yeni saptamalarda bulunmuş olsa da ülkemizde yaşlılık döneminin 65 yaş ile başladığı kabul edilmiştir (Kesgin, 2019). Ölçüm açısından kolaylık sağlaması amacıyla sadece kronolojik yaşlanma ele alınmıştır fakat aslında yaşlılık hem psikososyal hem de biyolojik karmaşık bir olgudur. Dolayısıyla yaşlılık sadece doğum tarihimizin baz alındığı kronolojik yaşlanmadan ibaret değildir. Psikolojik, fizyolojik, sosyolojik ve toplumsal yaşlanma türleri vardır.

Kronolojik Yaşlanma; bireyin doğduğu günden itibaren yaşadığı yıl sayısı ile ifade edilir (Diren, 2018). Takvim yaşlanması olarak da ifade edilmektedir (Ayrancı,2020). DSÖ'nün yaptığı sınıflamaya göre altmış ve yetmiş dört yaş arası genç yaşlılık, yetmiş beş ve seksen dört yaş arası orta yaşlılık, seksen beş yaş ve üzeri ise ileri yaşlılık olarak kabul edilir.

Psikolojik Yaşlanma; zamanla bireylerin zihinsel kapasitelerinde ve bilişsel mekanizmalarında meydana gelen değişikliklerdir. Bellek gücündeki işlev kaybı ve buna bağlı olarak davranışsal uyum yeteneğinin azalması örnek gösterilebilir. Algılama, hafıza ve öğrenme gibi fonksiyonlarda azalma meydana gelebilir. Belleğin geriye doğru yıkılması psikiyatri dalında Ribot kanunu olarak tanımlanır. Bu kanuna göre yaşlıların önceden öğrendiği bilgiler sağlam kalırken yeni öğrendiği bilgiler çabucak unutulur (Ayrancı, 2020). Bu duruma bağlı olarak yaşlı bireyler yeni şeyler öğrenmekten çekinebilir ve genç kuşakla arasına bir mesafe koyabilir (Duben, 2018).

Fizyolojik Yaşlanma; insan yapısını oluşturan organizmalarda hastalıklar, kalıtım, yaşam biçimi, beslenme alışkanlıkları gibi nedenlerden dolayı meydana gelen işlev azalmasıdır (Diren, 2018). Vücut yaşı olarak da belirtilir (Ayrancı, 2020). Özce, insanların organizma yapısında zamanla meydana gelen değişimlerdir. Yaşa bağlı olarak saçlarda beyazlama, görme ve işitme kaybı, ciltte kırışıklık, güç kaybı gibi durumlar yaşanabilir (Ayrancı,2020). Fizyolojik yaşlanma bireyin sosyal çevresi, genetik yatkınlığı, beslenme ve spor alışkanlıkları gibi durumlara bağlı olarak farklılık göstermektedir (Kalınkara, 2016).

Sosyolojik Yaşlanma; kişinin içinde yaşadığı toplumun değer ve normlarına göre değişiklik gösteren yaşlanma türüdür. Bu yaşlanma türünde yaşlıların toplumdaki statüleri önem arz etmektedir (Diren, 2018). Emeklilik, dulluk gibi durumlar örnek

verilebilir.

Toplumsal Yaşlanma; toplumsal yeteneklerin azalmaya başladığı bir yaşlanma türüdür. Yaşlanan bireyin toplumsal işlevlerinde meydana gelen bu değişme, toplumsal rol ve statülerde değişme meydana getirmektedir. Birey yaşlanmanın etkisiyle toplumda yapması gereken rolleri yerine getirememeye başlar (Diren, 2018). Yaşlılara yönelik tutum toplumdan topluma değişse de genelde yerine getirilemeyen bu roller yüzünden yaşlı bireyler toplumdan uzaklaşmakta ve içine kapanmaktadır (Ayrancı, 2020).

Yaşlılıkta birtakım değişiklikler meydana gelmektedir. Fiziksel açıdan ortaya çıkan değişiklikler, vücudun yapı ve işlevlerinde meydana gelen değişimlerdir (Santrock, 2011). Yaşlanma sürecine bağlı olarak duyu organlarında bozulmalar meydana gelebilir (Ahad, 2016). En belirgin bozulma görme duyusunda oluşmaktadır. Yaşlanmanın diğer bir belirgin değişikliği de ciltteki değişikliklerdir (Ahad, 2016). Ciltteki değişiklikler; incelme, kuruluk, sarkma gibi durumlardır (Santrock, 2011). Bunun dışında; işitme güçlüğü, dokunma ve tat alma duyularında azalmalar meydana gelmektedir. Bireylerde, 70'li ve 80'li yaşlarda sinir sistemi işlevlerinde düşüş, kas ve kemik yoğunluğunda azalma yaşanır. İnsanların yaklaşık %10'unda Alzheimer ve Parkinson hastalıkları görülür. Vücudun fiziksel işlevlerindeki azalmaya bağlı olarak davranışlarında da buna paralel olarak azalma gerçekleşir (Kahveci, 2013). Yaşlanmaya bağlı olarak meydana gelen fizyolojik ve biyolojik değişikliklerin yanında sosyal yaşamda da birtakım değişiklikler meydana gelmektedir (Kesgin, 2019). Maddi sıkıntılar, eşin ve yakınların kaybı, hastalıklar sebebiyle içe kapanma, geçmişe özlem, fizyolojik yetersizlikler sebebiyle kısıtlanma, başkalarına bağımlı olma, emeklilik sonrası ortaya çıkan rol ve statü kaybına bağlı olarak oluşan değersizlik hissi ve ayrımcı muameleler sonucu ortaya çıkan törel yalnızlık gibi değişiklikler meydana gelmektedir. Tüm bu kayıplar sonucu yaşlı bireyler değişen yaşam koşullarına uyum sağlayabilmek için ortak davranışlar sergilemeye başlar. Bu ortak özellikler gelişim psikolojisinde ‘yaşlılık dönemi’ olarak incelenir (Kesgin 2019).

Yaşlılığa özgü kişilik tipolojisi; Reichard, Livson ve Peterson (1962) tarafından, 55 ve 84 yaş arasındaki 87 erkekle yaptıkları çalışmada geliştirilmiştir. (Ahad, 2016). Bu tipolojiye göre;

Olgun Tip: Geçmişte yaşadıklarını mutlulukla hatırlayan, her anın tadını çıkaran,

başkalarıyla olan ilişkilerinde doyum arayan, hayattan zevk alan yaşlıları tanımlar.

Salıncaklı Sandalyeli Tip: Yaşlanma sürecinden şikayetçi olmayan hatta sorumluluklarından kurtulduğu için sevinen, hayatı sakın yaşamayı tercih eden yaşlıları tanımlar.

Zırhlı Tip: Dışarıya karşı sorunlarını yansıtmayan fakat yaşlanma sürecinin getirdiği değişikliklerden dolayı içten içe korkan yaşlıları tanımlar.

Kızgın Tip: Yaşlandığı için üzülen, kendisiyle barışık olmayan, ölümden çok korkan yaşlıları tanımlar.

Kendinden Nefret Eden Tip: Yaşlandığından dolayı kendini suçlayan, değişen koşullara ayak uydurmayı reddeden ve ölümü kurtuluş olarak görne yaşlıları tanımlar.

Kronolojik olarak 65 yaşından büyük olan bireyler dünya sağlık örgütü tarafından yaşlı olarak kabul edilmektedir. Sosyal, psikolojik, biyolojik yaşlanma şekilleri olsa da ölçüm açısından kolaylığı sebebiyle kronolojik yaş, yaş ölçütü olarak kabul edilmektedir. Sınır tanımayan teknolojik gelişmeler, sağlık sektöründeki iyileşmeler ve ortalama yaşam süresinin uzaması yaşlı nüfus oranının arttırmış ve bu artış beraberinde yaşlılığın gerileme ve çöküş dönemi olarak algılanmasını getirmiştir.

İlkel toplumlardaki üretim ilişkileri incelendiği zaman; avcılık, toplayıcılık, bilgilerin yeni kuşaklara aktarılması gibi konularda yaşlı bireylerin tecrübelerine güvenildiği görülmektedir. Fakat mülkiyet kavramının ortaya çıktığı günümüz üretim ilişkilerine bakıldığında zaman sermaye odaklı bir anlayışın olduğu görülmektedir (Demirok ve Güner, 2015). Foucault'nun eserlerinde belirttiği gibi, modern dünyada üretim ve tüketim ilişkilerinin dışında kalan kesimler dışlanmakta ve ayrımcılığa maruz kalmaktadır (Cengiz ve ark 2003). Yaşlılık bu doğrultudaki ayrımcı pratiklere verilecek en güzel örneklerden biridir. Üretici işlevini yitiren ya da yitirdiği düşünülen yaşlılar şehir düzenlemeleri, sosyal yaşam aktiviteleri gibi birçok konuda yok sayılmış, görmezden gelinmiştir.

Kronolojik olarak 65 yaşın üzerindeki tüm insanların tek özelliğinin ‘yaşlı bir birey’ olması gibi yaygın bir inanış vardır. Bu inanış; yaşlı bireyleri giyimine dikkat etmesi gereken, cinsel bir hayatı olmayan, heteroseksüel, muhafazakar, olgun olması gereken bir kesim olarak homojen bir yapı şeklinde görmemize sebep olabilmektedir. Yaşlılar dönemlerine özgü gerileme ya da handikaplarından dolayı değil, toplum

tarafından onlara atfedilen gerileme ve handikaplardan dolayı zorlayıcı problemlerle karşılaşmaktadır. Yaşlılıkla ilgili toplumsal söylemlere dikkat edildiği zaman, (yaş yetmiş, iş bitmiş) yaşlılığın bir bitiş dönemi olarak görüldüğü anlaşılmaktadır. Toplumda yaşlıların yalnız kalmak, ilişki kurmamak istediğine dair yanlış bir inanış vardır. Fakat yaşlılık döneminin, toplumsal yaşamdan kopma isteği doğurduğuna dair yeteri kadar araştırma mevcut değildir (Koç, 2002). Döneme dair yanlış ön kabullerden bir diğeri de bu gelişimsel dönemin bir huzur, sakinlik ve sükunet dönemi olduğuna dair inançtır. Oysa yaşlı bireyler, eş ve yakın çevrenin kaybı, sağlık sorunları, yalnızlık gibi birçok sebepten dolayı çok ciddi stresler yaşayabilmektedir (Koç, 2002).

Yaşlılık dönemine dair olumsuz toplumsal söylemler bu dönemin sorun olarak algılanmasına sebep olmaktadır. Günümüzde en yaşlı nüfus oranına sahip ülkeler gelişmişlik düzeyleri en yüksek ülkelerdir (Arun, 2016). Dolayısıyla yaşlanma bir sorun değildir. Asıl sorun yaşlanma sürecindeki bir ülkede fiziksel ve sosyal koşulların yaşlılık sürecine uygun düzenlenmemesidir (Arun, 2016). Yaşlılık dönemi sorun olarak algılanmaya devam ettiği sürece yaşlı bireylere yönelik “yaş ayrımcılığı”nın ortaya çıkması kaçınılmaz hale gelecektir. Yaşlı ayrımcılığı kavramını ilk kez 1969 yılında Amerika Ulusal Yaşlılık Enstitüsü başkanı Robert Butler kullanmıştır (Parmaksız, 2020). Yaşa dayalı ayrımcılık, sadece yaş faktörü göz önünde bulundurularak yapılan ayrımcılık türüdür. Yaşlıların hastalık ve muhtaçlığı temsil ettiğinin düşülmesi, üretimden çekilen ve yük oluşturan bir grup olarak algılanması, güzellik ve cinsellikten mahrum olduklarının vurgusunun kitle iletişim araçları yoluyla mizah malzemesi haline getirilmesi yaşlılara yönelik ayrımcılığı daha yaygın ve görünür hale getirmektedir. Yaşlı ayrımcılığı 2 boyutta olabilir. İlki; yaşlı bireylere sırf yaşlarından dolayı önyargı ile davranmak, ikincisi ise yine sırf yaşlarından dolayı bu bireylere fırsat vermemektir (Parmaksız, 2020). Yaşlı bireylere fırsat verilmemesinin en net örneği yaşlı istihdamı konusunda görülmektedir. Yaşlandıkça üretkenliğin azaldığına dair bir kanıt bulunmamıştır (Buz, 2015). Bu noktada P.Bourdieu'nun (1994) Sermaye Yaklaşımından bahsedilebilir. Çünkü yaşlanma süreci, fiziksel ve kronolojik yaşlanmanın ötesinde birtakım durumları barındırır. Yaşlı bireylerin hayat birikimleri sayesinde kazandıkları insan sermayesi, toplumsal sermaye, maddi ve manevi sermaye bireylerin yaşlılık dönemlerini şekillendirmelerine yardımcı olur (Müftüler, 2018a). Bunun yanı sıra dünyada ve ülkemizde pek çok bilim insanı, sanatçı ve yazar en önemli eserlerini 65 yaşından sonra verdikleri görülmektedir (Arıoğul, 2006). Örneğin Mimar

Sinan'ın ustalık eseri olarak tanımlanan Selimiye Camii, Mimar Sinan tarafından 86 yaşındayken tamamlanmıştır (Duben, 2018). Toplumsal hayatın birçok alanından yetersiz oldukları gerekçesiyle dışlanan yaşlı bireyler iş yaşamında da işe alınmama, işte yükselememe, mobbing gibi sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu sorunlar mevcut olan dezavantajlı durumlarını daha da derinleştirerek üzerine maddi sorunları da eklemektedir. Zorunlu haller hariç zorunlu emeklilik yerine isteğe bağlı emeklilik uygulaması, yaşlı istihdamının artırılması ve emeklilik maaşlarının artırılması gibi hukuki düzenlemeler yapılmalıdır (Müftüler, 2018b).

Yaşlı bireylere yönelik ayrımcılığın yanı sıra yaşlı istismarı ve ihmali de görülebilmektedir. Yaşlı bireylere yönelik istismar ve ihmal; psikolojik istismar, fiziksel istismar, ekonomik istismar, cinsel istismar ve ihmal şeklinde olabilmektedir (Aslan, 2017). Psikolojik istismar; yaşlı bireyin ruhsal sağlığını bozulmasına sebep olacak şekilde verilen zarar, fiziksel istismar; yaşlı bireye verilen fiziksel zarar, ekonomik istismar; yaşlı bireyin parasını ya da malını izni olmadan kullanmak, cinsel istismar; yaşlı bireyin rızası dışında yapılan her türlü cinsel eylem, ihmal; yaşlı bireyin ihtiyaçlarının karşılanmaması ya da çok geç karşılanmasıdır (Rakel, 2019).

Yaşlı nüfusu arttıkça ülkeler yaşlılara yönelik yeni politikalar üretmeli, kamu ve sağlık hizmetlerine her zamankinden çok önem vermelidir. Yaşlılığa yönelik bakış açısı yalnızca yaşlılara yönelik bakım hizmetlerine odaklı olmamalıdır. Toplumdaki yaşlı algısı ve bu algının yaşlılar üzerindeki etkisinin araştırılması çok önemlidir (Kuruoğlu ve Salman, 2017). Kısa süreli çözümler yerine uzun vadeli yaşlılık politikası geliştirmek ve yaşlıların mevcut sosyoekonomik durumlarını iyileştirmek çok önemlidir (Müftüler, 2018b). Yaşlı bireylerin toplumla bütünleşmeleri, kaybettikleri statüleri yeniden kazanmaları, ortaöğretim ve üniversite öğrencilerine yönelik yaşlı bireylerin psikososyal durumlarına ilişkin bilinçlendirme çalışmaları yapılması, okullardaki sosyal sorumluluk projeleri içinde mutlaka yaşlılara yönelik faaliyetlerin bulunması önem arz etmektedir (Yurtman, 2016). Yaşlı bireylere yönelik ayrımcı tutumlardan ve negatif yaşlılık söylemlerinden herkes nasibini almaktadır çünkü her birey nefes aldığı her saniye yaşlanmaktadır (Cengiz ve ark 2003). Demografik dönüşüm sürecinde olan ülkeler, bu dönüşüm sürecinin farkında olup uyum sağlayarak sağlıklı yaşlanmaya yatırım yapabilir ve bu sayede yaşlı bireylerin topluma katılımı sağlanabilirler (Kutsal, 2007).

Yaşlıların kendi yaşlanma süreçleriyle ilgili öznel algısı toplum parametrelerinden bağımsız düşünülemez (Cengiz ve ark 2003). Toplumdaki yaşlılık algısına bakıldığında olumlu yaşlılık algısı ve olumsuz yaşlılık algısı şeklinde iki yaklaşım olduğu görülebilir. Toplumdaki bu yaklaşımlar, yaşlı bireylerin yaşlılığa ve hayata bakış açısını etkilemektedir (Müftüler, 2018a). Kişinin kendini hangi yaşta gördüğü ve hissettiği ‘’algılanan yaş’’ kavramını ortaya koymaktadır (Ayrancı, 2020). Yaş ile yaşam doyumu ve mutluluk arasında nedensel bir ilişki yoktur. Yaşlı insanların yaşam doyumları ve hayatı algılama biçimleri yalnızca yaş almalarıyla değişime uğrayamaz. Bu değişime neden olan şey genellikle toplumsal baskılar ve oluşturulan yanlış politiklardır.

Yaşlılıkla ilgili belirlenen kuramlar aşağıdaki gibidir;

1. *Geri Çekilme Kuramı*: 1961 yılında Elaine Cumming tarafından geliştirilen kuram, kopma ya da ilişki kesme kuramı olarak da adlandırılır (Kaygusuz, 2008). Bu kurama göre, yaşlılık dönemine giren bireyler kendilerini sosyal hayattan ve toplumsal süreçlerden geri çekerek içlerine kapanmayı tercih ederler (Efe ve Aydemir, 2015). Bu kuram, toplumsal sürecin sürekliliği için bu geri çekilme ve içine kapanma tavrının kaçınılmaz olduğunu savunur. Yaşlanan bireyler birtakım rol ve sorumluluklarını kaybetmekte ve buna bağlı olarak da toplumun diğer kesimleriyle arasındaki bağ azalmaktadır (Efe ve Aydemir, 2015). Geri çekilme kuramcılarına göre yaşlı bireylerin sosyal hayattan soyutlanması ve izole bir yaşam seçmesi hem kendisi hem de toplum için gereklidir (Efe ve Aydemir, 2015). Dolayısıyla yaşlı bireyler huzurevleri gibi bakım hizmeti veren yerlerde barınmalıdır (Durak, 2012).

2. *Aktivite Kuramı*: Kopma kuramına tepki olarak Sosyolog Havighurts ve arkadaşları tarafından ortaya koyulmuştur (Efe ve Aydemir, 2015). Kuram, yaşlılık sürecine giren bireylerin geri çekilme ve kopma eğilimine girmemesi gerektiğini savunur. Aksine yaşlı bireyler, sosyal rollerindeki değişiklikleri fark ederek yeni roller kazanmalı, toplumsal etkinliklerin içinde yer almalı ve hayattan zevk almalıdır (Efe ve Aydemir, 2015). Bu kurama göre yaşlı bireyin aktiflik durumu, önceki yaşam biçimi, beslenme alışkanlıkları, ekonomik durumu ve sağlık düzeyi ile ilişkilidir (Kalınkara, 2016). Aktivite kuramına göre, yaşlılar orta yaş dönemlerini uzatmalı ve kabul edilebilir olan orta yaş aktivitelerini devam ettirmelidir (Kuroğlu ve Salman, 2017).

3. *Sürekli Kuramı:* Atchley tarafından geliştirilen kuram bireylerin daha çok karakteristik özellikleriyle ilgilenir (Efe ve Aydemir, 2015). Bu kurama göre; yaşlanan birey yetişkinlik dönemindeki alışkanlıklarını ve kişisel özelliklerini doğrudan yaşlılık sürecine taşır. Süreklilik kuramına göre bireylerin yetişkinlik dönemindeki özellikleri yaşlılık döneminde de devam etmektedir (Efe ve Aydemir, 2015). Bu kuram geri çekilme ve aktivite kuramlarına göre görgül açıdan daha fazla destek görmektedir (Durak, 2012).

4. *Modernleşme Kuramı:* Modernleşme kuramı sanayileşen toplumlarda yaşlı bireylerin toplumdaki yeri ve öneminin gerilediğini savunur (Kuroğlu ve Salman, 2017). Bu kurama göre teknolojik ilerlemeler arttıkça yaşlıların rolü azalmaktadır (Kalınkara, 2016).

5. *Alt Kültür Kuramı:* Alt kültür kuramına göre, yaşlı bireyler ortak birçok yana sahip oldukları için kendilerine ait bir "alt kültür" oluştururlar ve diğer gruplardan çok farklı bir hayatın özlemini çekerler (Tufan, 2016).

6. *Rol Kuramı:* Rol kuramına göre, yaşla ilgili bir insanın yapabileceği şeylerin belli sınırları vardır (Akçay, 2011). Bireyler yaşamlarında anne, baba, öğrenci, eş, çalışan vb. gibi birçok role sahip olurlar. Toplumsal roller bireylerin yaşamlarında rol oynayan ve davranış kalıplarını belirleyen önemli bir unsurdur (Akçay, 2011).

7. *Sembolik Etkileşimcilik Kuramı:* Sembolik etkileşimci kuram yaşlanma sürecindeki çevre ve bireyle bu çevre arasındaki etkileşime odaklanır (Hooyman ve Kıyak, 1991). Birlikte yaşam ve bireylerin birbirlerinin farkında olması sembollerin anlamının oluşması açısından önemlidir (Baran, 2004).

8. *Etiketleme Kuramı:* Yaşlı bireyler de dahil olmak üzere tüm yaş gruplarındaki bireyler kimliklerini diğer bireylerin kendilerine karşı olan tepkilerine göre tanımlarlar (Efe ve Aydemir, 2015). Etiketleme kuramına göre de yaşlı bireyler toplum tarafından nasıl tanımlandıklarını düşünürler ve ona göre hareket ederler (Akçay, 2011).

Yaşlılıkla İlgili Yapılan Araştırmalar

Artan'ın (2013) yaşlı istismarına yönelik huzurevinde yaptığı bir çalışmada, aile için ihmal veya istismara maruz kalan yaşlıların %62,40 gibi yüksek bir orana sahip olduğunu saptamıştır. Yine aynı araştırmanın bir diğer sonucu ise; yaşlılara yönelik istismar oranı %25 ile erkek çocuklardır. Erkek çocukları sırayla gelinler, eşler ve kız çocukları takip etmektedir. Araştırmanın son sonucu ise; yaşlıların %30,69 ile en fazla psikolojik istismara maruz kaldıkları, daha sonra %27,27'sinin ekonomik, %23,86'sının fiziksel istismara maruz kaldığı oraya koyulmuştur.

2013 yılında, gençlerin yaşlılara yönelik tutumlarının incelenmesi amacıyla Akdeniz Üniversitesi öğrencileriyle bilimsel bir çalışma yapılmıştır. Gençler kendi tanıdıkları yaşlılarla ilgili (dedeleri, anneanneleri vb.) olumlu düşüncelere sahipken genel olarak yaşlılara yönelik olumsuz düşüncelere sahiptir. Bunun yanı sıra, gençlerin geldikleri bölgeleri de (kırsal, kent) yaşlılara yönelik bakışlarını etkilemektedir. Kırsal kesimden gelen gençler kentten gelen gençlere oranla yaşlılara yönelik daha olumlu düşüncelere sahiptir (Özmen, 2013).

2001 yılında Ankara'nın Altındağ ilçesinde yaşlıların yaşlılık algıları üzerine bir çalışma yapılmıştır. Çalışma sonucunda yaşlı kadınların dörtte üçünün, erkeklerin üçte ikisinin yaşlılığı ölüm ve hastalık ile özdeşleştirdikleri görülmüştür. Kadınların %13'ü erkeklerin ise %20'si yaşlılığı "iyi bir şey" olduğu söylemişlerdir (GEBAM,2001:13).

Diğerkamlık

Diğerkamlık yeni bir kavram olmayıp, yüzyıllardır insanların en temel değerlerinden biri olmuştur. Günümüzde hala felsefe biliminin, dinlerin ve çeşitli ideolojilerin kaynağını oluşturan en önemli normlardan biridir. Dolayısıyla diğerkamlık kavramı insanlık tarihinin başından beri, ahlaki değer ve manevi üstünlük vurgusuyla tanımlanmakta ve önemini korumaktadır (Oktar, 2018).

Diğerkamlık; psikoloji, sosyoloji, felsefe, siyaset bilimi ve ekonomi gibi birçok bilimin odağındadır ve dolayısıyla bilim insanları tarafından kavramla ilgili birçok

tanım yapılmıştır. Tüm bu tanımlarda temel olarak ele alınan nokta, yardım davranışının “herhangi bir ödül ya da fayda beklentisi olmadan yapılması” ve “salt başkalarının iyiliğinin amaçlanması”dır (Akbaba, 1994). Latince kökene sahip “alter” kelimesi ile Yunanca kökene sahip “ism”ekin bir araya gelmesiyle türetilen diğerkam kavramı, ilk kez 19. Yüzyılın başlarında Fransız sosyolog Auguste Comte tarafından tümüyle başkalarının mutluluğu için çaba sarf etmek ve bu çabadan dolayı mutlu olmak olarak tanımlanmıştır (Çetin, 2019). Türk Dil Kurumu sözlüğünde diğerkam “başkalarını düşünen”, diğer-bin “başkaları için yaşayan” olarak tanımlanmıştır (TDK, 2017). Elseverlik ve alturizm isimleriyle de bilinen diğerkam, herhangi bir ödül beklentisi olmadan yapılan yardım davranışdır.

Yirminci yüzyıla kadar diğerkam, hayır kurumları ve yardımseverlik gibi kavramlarla birlikte kullanılmıştır. Dolayısıyla bu durum diğerkam kavramının dini akımlarla özdeşleşmesine neden olmuştur. Fakat Comte’un diğerkam tanımları ile birlikte artık bu kavram dini varsayımlardan bağımsız bir şekilde literatürde yer etmeye başlamıştır (Karadağ ve Mutaçlılar, 2009). Comte’un tanımlamasından etkilenen Karl Marx da diğerkam kavramını önemsemiş, yetenek ve ihtiyaçlar arasındaki bir süreç olarak tanımlamış ve kendi sloganlarında bu kavrama yer vermiştir (Karadağ ve Mutaçlılar, 2009). Bunun yanı sıra Rus sosyolog Pitirim Alexandrovich Sorokin, Comte ve Durkheim’in çalışmalarından farklı bir yol izleyerek kavramı sosyolojik temelden bağımsız değerlendirmiştir. Bunun sebebi Sorokin’in diğerkam üzerine yapılan çalışmaları bilim dışı kabul etmesiydi (Karadağ ve Mutaçlılar, 2009).

Prososyal davranış; bireylerin herhangi bir zorunluluk olmamasına rağmen toplumun faydasını gözeterek yardım davranışları sergilemesidir. Bu fayda gözeterek yardım davranışlarında niyete ve motivasyona bakılmaz (Fredman, 1993). Gönüllülük hareketleri, toplumsal kurallara uymak, sadakat gibi prososyal davranışlar diğerkam ile karıştırmamalıdır. Prososyal davranışları sergileyen bireyler toplum yararına davranırken herhangi bir zarara uğramamaktadır. Diğerkam davranışta ise birey, başkasının yararına bir davranış sergilerken kendisine bir maliyet de yüklemektedir. Bu maliyet “toplumsal yaşama uyumlu” ve “yardımsever” gibi bireysel özelliklerin ötesinde bir durumu ortaya koymaktadır (Çetin, 2019). Dolayısıyla pek çok prososyal davranış diğerkam davranış değildir. Örneğin, özgeçmişine eklemek için gönüllü faaliyetlerde bulunan bir kişi prososyal bir davranış sergilese de diğerkam bir davranış

sergilemiş olmaz. Özce, diğerkam davranışı diğerkam olmayan davranıştan ayıran şey niyettir. Bunun yanı sıra, birbiriyle karıştırılmaması gereken kavramlar olsa da diğerkamlık, prososyal davranışın bir alt üyesi olarak kabul edilir (Karadağ ve Mutafçılar, 2009). Bahsi geçen prososyal davranışlar diğerkamlıktan beslenir ve aynı zamanda sosyal uyumu güçlendirerek diğerkamlığı besler.

Diğerkam davranışı salt kişilik özellikleriyle açıklamak, kavramı bütünsel görmemizi ve yeterli düzeyde anlamamızı engellemektedir (Üzümçeker ve ark, 2019). Örneğin, Latene ve Darley (1970) yaptıkları çalışma sonucu bireysel özellikler ve olumlu sosyal davranışlar arasında bir bağlantı olmadığını ortaya koymuştur.

Bencillik, kişinin kendine düşkün olması ve sadece şahsi menfaatleri için yaşamasıdır (Seyyar, 2007). Kişinin kendi iyiliğini düşünmesi ve kendi menfaatleri doğrultusunda hareket etmesi doğal bir ihtiyaçtır. Fakat burada vurgulanan nokta, kişinin ‘ben ve öteki’ ayrımı yaparak salt kendine odaklanması ve kendi menfaatleri doğrultusunda hareket etmesi yönündeki doğal ihtiyacının ‘çok’ fazla olmasıdır (Ardıç, 2019). ‘İnsan doğası gereği bencil midir yoksa diğerkam mıdır?’, ‘Diğerkamlık ve bencilliğin çevresel faktörlerin etkisiyle şekillenmesi mümkün müdür?’ gibi sorular bilim insanlarının tartışma konularını oluşturur. Ontolojik açıdan bakıldığında insan doğası hem bencil hem de toplum yanlısı bir tutuma aynı anda sahiptir (Ardıç, 2019). Dolayısıyla insanları ‘bencil’ veya ‘diğerkam’ olarak kategorize etmek yerine tüm insanların hem bencil hem de aynı zamanda diğerkam olduğunu kabul etmek daha doğru olacaktır. İnsanlar, psikanalitik kuramda ‘id’ olarak tanımlanan, onların bencil ve ahlakdışı dürtülerle hareket etmesine yol açan bir kişilik yapısıyla doğarlar. Bunun yanı sıra, insanlar kendilerinden önce de halihazırda var olan bir dünyaya doğarlar. Toplumsallaşma sürecinde edinilen ve ahlak kurallarını barındıran özellikler ‘süperego’yu oluşturur. Süperego ve id sürekli çatışma halindedir. Bu çatışma ise rasyonel ‘ego’ tarafından kontrol altına alınır. Eğer bu denge sağlanmazsa ‘id’ toplumsallaşma sürecindeki değerleri göz ardı ederek sonsuz bir doyumun peşinden gidebilir (Snowden, 2011). Diğerkamlık ve tam zıttı olarak tanımlanan bencillik kavramları başkalarının gönenciyle ilgilenmeleri açısından benzerlik göstermektedir. Bencillik kavramında, bireylerin başka bireylerin gönençleriyle ilgilenme sebebi kişisel çıkarları iken diğerkamlık kavramında ise başkalarının çıkarlarıdır (Wilson, 2015).

Diğerkamlık davranışını açıklarken sosyal ikilem kavramına yer vermek son derece önemlidir. Sosyal ikilem, bireyin bireysel çıkarları ile toplumsal çıkarlar arasında tercih yapma durumudur (Üzümçeker ve diğerleri, 2019). Bireylerin toplumsal fayda gütmekten, bencilce yaptıkları seçimler onlara anlık daha fazla fayda sağlayabilir. Fakat toplumdaki tüm bireylerin bencilce tercihler yapması, bu bireylerin iş birliği içinde toplumsal faydayı gözeterek yaptıkları seçimlere göre toplumda daha az kazanç getirir (Yalçın, 2011).

Liebrand (1983) ve Kollock (1998) toplumsal ikilemleri sınıflandırırken ikilem sırasındaki kişi sayısına dikkat çekmiştir. Eğer bir toplumsal ikilem sırasında çok fazla kişi varsa olumlu ya da olumsuz hareketleri diğerleri tarafından görünmeyebilir ve bu durum kişiye anonimlik sağlar. Fakat ikilem sırasında iki kişi varsa, anonim kalmak mümkün değildir ve tüm hareketler diğer kişi tarafından açıkça görünür. Bunun yanı sıra, ikilem sırasında çok fazla kişi varsa bencilce davranan kişi bedeli birçok kişiye ödetmiş olur fakat ikilem sırasında iki kişi varsa bedeli tek kişi ödemiş olur. Toplumsal ikilem sınıflandırmasında dikkat çeken diğer bir nokta ise, çok kişinin olduğu toplumsal ikilemlerde bireyin diğer kişilerin kazançları üzerinde çok az kontrolü vardır. Fakat iki kişinin olduğu ikilemlerde bireyin diğer kişinin kazancı üzerinde kontrolü fazladır (Yalçın, 2011). Örneğin; yiyeceğin sınırlı olduğu bir adada kalabalık bir grup yaşıyorsa, kişilerden birinin yediği günlük yemek miktarını iki katına çıkartması diğer bireyler tarafından hemen fark edilmeyecek, yemeğin azalmasının bedelini tüm grup ödeyecek ve tek bireyin yemeğin azalmasındaki payı görece düşük olacaktır. Öte yandan, bu adada iki kişi olsaydı bu durum daha kolay fark edilecek, bedeli tek kişi ödeyecek ve bencilce davranan kişinin yemeğin azalmasındaki payı daha fazla olacaktır.

Bireyleri toplumsal ikilemlerde iş birliğine ya da bencillığe iten; cinsiyet ve kişilik özellikleri gibi bireysel etmenler, toplumsal değer yönelimi, iletişim, grup büyüklüğü, grup kimliği ve kaynağın belirsizliği gibi etmenler vardır (Yalçın, 2011).

Cinsiyet: Kadınların iş birliğine daha yatkın olduğuna yönelik araştırmaların yanında (Cadsby ve Maynes,1998, Dawes, McThavish ve Shaklee, 1977) erkeklerin iş birliğine daha yatkın olduğuna dair araştırmalar (Brown ve Hummels, 1999; Kurzban ve Houser, 2001) da vardır.

Kişilik özellikleri: Bireylerde sorumluluk duygusunun (De Cremer ve ark, 2001) ve içten denetiminin yüksek olması (Boone ve ark, 1999) iş birliği eğilimini arttırmakta iken; saldırganlık, baskınlık ve Makyavelcilik gibi özelliklerin yüksek olması (Terhude, 1970; akt Deutsch, 1973) bencil eğilimlerin artmasına sebep olmaktadır.

Toplumsal değer yönelimi: Bir bireyin toplumsal ikilem durumunda karar vermesinde etkili olan kalıcı ve bireysel farklılıklarıdır (Yalçın, 2011). Değer yönelimini; toplum yanlılığı, yarışmacılık ve bireycilik olmak üzere üç başlıkta incelemek mümkündür. Eşitliği önemseyen ve kendi faydası ile diğerlerinin faydası arasındaki farkı az tutma eğiliminde olan, iş birliğine açık bireyler toplum yanlısı olarak tanımlanır. Kendi faydalarını en üst düzeyde tutma eğiliminde olan ve görece diğer bireylerden üstünlüklerine dikkat eden bireyler yarışmacı olarak tanımlanır. Bunun yanı sıra, kendi faydalarını en üst düzeyde tutan ve diğerlerinin faydalarını hiç göz önünde bulundurmeyen bireyler bireyci olarak tanımlanmaktadır (Yalçın, 2011). Diğerkamalık ise, diğer bireylerin faydalarını en üst düzeyde tutma eğilimidir.

İletişim:Doğru ve etkili iletişim yanlış anlaşılımların önlenmesini sağlayarak ve insancıl duyguları arttırarak (Dawes ve diğerleri, 1977) iş birliğinin sağlanmasına yardımcı olur.

Grup Büyüklüğü: Sosyal ikilem ve grup büyüklüğü ile ilgili yapılan araştırmalar sonucu; grup büyüklüğü ile iş birliği arasında ters bir orantı olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Bonacich, ve diğerleri, 1976). Bunun sebebi insanların büyük gruplarda kendilerini daha az etkili hissetmeler ve gruba karşı kendilerini daha az sorumlu hissetmeleridir (Liebrand, 1984).

Grup Kimliği: Kendisini grupla özdeşleştiren ve grupla ortak kimlik duygusu kazanan bireyler, iş birliğine daha yatkın ve gruba daha uyumlu hale gelir (Kramer ve Brewer, 1984).

Sosyal ikilemlerle gündelik hayatta sıklıkla karşılaşmakta ve ekonomiden kültüre birçok alanda etkisini gösterebilmektedir (Üzümçeker ve diğerleri, 2019). Örneğin; son günlerde karşılaştığımız kuraklık tehlikesine karşı bireyler iki tercih yapabilir. İlk seçenek; toplumdaki diğer bireylerin seçimlerinden bağımsız olarak ve

bencilce su tüketim alışkanlıklarını dikkatsiz bir şekilde sürdürebilirler. İkinci seçenek ise; toplumsal faydayı gözeterek, su kaynaklarının kuruması tehlikesine karşı su tüketim alışkanlıklarını sınırlandırabilir. Bu toplumsal ikilem örneğinde birey ilk seçenekteki gibi hareket ettiği zaman kısa vadede daha fazla kazanç elde ediyor gibi gözükse dahi, toplamda herkesin iş birliği yapıp su tüketimini sınırlandırdığı duruma göre daha az kazançlı bir durum oluşturur.

Diğerkamlık ile ilgili kuramlar aşağıdaki gibidir;

1. Mutlak Diğerkamlık

Gerçek diğerkamlık olarak da tanımlanan mutlak diğerkamlık; aniden ve içgüdüsel bir şekilde ortaya çıkan, herhangi bir karşılık beklenmeyen ve hatta kendi yaşamını tehlikeye atmayı göze alan bir davranıştır. Bir yangına denk gelen bireyin dumanların içine atlayarak tanımadığı birini kurtarmaya çalışması mutlak diğerkamlığa örnek verilebilir. Bu davranış esnasında diğerkam davranışı sergileyen birey, daha önce plan yapmamış, içgüdüsel olarak hızlı bir şekilde hareket etmiştir.

Beynin amigdala ve insula gibi bölümleri başka bireylerin yardıma ihtiyaçları olduğu durumlarda, bu ihtiyacı fark edip empati duygusunu harekete geçiren bir özelliğine sahiptir. Daha önceden tanımadığımız bireylere böbrek bağışi yapmamız gibi mutlak diğerkam davranışlar, beynimizdeki Functional magnetic resonance imaging (fMRI) taramalarında amigdalaların çeşitli miktardaki hareketlilikleri ve empatik duyarlılık düzeyimiz arasında güçlü bir bağlantı vardır (Abigail, 2014).

2. Kan Bağı Kuramı

Kan bağı kuramı, diğerkam davranışın ortaya çıkması için bireyler arasında kan bağı olmasını gerekli kılmıştır. Birey, kendisiyle aynı genlere sahip akrabalarına karşı daha özgeci davranma eğilimine sahiptir. Çünkü insan öyle bir psikolojik evrimden geçmiştir ki, genlerinin kalıcı olması için kendi yaşamını dahi feda edecek düzeye gelmiştir (Hamilton, 1964).

Öte yandan, bir davranışın diğerkam olarak tanımlanabilmesi için diğerkam bireyin kendinden bir şeyler feda etmesi gerekmektedir. Fakat kan bağı kuramı, akrabalarından birine yapılan diğerkam davranış sonucu kısa vadede bir maliyet oluşsa da

ileride kendi genini korumaya yönelik bir amaç barındırdığı için diğerkam bir davranış olup olmadığı tartışma konusudur (Çetin,2019).

3.Karşılıklı Diğerkamlık

Robert Trivers (1971) tarafından ortaya atılan karşılıklı özgecilik kuramı, kan bağı yoluyla ve mutlak diğerkamlıkla açıklanamayan ve gündelik hayatta çok sık karşılaşılan diğerkam davranışı açıklamaktadır (Çetin,2019). Karşılıklı diğerkamlık, diğerkam bireyin yaptığı fedakarlığın karşılığında bir gün karşı tarafın da onun için diğerkam bir davranışta bulunacağı ve fedakarlık yapacağı inancıyla ortaya çıkar (Çetin,2019). Bu kuramda özellikle belirtilen nokta; yapılan diğerkam davranışın her iki taraf için de günün birinde fayda sağlayacak olmasıdır. Diğerkam bireye fayda sağlamasına rağmen davranışın ‘’diğerkam’’ olarak tanımlanmasının nedeni, diğerkam bireyin davranış esnasında kendisine bir maliyet yüklemesidir. Karşılıklı diğerkamlığın en önemli sorunlarından biri ise yapılan yardım davranışının karşılığının gelecekte alınacağı kesin olmamasıdır (Üzümçeker ve diğerleri, 2019). Diğer bir sorun ise ‘’hile sorunu’’dur. Diğerkam bireyin karşısındaki birey ‘’karşılıklı diğerkamı’’ gibi davranabilir ama yapılan yardıma ileride herhangi bir karşılık vermeyebilir (Trivers,1971).

4. Rekabetçi Diğerkamlık

Rekabetçi diğerkamlık ; hem özgeci bireye hem de davranışı izleyenlere bir fayda sağlayan, yetenek gerektiren, başlarınca gözlemlenebilen, güvenilir bir bildirim içeren ve kendilerini gözleyenlere ‘’daha’’ özgeci olduklarını kanıtlamak için bireylerin birbirleriyle yaptıkları rekabetçi davranışlardır (Çetin,2019).

5. Güçlü Karşılıklılık (Toplumsal Adalet Kuramı)

Toplumunu derinden etkileyen, statünün ve ünün önemsiz kaldığı felaketlerin yaşanması durumunda (savaşlar, doğal afetler, salgın hastalıklar, ekonomik krizler vb.) bireylerin diğerkam davranışın karşılığını gelecekte alma ihtimali sıfıra inebilir, bu durumda bireyler akrabaları dışındaki insanlara diğerkam davranış gösterebilirler ve ilerleyen dönemde toplumsal ilişkilerin devam edeceğine dair beklenti ortadan kalkabilir. Güçlü karşılıklılık, tüm bu durumlarda dahi varlığını sürdüren diğerkam davranışı açıklamaya çalışmıştır.Karşılıklılık bireyin olumsuz bir muameleye maruz kaldığında karşı tarafı cezalandırma,olumlu bir muameleye maruz kaldığı zaman da karşı

tarafı ödüllendirme eğilimidir. Güçlü karşılılık ise bu ödüllendirme ve cezalandırma davranışının uygulayan kişi açısından maliyeti olsa bile devam etme durumudur (Üzümçeker ve diğerleri, 2019). Diğerkam birey, topluma uyum gösterip bundan fayda sağlayabilecekken kendi menfaatinden vazgeçerek toplum için bir bedel ödemektedir (Çetin, 2019). Temelinde eşitlik isteği barındıran kurama örnek olarak, maddi kaynakların eşit dağıtılmasını isteyen ve bu uğurda bedel ödeyen insanlar örnek verilebilir. Bir göreve eşit katkıda bulunan kişiler eşit ödüller almalıdır.

6. Masraflı Sinyalleşme Kuramı

Grafen (1990) tarafından ortaya atılan masraflı sinyalleşme kuramı, cinsel seçilimin özgeci davranış üzerinde etkili olduğunu savunur. Eş seçiminde belli özelliklerin bir kriter olması sonucu bu özelliğe sahip bireyler adaptif açıdan avantajlı hale gelmeye başlar. Bedel ödeyen bireyler karşı cins tarafından fark edilerek rakiplerine fark atabilir, eş bulma ve genlerini gelecek nesillere aktarma olasılıkları artabilir (Üzümçeker ve diğerleri, 2019).

7. Grup Seçilimi Kuramı

Grup seçilimi kuramı; farklı grupların rekabet halinde olmasına bağlı olarak, grup için olumlu sonuçlar sağlayacak özelliklerin kuşaktan kuşağa aktarılmasını ifade eder. Toplumsal yaşamda hem bireyler arasında hem de gruplar arasında rekabet mevcuttur ama bu rekabet çeşitli noktalarda fayda sağlayarak bireylerin hayatta kalmasını kolaylaştırmaktadır (Üzümçeker ve diğerleri, 2019).

8. Kültürel Evrim

Kültürel evrim kuramına göre diğerkam davranışların ortaya çıkmasında genetik değil kültürel aktarım etkilidir. Campbell (1972)' in yaklaşımına göre insan genetiğinde baskın olan eğilim bencilliktir fakat toplumsal ve kültürel etkiler bu motivasyonu tersine çevirebilir. Günümüzdeki kültürel evrim yaklaşımçıları ise gen ve kültür etkileşimini birlikte ele almaktadır (Üzümçeker ve diğerleri, 2019).

Henrich(2004) kültürel aktarımı sağlayan sosyal öğrenmenin ‘konformist aktarım’ ve ‘prestij ile ilişki’ olmak üzere iki türünden bahsetmiştir. Konformist aktarım, bireyin bağlı olduğu gruptakilerin çoğunluğunun hareketlerini taklit etmesidir. Bu eğilim, grupların homojenleşmesine neden olmakta fakat gruplararası

çeşitlilik sağlamaktadır (Üzümçeker ve diğerleri, 2019). Prestij ile aktarım ise (Henrich ve Gil-White, 2001) bireyin grup içinde herhangi bir itaate zorlanmadan yetenekleri sayesinde elde ettiği prestij ile elde edilir. Genel olarak bakıldığında kültürel evrim kuramı; diğerkam, adaptif davranışların kültürel aktarım yoluyla gelecek kuşaklara aktarılmasıdır. (Üzümçeker ve diğerleri, 2019).

Felsefe, diğerkamlığın zıttı olarak kabul edilen egoizm kavramını psikolojik ve normatif olmak üzere iki başlık şeklinde tanımlar. Psikolojik egoizm, insanların doğaları gereği bencil oldukları kabulünden hareket eder. İnsan motivasyonunun bencillik üzerinden inşa olduğunu savunan bu teoriyi baz alınırsa diğerkamlık mümkün değildir. Çünkü bu insan doğası gereği bencildir ve çıkarlarına aykırı davranması imkansızdır. Normatif egoizm ise, ‘olması gereken’ ile ilgilenir (Can,2018). Ahlakın görevi, bize hangi eylemleri yapmamız ve hangilerinden sakınmamız gerektiği konusunda uyarıda bulunmaktır.

Kant’a göre diğerkamlık, görev anlayışından ya da zorunluluktan ayrı değerlendirilmelidir. Kant, başkalarının yaşadıkları olumsuz durumlara karşı verilen duygusal tepkilerin değerini düşürdüğü ve insanların bu durumda olan kişilere karşı yalnızca yarar sağlama görevi olarak davranışta bulunulduğunu varsaymıştır (Karadağ ve Mutafçılar, 2009).

Durkheim’a göre bir başkasına yardım etmek ya da kibar olmak diğerkamlık aynı anlama gelmemektedir. Ona göre ahlak benlik yıkıcı ise diğerkamlık kişisel yıkıcılığın gönüllü hareketidir (Karadağ ve Mutafçılar, 2009).

Hobbes, bencillik kavramını tanımlarken öncelikle herkes için geçerli olabilecek evrensel ahlak kurallarının olup olmadığını sorgular. Bireyin duygularının odağında kendi varlığını koruma içgüdüğü yattığı için iyi ve kötü kavramının göreceli olduğunu savunmuştur. Hobbes’a göre nihai amaç bireylerin kendi mutluluklarına ulaşmaları olmalıdır. Bu görüşe göre, diğerkam eylemler bireylerin uzun vadede kendi çıkarlarını korumalarının ve kendi iyiliklerini örtük bir şekilde sağlamalarının yoludur (Ardıç, 2019).

A.Comte, bencilliğin ve diğerkamlığın birlikte var olduğunu fakat

diğerkamlığın haz duyma ihtiyacını gerçekleştirdiği için daha üstün bir niteliğe sahip olduğunu savunmuştur.(Aslaner,2019). Diğerkamlığın temelini oluşturan prososyal davranışlarda bulunan bireyler, acıdan uzaklaşarak mutluluğa ulaşmaktadır.

İnsan; biyolojik, psikolojik ve sosyal yönleri bulunan bir varlıktır. Antik çağdan günümüze insanlar, sosyal ve psikolojik ihtiyaçları dolayısıyla toplumsal hayata dahil olmuşlardır. Gündelik hayatta karşılaşılan sorunlara çözüm bulmak için kimi zaman diğer bireylerden yardım beklemiş kimi zaman da diğer bireylere yardım etmişlerdir. Yardım davranışı karşılılık ilkesine bağlı olabileceği gibi hiçbir çıkar ve dönüş beklemeden (diğerkamlık) de yapılabilmektedir (Boylu, 2020). Yüzyıllardır toplumsal hayata katılan bireylerin kişisel çıkarları ve toplumsal çıkarları arasında bir denge kurmalarını zorunlu hale gelmiştir (Çetin, 2019). Bireyler bu dengeyi sağlamak amacıyla çeşitli toplumsal kurumlar inşa etmişler ve bu kurumlar zamanla toplumları ayakta tutan, tüm toplumun çıkarına hizmet eden yapılar haline gelmişlerdir (Çetin, 2019). Bu toplumsal yapıların oluşması beraberinde toplumsal kuralları da getirmiştir. Özellikle Emile Durkheim ve Talcott Parsons'un (1902-1979) bireylerin toplumsal değerleri içselleştirme yeteneklerine ve aşırı toplumcu özelliklerine yaptıkları vurgular, kendi çıkarlarından toplum çıkarlarını önemseyen "toplumsal insan" kavramının ortaya çıkmasını sağlamıştır (Çetin, 2019). Fakat ilerleyen süreçlerde birçok sosyal bilimci, bireylerin toplumsal değerleri içselleştirme yeteneklerinin ve aşırı toplumcu özelliğe sahip olmalarının diğerkamlık kavramını açıklamakta yetersiz kaldığını savunmuşlardır. Örneğin; toplumsal kurallara ilişkin ceza sisteminin bulunduğu durumlarda, bireylerin kurallara yönelik ve toplum menfaatine yönelik davranışları değişebilmektedir (Gintis, 2007).

İnsanı insan olarak kabul etmemizi sağlayan en önemli özellik "var olmak için var etmek" yani diğerkamlık ilkesidir (Çabuk ve Ersanlı, 2015). İnsan davranışını sosyal ilişkiler bağlamında ele alarak inceleyen sosyal psikoloji disiplini, diğerkamlık kavramıyla ilgilenmiştir. Psianalitik kuramın temsilcilerinden Sigmund Freud, Anna Freud, Carl Gustav Jung, Alfred Adler, Erich Fromm; Hümanist Kuramın temsilcilerinden Abraham Maslow, Carl Rogers, davranışçı sosyal öğrenme kuramcıları ve evrimsel yaklaşım kuramcıları bu kavramı ele almışlardır. Freud, diğerkamlığı bencilliğin zıttı olarak ele almış ve libidinal nesneyle çakışmadığını vurgulamıştır. Diğerkamlık, yetişme tarzı ve çevresel etkenler sayesinde öğrenilen bir şeydir ve bu

öğrenme içgüdüsel yaşantıda bencillikten diğerkamlığa bir yöneliş meydana getirir. (Kasapoğlu, 2017). Anna Freud ise, kendilerinden bekledikleri performansları gösteremeyen bireylerin bu isteklerini başka bireylere aktardıklarını ve bu aktarma sonucu kendi narsistik yaralanmalarıyla baş ettiklerini savunur (Kasapoğlu, 2017). Jung, bireyin özündeki değerleri fark ederek bireyselleşmesi ve bununla da yetinmeyip toplumsal idealler yaratarak bencillikten uzaklaştığını vurgular. (Kasapoğlu, 2017). Adler, sosyal ilgi kavramından yola çıkarak, insanlarda doğuştan var olan toplumsallık duygusunun çocuğun gelişim sürecinde zamanla büyüyüp geliştiğini ve gelişen bu duygunun güçlenerek insanların derinine kök saldıığını savunmuştur. Bu duygu o kadar kalıcı bir hale gelir ki sadece yakın çevresini değil tüm insanları hatta bu sınırı da aşır tüm canlıları kapsar (Adler, 1927). Bunun yanı sıra Adler'e göre bireylerin yaşamda üç temel görevi vardır. Bunlardan ilki iyi bir aile kurmak, ikincisi uygun bir mesleğe sahip olmak ve üçüncüsü ise toplumla uyum içinde yaşayabilmektir. Adler'in vurguladığı üçüncü görev yani toplumla uyum içinde yaşayabilmek için bireyin çıkarlarını göz ardı edip yardım davranışında bulunması gereklidir (Ekşi, Sayın ve Çelebi, 2016). Erich Fromm, ise bencillik ve diğerkamlık kavramlarını farklı bir pencereden yorumlamıştır. Bencil insanların her ne kadar kendilerini seviyormuş gibi görünseler de temelde sevmeye yetisine sahip olmadıklarını ve bu durumun onlarda yetersizlik duygusu yarattığını savunmuştur. İnsanların başkalarını sevmesini bir erdem olarak tanımlar ve bu durumda insanın kendini sevmesi de bir erdem olduğunu savunur. Dolayısıyla, aslında bencillik ve kendini sevmeye birbirinin zıttı durum durumlar yaratmaktadır (Ardıç, 2019). Maslow, hiyerarşik ihtiyaçlar piramidinde kendini gerçekleştiren insanların yardımseverlik yoluyla dünyayı anlamlandırdığını savunmuştur. (Kasapoğlu, 2014; Kasapoğlu, 2017). Sosyal öğrenme yaklaşımına göre, insanlar doğuştan özgeci değillerdir. Toplumsallaşma sürecinde zamanla öğrenilerek edinilir. Son olarak evrimsel yaklaşım, insan yaşamının özünü genlere bağlar ve yardım davranışını da bu boyutta ele alır. Darwin'in evrim kuramı, doğal seçimlerin bireyin bireylerin hayatta kalma şansını arttıran genleri desteklediğini savunur. Bu doğal seçimler ise genetik bağlılığımız olan bireylere özgeci davranmamızı desteklemektedir (Aronson ve diğerleri, 2012).

Sorokin, insanın bilinç ve bilinç üstü potansiyellerinin gerçekleşmesi sonucu diğerkamlık düzeyinde gelişme olacağını savunmuştur (Boylu, 2020). Psikoloji alanında diğerkamlık çalışmalarının önem kazanması gerektiğini hatta nihai amacın diğerkamlık düzeyini arttırmak olmasının önemli olduğunu vurgulamıştır (Akt. Allen, 1963).

Batson ve Shaw (1991) diğerkam davranışları sergileyen bireylerin kendilerini daha iyi hissettiklerini fakat diğerkam davranışta bulunan kişinin asıl amacı karşısındakinin iyiliğidir.

Sesardic (1999)'a göre, bir insan kendi çıkarlarını yok sayıp bir başkasına yardım davranışında bulunuyorsa diğerkam bir bireydir.

Wakefield(1993)'e göre gerçek bir diğerkamlığın olması mümkün değildir çünkü insanlar egoist doğarlar. Wakefield'e katılanlar, bireylerin yardım davranışlarının her ne kadar diğer bireylerin yararına gibi görünse de asıl amacın kişisel çıkar olduğunu savunurlar (McCreary, 2000). Piliavin ve Charng (1990) ise bu görüşü reddederek gerçek diğerkamlığın insan doğasının bir parçası olduğunu iddia ederler.

Hunt diğerkam davranışa katkı sağlayacağını düşündüğü 3 önemli normdan bahsetmiştir (Karadağ ve Mutaçlılar, 2009).

- *Karşılıklı Münasebet Normu* : Karşılıklı yardım ve iş birliği içeren tüm davranışlar.
- *Yardım Etme / Sosyal Sorumluluk Normu*: Böyle bir yardım yapılmazsa çok ciddi acılar çekecek kişilere yardım yapılmasıdır.
- *Adalet Normu*: Eşitlik, adalet, insancılığı iletir.

Diğerkamlıkla İlgili Ulusal Araştırmalar

Özdin (2019) diğerkamlık çalışmasında eğitim fakültesindeki öğrencilerin mükemmeliyetçilik ve psikolojik iyi oluş düzeylerini incelemiştir. Araştırma sonunda elde edilen bulgular, diğerkamlık ve psikolojik iyi oluş arasında pozitif, psikolojik iyi oluş ve mükemmeliyetçilik arasında negatif bir ilişki olduğu yönündedir.

Özgöl (2019), çalışmasında özgecilik ve beş faktör kişilik özelliklerinin gelecekte yaşlı bireylerle çalışacak olan öğrencilerin yaşlılara yönelik tutumlarına olan etkisini incelemektedir. Bununla beraber öğrencilerin aile türleri ve en uzun süre yaşadıkları coğrafi bölgenin etkileşimi, cinsiyetleri, sınıf düzeyleri, aile aylık gelirleri, en uzun süre yaşadıkları yerleşim birimi, 65 yaş ve üzeri bireylerle yaşama durumları,

yaşlılığa ilişkin bilgi seviyeleri ve bölümleri ile yaşlılara yönelik tutum arasındaki ilişkinin düzeyi belirlenmeye çalışmıştır. Araştıma sonucunda yaşlılara yönelik tutumların incelenmesinde özgecilik ve kişilik özelliklerini incelediği yüksek lisans tezinde özgecilik değişkeni ile yaşlılara yönelik tutum arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulmuştur.

Khanlinbaylı (2018) İstanbul ilinde farklı üniversitelerde eğitim görmekte olan 500 öğrenciyle çalışmıştır. Üniversite öğrencilerindeki mükemmeliyetçilik ve diğerkamlik ilişkisi üzerine yapılan çalışma sonucunda mükemmeliyetçilik anlayışı ve diğerkamlik arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca kadınların erkeklerden daha fazla özgeci davranışta buldukları, yaşı küçük olan üniversite öğrencilerinin büyük olanlara göre daha az özgeci davranış gösterdikleri de tespit edilmiştir.

Oktar (2018) tarafından üniversite öğrencilerindeki diğerkamlik düzeyi, içe-dışa dönüklük ve sosyal problem çözme becerileri arasında bir ilişki olup olmadığı incelenmiştir. Çalışmanın sonucuna göre sosyal problem çözme becerisi, dışa dönüklük ve diğerkamlik arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur.

Ak (2013) üniversite öğrencileri üzerinde diğerkamlik ve diğerkamlığın yaşam amacı üzerindeki yordayıcı etkisi üzerine bir çalışma yapmıştır. Çalışmanın sonucuna göre; öğrencilerin içsel amaçlarının diğerkamlik düzeyini anlamlı yordadığını fakat dışsal amaçların diğerkamlik düzeyini yordamadığı anlaşılmıştır.

Kasapoğlu (2013) üniversite öğrencilerinin iyilik hali ve diğerkamlik düzeyi arasındaki ilişkiyi incelemiş ve iyilik hali ile diğerkamlik arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Akbaba (1994); diğerkamlik düzeyi düşük ve normal olan bireylerden oluşan iki grubu deney ve kontrol grubu olarak belirlemiş ve deney grubuna on hafta boyunca grupla psikolojik danışma yöntemini uygulayarak çalışma yapmıştır. Çalışma sonunda, deney grubundaki özgeci davranış düzeyinin kontrol grubuna oranla önemli derecede arttığı görülmüştür.

Ledyard(1995) tarafından ‘‘Kamu Malı Oyunu’’ isimli bir deney yapılmıştır

(Ledyard,1995) bu oyunda tüm katılımcılara belli bir miktarda kaynak verilmekte ve katılımcılar bu kaynağın belli bir kısmını ortak hesaba aktarmaktadır. Katılımcılar hesaba kaynak aktardıkça deneyiciler de hesaba kaynak aktarmaktadır. Oyun sonunda hesaptaki para katılımcılara eşit bir şekilde dağıtılmaktadır. Ledyard deneyin sonunda sonuçlara baktığı zaman güçlü karşılıklılık kuramıyla tutarlı bir sonuç bulmuştur. Katılımcılar; diğer katılımcılar paylaşım yaptıkça onları ödüllendirmek için kendileri de paylaşım yapmakta, diğer katılımcılar paylaşım yapmadıklarında ise kendileri de paylaşım yapmayarak cezalandırmaktadır. (Üzümçeker ve diğerleri, 2019)

Japonya'da yapılan bir çalışmada (Kohara ve Ohtake, 2011) çocukların yaşlı ebeveynlerinin bakımını üstlenmeleri ile özgecilik düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Sonuç olarak özgecilik düzeyi yüksek bireylerin yaşlı ebeveynlerinin ihtiyaçlarını gidermek için yaptıkları harcamaların özgecilik düzeyleri düşük olanlara göre daha yüksek olduğunu saptamıştır.

Hamann, Warneken, Greenberg ve Tomasello yaptıkları deneyde, çocuklara belirli görevler verilerek bu görevleri tamamlamaları halinde onlara bilye verileceğini söylenmiştir. Aynı görevleri tamamlamalarına rağmen çocuklardan birine daha fazla bilye verilmesi halinde fazla bilye verilen çocuk bilyeyi diğerleriyle eşit olacak şekilde paylaşmıştır (Hamann,ve diğerleri, 2011). Araştırmacılar adil dağıtım seçme eğiliminin doğuştan gelen bir güdü olduğunu savunmuşlardır.

Banbal (2010) hemşirelik öğrencileri üzerinde diğerkamlık araştırması yapmıştır. Hemşireliğe aday öğrencilerin diğerkamlık düzeyinin orta seviyede olduğunu ayrıca öğrencilerin kardeş ve arkadaş sayısı ile diğerkamlık düzeyleri arasında pozitif bir ilişki olduğunu saptamıştır.

Dunn (2008) ve arkadaşları diğerkamlık ve mutluluk ilişkisini incelemişlerdir. Bireyler 2 gruba ayrılmış ve her iki gruba da içi para dolu olan bir zarf verilmiştir. İlk grubun parayı kişisel istekleri doğrultusunda harcamaları istenmiş, diğer grubun ise başkalarını için harcamaları istenmiştir. Araştırma sonucunda diğerkam davranış sergileyerek parayı başkaları için harcayan grubun daha mutlu olduğu görülmüştür.

Mutafçılar (2008) öğretmenlik mesleğindeki diğerkamlık ve diğerkamlık

kavramının tarihsel süreci ile ilgili yaptığı çalışma sonucunda, öğretmenlerin yaşları ile diğerkamlik düzeyleri arasında düşük düzeyde, pozitif anlamlı bir ilişki olduğuna ulaşmıştır.

Warneken ve Tomasello (2006), tarafından yapılan çalışmada on dört aylık bebeklerin bile yetişkinlerin bir nesneye ulaşma, kapıyı açma gibi yardıma ihtiyaçları olduğu durumlarda yardım ettikleri görülmüştür. Warneken ve Tomasello tarafından 2013 yılında yapılan bir başka çalışmada bebeklerin bu yardım etme davranışlarının ebeveynlerin onları izleme durumuna göre artıp azalmadığını tespit etmişlerdir (Warneken ve Tomasello, 2013). Araştırmacılar çıkan sonuçlardan, yardım davranışının amacının onaylanmak olmadığını, içsel bir güdü olduğunu tespit etmişlerdir (Üzümçeker ve diğerleri, 2019).

Şahin (2005); diğerkamlik, iyimserlik ve mutluluk düzeyleri arasındaki ilişkiyi üniversite öğrencileri üzerinde incelemiştir. Çalışmanın sonucunda; mutluluk ile iyimserlik arasında orta düzeye sahip, anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki, mutluluk ve özgecilik arasında düşük düzeye sahip, anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki ve son olarak özgecilik ve iyimserlik arasında düşük düzeyli, anlamlı ve pozitif bir ilişki olduğu anlaşılmıştır.

Diğerkamlıkla İlgili Uluslararası Araştırmalar

Schwartz ve arkadaşlarının (2003) çalışmasına göre yardım davranışında bulunmak ve başkalarından yardım almak zihinsel sağlığın göstergeleridir fakat yardım davranışı göstermek daha iyi zihinsel sağlıkla ilişkilidir.

Paraguay'da yapılan antropolojik bir çalışmada; Ache yerlilerinin arasında yiyeceklerini diğer insanlarla paylaşan kabile üyeleri, zor zor zamanlar geçirmeleri halinde diğer bireylere oranla daha fazla yardım görmüşlerdir (McAndrew F. T., 2002).

Kalaycıoğlu ve Rittersberger (2001) yaptıkları çalışmada ailedeki genç ve yaşlı bireyler arasındaki duygusal ve kültürel destekleri araştırmışlardır. Destek düzeyi arttırıkça yaşlılar için işe yarama duygusu oluşmuş, duygusal destek hem manevi destek sağlamış hem de zihinsel sağlığa olumlu yönde katkı sağlamıştır.

Iedema ve Poppe (1999) toplum yanlısı ve yarışmacı bireylerin kendi özgül gruplarının, toplumun genelinden fikir farklılıklarıyla ayrıldığını fakat bireyselleşmelerde ise böyle bir durum olmadığını görmüşlerdir. Bu durum bilim insanları tarafından bireyselleşmelerin görece benzersiz olma isteğine daha fazla sahip olmalarıyla ilişkilendirilmiştir.

Roth (1995) tarafından yapılan ‘‘diktatör oyunu’’ adlı deneyde katılımcılara belli bir miktarda kaynak verilir ve bu kaynağın istedikleri kadarını kendileri için alıp istedikleri kadarını da başka bir katılımcıya vermeleri istenir. Araştırma sonucunda katılımcıların kimliklerinin gizli tutulduğu durumlarda dahi katılımcıların ellerindeki kaynakların bir kısmını diğer katılımcılarla paylaştıkları görülmüştür (Roth, 1995).

Güth ve Tietz (1990) tarafından ‘‘Ültimeum Oyunu’’ adlı bir deney yapılmıştır. Deneyin başında ilk oyuncuya belli bir miktarda kaynak verilmiştir. Bu oyuncu verilen kaynağın istediği kadar kısmını kendisi için kullanıp geri kalanını karşı tarafa teklif etmektedir. İkinci oyuncu ise ilk oyuncunun kendisine sunduğu teklifi kabul ederse her iki taraf da belirlenen miktarda kaynak almaktadır. Fakat İkinci oyuncu teklifi kabul etmezse iki taraf da hiç kaynak alamamaktadır. Güth’ün 1995 yılında derlediği sonuçlara göre; ilk oyuncular genellikle kaynaklarının %40’ını diğer oyuncuya teklif etmişlerdir. İkinci oyuncuların büyük bir kısmı ise %20’nin altında yapılan teklifleri kabul etmemişlerdir. Bu sonuçlar, güçlü karşılıklılık kuramına yönelik güçlü bir örnek oluşturmuştur. Çünkü kendilerine düşük oranda kaynak teklif edilen oyuncular karşı tarafı cezalandırmak için kendilerine sunulan ödülde de vazgeçmişlerdir (Gintis, 2000).

Mills ve Grusec (1989) tarafından yapılan bir çalışmada; çocuklara oyuncaklarla değiştirilebilen fişlerini oyuncakları olmayan çocuklarla paylaşabilecekleri söylendi. Çocukların bir kısmına genel övgüde (fişlerini yoksul çocuklarla paylaşman çok güzel bir davranış) bulunulmuş, bir kısmına eğitimsel övgüde (elinden geldiğince yardımcı olacağını tahmin ediyorum, sen iyi bir çocuksun) bulunulmuş ve bir kısmına da herhangi bir övgüde bulunulmamıştır. Ardından çocuklar yalnız bırakılmış ve isterlerse yoksul çocuklarla fişleri paylaşabilecekleri söylenmiştir. Çalışma sonunda eğitimsel övgü alan çocukların fişlerini paylaşma konusunda daha istekli oldukları görülmüştür.

Fromin ve ark. (1985) diğerkam davranışı ortaya koyan değerlerin nasıl kazanıldığı üzerine bir çalışma yapmışlardır. Çalışmanın sonucunda diğerkam davranışın 3 aşamada kazanıldığını ortaya koyulmuştur. İlk aşamada sosyalleşme, ikinci aşamada diğerkam davranışın farkına varma ve son aşama diğerkam davranış değerlerinin içselleştirilmesidir.

Peterson ve Homer (1982) öğrencilerin diğerkamlık ölçeklerine verdikleri tepkiler ile gündelik hayattaki tutumları arasındaki tutarlılığı incelemiştir. Çalışmanın sonucunda öğrencilerin gündelik hayattaki tutumları ve diğerkamlık ölçeklerine verdikleri tepkiler arasında tutarlı bir ilişki bulunmuştur.

Underwood ve Moore (1982) algısal, toplumsal ve ahlaki bakış ile diğerkamlık arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonucunda diğerkamlığın algısal, toplumsal ve ahlaki bir bakış kazanmada etkili olduğu görülmüştür.

Sprafkin, Liebert ve Poulos (1975) tarafından yapılan çalışmada; çocukların bir kısmına Lassie isimli filmdeki olumlu sosyal davranışlar izletilmiş, bir kısmına ise nötr davranışlar izletilmiştir. Çalışma sonunda olumlu sosyal davranışları izleyen çocukların yardım etme davranışına daha istekli oldukları görülmüştür.

Messick ve McClintock (1968) katılımcıların birtakım seçimler yaparak bir miktar parayı kendileri ve tanımadıkları bireyler arasında paylaştırdıkları ‘Ayrışık Oyun’ adında bir oyun geliştirmişlerdir. Bu paylaşım esnasında kendi paylaşımlarını görece fazla tutan yarışmacı kişiler, diğerlerinin kazancını önemsemeden kendi paylaşımını en üst düzeyde tutan bireyci kişiler ve kendi kazancı ile diğerlerinin kazancına eşit tutan toplumcu kişiler vardır. Oyuncuların stratejik düşüncelerini engellemek amacıyla tekrarlamayan bir yapıya sahiptir ve tek oturumludur. Bu sebeple yapısal etmenlerden ziyade yalnızca yönelimi ortaya çıkardığı varsayılmaktadır (Van Lange ve Liebrand, 1991). Bu oyunda dikkat edilen en önemli noktalardan biri katılımcıların oyundaki partnerlerini tanınamalarıdır. McClintock’ a göre eğer bireyin karşısındaki akrabası ya da arkadaşısıysa iş birliği yapmaya meyilli olacaktır.

2. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, kullanılacak olan veri toplama araçları ve bunlarla ilgili geçerlik, güvenilirlik çalışmaları, verilerin toplanması ve istatistiksel analizinde kullanılan yöntemler hakkında bilgi verilmiştir.

2.1. Katılımcılar

Çalışmanın katılımcılarını Mersin ilinde yaşayan üniversite öğrencileri oluşturmaktadır. Üniversite öğrencileri arasından çalışma grubunu belirlemede uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın verileri üniversitelerin tatil edilmesinden dolayı çevrimiçi ortamda toplanmıştır.

Katılımcılara ait demografik bilgiler Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1

Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler

Değişken	Düzyey	Kadın f	Kadın %	Erkek f	Erkek %	Toplam f	Toplam %
Gelir Düzyeyi	0-Burs/Kredi Miktarı Arası	156	56,73	44	35,48	200	50,13
	Burs/Kredi Miktarından Fazla	119	43,27	80	64,52	199	49,87
Kıdem Yılı	1. Sınıf	65	23,64	22	17,74	87	21,80
	2. Sınıf	87	31,64	33	26,61	120	30,08
	3. Sınıf	53	19,27	30	24,19	83	20,80
	4. Sınıf	70	25,45	39	31,45	109	27,32

2.2. Prosedür

Kişisel Bilgi Formu, Yaşlılara Yönelik Tutum Ölçeği, Diğerkamlık Düzyeyi Ölçeği hazırlanmış ve Çağ Üniversitesi, Mersin Üniversitesi ve Toros Üniversitesi öğrencilerine google anket yoluyla ulaşılarak doldurmaları sağlanmıştır. Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Ana Bilim Dalı Etik Kurul Komitesi

tarafından 04.02.2021 tarihinde etik kurul onayı alınmıştır

2.3. Araştırmada Kullanılan Materyaller

Çalışmada veri toplama aracı olarak ilgili literatür taranarak hazırlanan toplam 16 sorudan oluşan Kişisel Bilgi Formu, üniversite öğrencilerinin yaşlılara yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla uygulanacak olan yaşlılara yönelik Tutum Ölçeği, diğerkamlik seviyesini ölçek amacıyla Diğerkamlik Düzeyi Ölçeği kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu

Konu ile ilgili literatür taranarak oluşturulan Araştırma Anket formu; katılımcıların cinsiyetini, yaşlarını, eğitim durumlarını ve yaşlılarla aynı evde kalma durumları ölçerek yaşlılara yönelik tutumlarını belirlemek için hazırlanmıştır.

Yaşlılara Yönelik Tutum Ölçeği

Yaşlılara Yönelik Tutum Ölçeği, 1961 yılında Kogan tarafından dezavantajlı bir grup olan yaşlılara yönelik tutumun belirlenmesi amacı geliştirilmiştir (Doharty ve diğerleri, 2011). Bu ölçeğin seçilmesinin nedeni bu konu ile ilgili yapılan araştırmalarda en çok tercih edilen ölçek olmasıdır. Ölçeğin çok tercih ediliyor olması verilerin kıyası adına önemlidir. Araştırmada kullanılan bu ölçeğin Türkçe'ye uyarlaması Duyan Ve Gelbal tarafından yapılmıştır. Ölçek; 17 si olumlu 17 si olumsuz olmak üzere toplam 34 maddeden oluşmaktadır. 7' li likert tipindedir. Ölçekte bulunan ve yaşlılara yönelik tutumu ölçmeye yarayan önergelerin puanlanmasında '1' den 7' ye kadar sayı değerleri kullanılmaktadır. 1 puan değeri 'Kesinlikle Katılmıyorum' ibaresine denk gelirken 7 puan değeri 'Kesinlikle Katılıyorum' ibaresine denk gelmektedir. Ölçekte yüksek puan alınması yaşlılara yönelik tutumun olumlu olduğunu göstermektedir. Tutumun olumlu ya da olumsuz olmasına referans değerler bulunmamaktadır. Bu nedenle katılımcıların tutumları bir diğerine göre daha olumlu ya da olumsuz olmasına göre değerlendirilmektedir. Ölçeğin Cronbach alfa değeri 0,83'dir.

Diğerkamlik Düzeyi Ölçeği

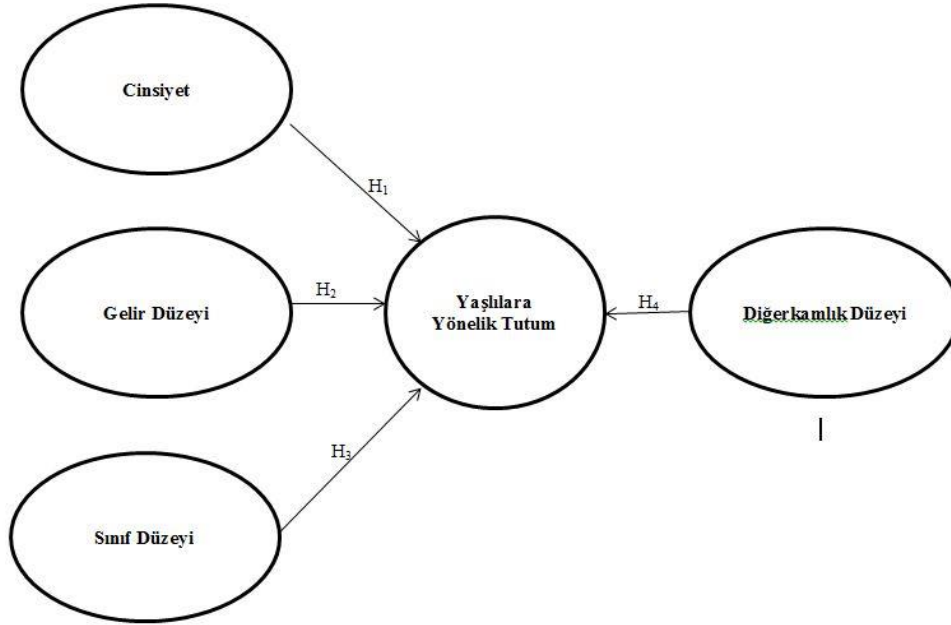
Ersanlı ve Doğru-Çubuker tarafından 2015 yılında geliştirilen ölçeğin amacı, alanyazına bireylerin diğerkamlik (özgecilik) düzeyi hakkında değerlendirme

yapılabilmesi için destek sağlamaktır. Bu ölçeğin geliştirilmesi aşamasında, ilk başta 104 maddelik soru havuzu oluşturulmuştur. Gerekli çalışmalar ve düzenlemeler sonunda 87 maddelik bir uygulama formu ortaya çıkmıştır. Uzman görüşleri doğrultusunda 14 madde elenerek 73 maddeden oluşan bir formla uygulamaya gidilmiştir. Geçerlilik ve güvenilirlik çalışması kapsamında AFA ve DFA, iç tutarlılık ve kriter ölçek geçerliliğinden geçirilmiştir. Yapılan bu analizler sonucunda ölçek 20 madde ile özveri ve bencillik olmak üzere 2 faktörden oluşmaktadır. Kriter geçerliliği için Özgecilik Ölçeği (Akbaba, 2001) ve Duyarlılık Ölçeği (Ersanlı ve Seyrek, 2013) kullanılmış olup; özgecilik ölçeği ve özveri faktörü arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. ($r=.44$, $p<.01$). Duyarlılık ölçeği ve özveri faktörü arasında da pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu yapılan analizler sonucunda gözlemlenmiştir. ($r=.41$, $p<.01$) Bunun yanı sıra, Özgecilik Ölçeği ve bencillik faktörü arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür ($r=-.17$, $p<.01$) Ölçeğin alt boyutların iç tutarlık katsayıları özveri ve bencillik için sırasıyla $.87$ ve $.77$ olarak tespit edilmiştir. Diğerkamalık Ölçeğinin bireylerin özgecilik düzeyleri hakkında değerlendirme bulunabilmek için geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğuna ve toplam varyansın %43'ünü açıkladığı bulgusuna ulaşılmıştır.

2.4. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, üniversite öğrencilerinin yaşlılara yönelik tutumlarının diğerkamalık düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemeyi amaçlamaktadır. Bu nedenle araştırma; ilişkisel tarama modelinde betimsel bir çalışmadır. Araştırmanın bağımsız değişkenleri; diğerkamalık düzeyi, cinsiyet ve sınıf düzeyi bağımlı değişkeni; yaşlılara yönelik tutumdur. Çalışmada izlenilecek yöntem aşağıdaki araştırma modelinde gösterilmiştir.

Şekil 1. Araştırma Modeli

2.5. Araştırma Verilerinin Analizi

. Araştırmada katılımcıların yaşlılara yönelik tutumlarının cinsiyete ve gelir düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesinde ilişkisiz örneklem için t testi, sınıf düzeyi ve diğerkamlık düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesinde ise tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Diğerkamlık düzeylerinin belirlenmesinde önce diğerkamlık ölçeğinden alınan puanlar standart z puanlarına dönüştürülmüş ve ardından +1/2 üstü yüksek, +1/2 ile -1/2 arası orta ve -1/2 üstü düşük düzey olmak üzere 3 düzey bağıl değerlendirme yöntemi ile belirlenmiştir (Erkuş, 2012). Söz konusu analizlerin yapılabilme koşulları incelenmiş olup dağılımların normalliğine ilişkin merkezi eğilim ve yayılım ölçüleri tablolar aracılığı ile sunulmuş ve varyansların homojenliğine ilişkin levene istatistikleri verilmiştir. Tek yönlü varyans analizinde farklılığın manidar olduğu durumda hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla çoklu karşılaştırma testleri arasında en çok kullanılan ve en tutucu testlerden biri olan Tukey testi kullanılmış olup (Kalaycı, 2016) gözlem sayısının eşit olmamasından dolayı Tukey-Kramer hesaplamasından faydalanılmıştır (Lee ve Lee, 2018). Varyansların homojen olmadığı durumlarda ise Tamhane'nin T2 Testinden faydalanılmıştır.

Araştırmanın Geçerlilik ve Güvenirliği

Verilerin analizinde SPSS paket programı kullanılmıştır. Veri analizleri kişisel bilgi formu ve ölçeklerden elde edilen toplam puanlar üzerinden gerçekleştirilmiştir. Anketlerden elde edilen veriler programa girildikten sonra araştırmanın geçerlilik analizi ve doğrulayıcı faktör analizi kullanılmıştır. Verilerin gveniliğini tespit etmek için ‘‘Cronbach Alfa’’ değerinden yararlanılmıştır.

3. BULGULAR

Bu bölümde araştırmada yer alan sorulara göre yapılan analizlerden elde edilen bulgular ilgili başlıklar altında tablolar halinde sunulmuştur.

Katılımcıların Yaşlılara Yönelik Tutumlar ve Diğerkamlık Ölçeklerinden Almış Oldukları Puanların Dağılımına İlişkin Bulgular

Katılımcıların yaşlılara yönelik tutum ölçeği ve diğerkamlık ölçeğinden almış oldukları puanların dağılımına ilişkin betimsel istatistikler Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2

Yaşlılara Yönelik Tutum ve Diğerkamlık Ölçeklerinden Alınan Puanların Dağılımına İlişkin Betimsel İstatistikler

	Diğerkamlık	YY Genel Tutum	YY Olumlu Tutum	YY Olumsuz Tutum
Ortalama	50,94	146,24	71,21	60,97
Ortanca	52,00	145,00	70,00	60,00
Mod	52,00	125,00	74,00	50,00
Standart Sapma	9,20	25,97	14,37	16,38
Varyans	84,60	674,24	206,60	268,18
Çarpıklık	-0,21	0,004	0,22	0,25
Çarpıklığın Std. Hatası	0,13	0,126	0,13	0,13
Basıklık	-0,46	-0,34	-0,44	-0,41
Basıklığın Std. Hatası	0,25	0,25	0,25	0,25
Değişim Aralığı	40,00	132,00	75,00	78,00
En Düşük Puan	30,00	84,00	36,00	27,00
En Yüksek Puan	70,00	216,00	111,00	105,00
K-S	,065	,030	,054	,043
p	,001	,200	,011	,089
Cronbach α	,917	,915	,895	,908

Tablo 2 incelendiğinde katılımcıların diğerkamlık ölçeğinden almış oldukları en küçük puanın 30, en yüksek puanın ise 70 olduğu, ölçekten alınan puanlarının

ortalamasının 50,93 olduğu ve söz konusu dağılımın ortalamanın $\pm 9,19$ etrafında yoğunluk gösterdiği söylenebilmektedir. Ölçekten alınan puanların ortalama, ortanca ve tepe değeri birbirine yakın görünmektedir. Söz konusu puanların dağılımının normal dağılıma uygun olup olmadığının incelenmesi için yapılan normallik testinden elde edilen bulgular ($KS=,065, p<,05$) dağılımın normal dağılımdan farklı olduğunu belirtiyor olsa da basıklık ve çarpıklık katsayılarının kendi standart hatalarına bölünmesinden elde edilen puanın ± 2 aralığında olmasından dolayı dağılımın normal dağılıma uygun olduğu söylenebilmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2013).

Tablo 2 incelendiğinde katılımcıların yaşlılara yönelik ölçeğinden almış oldukları en küçük puanın 84, en yüksek puanın ise 216 olduğu, ölçekten alınan puanlarının ortalamasının 50,93 olduğu ve söz konusu dağılımın ortalamanın $\pm 25,96$ etrafında yoğunluk gösterdiği söylenebilmektedir. Ölçekten alınan puanların ortalama ve ortanca değeri birbirine yakın iken tepe değeri ortalama ve ortancadan daha düşüktür. Söz konusu puanların dağılımının normal dağılıma uygun olup olmadığının incelenmesi için yapılan normallik testinden elde edilen bulgular ($KS=,030, p>,05$) dağılımın normal dağılımdan farklı olmadığını göstermekte olup basıklık ve çarpıklık katsayılarının kendi standart hatalarına bölünmesinden elde edilen puanın ± 2 aralığında olmasından dolayı da dağılımın normal dağılıma uygun olduğu söylenebilmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2013).

Tablo 2 incelendiğinde katılımcıların yaşlılara yönelik olumlu tutum alt ölçeğinden ölçeğinden almış oldukları en küçük puanın 36, en yüksek puanın ise 111 olduğu, ölçekten alınan puanlarının ortalamasının 71,21 olduğu ve söz konusu dağılımın ortalamanın $\pm 14,37$ etrafında yoğunluk gösterdiği söylenebilmektedir. Ölçekten alınan puanların ortalama, ortanca ve tepe değeri birbirine yakın görünmektedir. Söz konusu puanların dağılımının normal dağılıma uygun olup olmadığının incelenmesi için yapılan normallik testinden elde edilen bulgular ($KS=,054, p<,05$) dağılımın normal dağılımdan farklı olduğunu belirtiyor olsa da basıklık ve çarpıklık katsayılarının kendi standart hatalarına bölünmesinden elde edilen puanın ± 2 aralığında olmasından dolayı dağılımın normal dağılıma uygun olduğu söylenebilmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2013).

Tablo 2 incelendiğinde katılımcıların yaşlılara yönelik olumsuz tutum alt ölçeğinden ölçeğinden almış oldukları en küçük puanın 27, en yüksek puanın ise 105

olduğu, ölçekten alınan puanlarının ortalamasının 60,97 olduğu ve söz konusu dağılımın ortalamasının $\pm 16,37$ etrafında yoğunluk gösterdiği söylenebilmektedir. Ölçekten alınan puanların ortalama, ortanca ve tepe değeri birbirine yakın görünmektedir. Söz konusu puanların dağılımının normal dağılıma uygun olup olmadığının incelenmesi için yapılan normallik testinden elde edilen bulgular ($KS=,043$, $p>,05$) dağılımın normal dağılımdan farklı olmadığını göstermekte olup basıklık ve çarpıklık katsayılarının kendi standart hatalarına bölünmesinden elde edilen puanın ± 2 aralığında olmasından dolayı da dağılımın normal dağılıma uygun olduğu söylenebilmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2013).

Tablo 3

Yaşlılara Yönelik Tutum ve Diğerkamlık Puanlarının Cinsiyete Göre Dağılımı

Bağımlı Değişken	Cinsiyet	n	\bar{x}	Std. Sapma	Std. Hata
Yaşlılara Yönelik Genel Tutum	Kadın	259	147,08	26,99	1,68
	Erkek	109	144,63	23,33	2,23
Yaşlılara Yönelik Olumlu Tutum	Kadın	259	71,91	14,72	0,92
	Erkek	109	69,72	13,19	1,26
Yaşlılara Yönelik Olumsuz Tutum	Kadın	259	60,83	16,69	1,04
	Erkek	109	61,08	15,82	1,52
Diğerkamlık	Kadın	259	51,70	8,99	0,56
	Erkek	109	49,83	9,27	0,89

Tablo 3 incelendiğinde erkek ve kadın katılımcıların yaşlılara yönelik tutum ve diğerkamlık puanlarının birbirinden farklı olduğu görülmekte olup bu farklılığın anlamlı olup olmadığına ilişkin yapılan ilişkisiz örneklem için t testi sonuçları Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4***Yaşlılara Yönelik Tutum ve Diğerkamlık Puanlarının Cinsiyete Göre Farklılıklarına İlişkin T Testi Sonuçları***

Bağımlı Değişken	Cinsiyet	N	\bar{x}	ss	T	Sd	P																																
Yaşlılara Yönelik Genel Tutum	Kadın	259	147,08	26,99	0,83	366	0,41																																
	Erkek	109	144,64	23,33				Yaşlılara Yönelik Olumlu Tutum	Kadın	259	71,91	14,72	1,35	366	0,18	Erkek	109	69,72	13,19	Yaşlılara Yönelik Olumsuz Tutum	Kadın	259	60,83	16,69	-0,14	366	0,89	Erkek	109	61,08	15,82	Diğerkamlık	Kadın	259	51,70	8,99	1,80	366	0,07
Yaşlılara Yönelik Olumlu Tutum	Kadın	259	71,91	14,72	1,35	366	0,18																																
	Erkek	109	69,72	13,19				Yaşlılara Yönelik Olumsuz Tutum	Kadın	259	60,83	16,69	-0,14	366	0,89	Erkek	109	61,08	15,82	Diğerkamlık	Kadın	259	51,70	8,99	1,80	366	0,07	Erkek	109	49,83	9,27								
Yaşlılara Yönelik Olumsuz Tutum	Kadın	259	60,83	16,69	-0,14	366	0,89																																
	Erkek	109	61,08	15,82				Diğerkamlık	Kadın	259	51,70	8,99	1,80	366	0,07	Erkek	109	49,83	9,27																				
Diğerkamlık	Kadın	259	51,70	8,99	1,80	366	0,07																																
	Erkek	109	49,83	9,27																																			

Tablo 4 incelendiğinde katılımcıların yaşlılara yönelik genel ($T_{(366)}= 0,826$, $p>,05$), olumlu tutum ($T_{(366)}= 1,346$, $p>,05$), olumsuz tutum ($T_{(366)}= -0,135$, $p>,05$) ve diğerkamlık ($T_{(366)}= 1,804$, $p>,05$) puanlarının cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir.

Gelir Düzeyine Göre Yaşlılara Yönelik Tutum ve Diğerkamlık Puanlarının Farklılaşmasına Yönelik Bulgular

Katılımcıların yaşlılara yönelik tutum ve diğerkamlık ölçeklerinden almış oldukları puanların gelir düzeylerine göre dağılımını gösteren betimsel istatistikler Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5***Yaşlılara Yönelik Tutum ve Diğerkamlık Puanlarının Gelir Düzeyine Göre Dağılımı***

Bağımlı Değişken	Gelir	N	\bar{x}	Std. Sapma	Std. Hata
Yaşlılara Yönelik Genel Tutum	0-Burs/Kredi Arası	181	144,68	23,90	1,78
	Burs/Kredi ve Üstü	187	148,82	26,34	1,93
Yaşlılara Yönelik Olumlu Tutum	0-Burs/Kredi Arası	181	70,16	13,44	0,999
	Burs/Kredi ve Üstü	187	72,56	14,87	1,09
Yaşlılara Yönelik Olumsuz Tutum	0-Burs/Kredi Arası	181	61,48	14,47	1,07
	Burs/Kredi ve Üstü	187	59,74	17,11	1,25
Diğerkamlık	0-Burs/Kredi Arası	181	52,14	8,36	0,62
	Burs/Kredi ve Üstü	187	50,09	9,67	0,71

Tablo 5 incelendiğinde gelir düzeyi 0 ile öğrenci bursu/kredisi miktarı aralığında olan katılımcılar ile gelir düzeyi öğrenci kredi/burs miktarından fazla olan katılımcıların yaşlılara yönelik tutum ve diğerkamlık puanlarının birbirinden farklı olduğu görülmekte olup bu farklılığın anlamlı olup olmadığına ilişkin yapılan ilişkisiz örneklem için t testi sonuçları Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6***Yaşlılara Yönelik Tutum ve Diğerkamlık Puanlarının Gelir Düzeyine Göre Farklılıklarına İlişkin T Testi Sonuçları***

Bağımlı Değişken	Gelir	N	\bar{x}	Ss	T	Sd	P
Yaşlılara Yönelik Genel Tutum	0-Burs/Kredi Arası	181	144,68	23,90	-1,58	366	0,12
	Burs/Kredi ve Üstü	187	148,82	26,34			
Yaşlılara Yönelik Olumlu Tutum	0-Burs/Kredi Arası	181	70,16	13,44	-1,63	366	0,11
	Burs/Kredi ve Üstü	187	72,56	14,87			
Yaşlılara Yönelik Olumsuz Tutum	0-Burs/Kredi Arası	181	61,48	14,46	1,06	366	0,29
	Burs/Kredi ve Üstü	187	59,74	17,11			
Diğerkamlık	0-Burs/Kredi Arası	181	52,14	8,36	2,17	366	0,031
	Burs/Kredi ve Üstü	187	50,09	9,67			

Tablo 6 incelendiğinde katılımcıların yaşlılara yönelik genel ($T_{(366)} = -1,577$, $p > ,05$), olumlu tutum ($T_{(366)} = -1,624$, $p > ,05$) ve olumsuz tutum ($T_{(366)} = 1,050$, $p > ,05$) puanlarının gelir düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmekle birlikte diğerkamlık ($T_{(366)} = 2,170$, $p > ,05$) puanlarının gelir düzeyine göre anlamlı olarak farklılaştığı ve gelir düzeyi 0 ile öğrenci burs/kredi miktarı arasında olan katılımcıların gelir düzeyi öğrenci burs/kredi miktarından daha fazla olan katılımcılardan anlamlı düzeyde daha yüksek diğerkamlık puanlarının olduğu görülmektedir.

Sınıf Düzeyine Göre Yaşlılara Yönelik Tutum ve Diğerkamlık Puanlarının Farklaşmasına Yönelik Bulgular

Katılımcıların yaşlılara yönelik tutum ve diğerkamlık ölçeklerinden almış oldukları puanların sınıf düzeylerine göre dağılımını gösteren betimsel istatistikler Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7

Yaşlılara Yönelik Tutum ve Diğerkamlık Puanlarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı

Bağımlı Değişken	Sınıf Düzeyi	N	\bar{x}	Std. Sapma	Std. Hata
Yaşlılara Yönelik Genel Tutum	1. Sınıf	76	142,58	24,91	2,86
	2. Sınıf	110	146,05	25,79	2,46
	3. Sınıf	73	145,55	23,36	2,74
	4. Sınıf	98	148,55	28,26	2,86
Yaşlılara Yönelik Olumlu Tutum	1. Sınıf	76	68,59	11,81	1,35
	2. Sınıf	110	71,59	14,14	1,35
	3. Sınıf	73	72,03	14,98	1,75
	4. Sınıf	98	70,90	15,66	1,58
Yaşlılara Yönelik Olumsuz Tutum	1. Sınıf	76	62,01	16,64	1,91
	2. Sınıf	110	61,55	16,43	1,57
	3. Sınıf	73	62,48	15,20	1,78
	4. Sınıf	98	58,35	16,79	1,10
Diğerkamlık	1. Sınıf	76	51,96	8,72	1,00
	2. Sınıf	110	50,06	8,82	0,84
	3. Sınıf	73	52,25	10,63	1,24
	4. Sınıf	98	50,06	9,09	0,92

Tablo 7 incelendiğinde farklı sınıf düzeylerindeki katılımcıların yaşlılara yönelik tutum ve diğerkamlık puanlarının birbirinden farklı olduğu görülmekte olup bu farklılığın anlamlı olup olmadığına ilişkin yapılan ilişkisiz örneklem için tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8

Yaşlılara Yönelik Tutum ve Diğerkamlık Puanlarının Sınıf Düzeyine Göre Farklılıklarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken	Varyansın Kaynağı	KT	Sd	KO	F	P	Farklılığın Kaynağı
Yaşlılara Yönelik Genel Tutum	Grup İçi	1538,33	3	512,78			
	Gruplar Arası	235823,63	353	668,06	0,77	0,51	-
	Toplam	237361,96	356				
Yaşlılara Yönelik Olumlu Tutum	Grup İçi	549,26	3	183,09			
	Gruplar Arası	72199,87	353	204,53	0,90	0,44	-
	Toplam	72749,13	356				
Yaşlılara Yönelik Olumsuz Tutum	Grup İçi	959,69	3	319,90			
	Gruplar Arası	94206,68	353	266,87	1,20	0,31	-
	Toplam	95166,37	356				
Diğerkamlık	Grup İçi	365,39	3	121,80			
	Gruplar Arası	30319,74	353	85,89	1,42	0,24	-
	Toplam	30685,13	356				
YYT Levene F= p>0,05							
YYT Olumlu Levene F= 2,80 p<0,05							
YYT Olumsuz Levene F= ,21 p>0,05							
Diğerkamlık Levene F= 1,60 p>0,05							

Tablo 8 incelendiğinde katılımcıların yaşlılara yönelik genel (F= 0,77, p>,05), olumlu tutum (F= 0,90, p>,05), olumsuz tutum (F= 1,20, p>,05) diğerkamlık (F= 1,42, p>,05) puanlarının sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir.

Diğerkamlık Düzeylerine Göre Yaşlılara Yönelik Tutum Puanlarının Farklılaşmasına Yönelik Bulgular

Katılımcıların yaşlılara yönelik tutum ölçeğinden almış oldukları puanların diğerkamlık düzeylerine göre dağılımını gösteren betimsel istatistikler Tablo 9’da sunulmuştur.

Tablo 9***Yaşlılara Yönelik Tutum Puanlarının Diğerkamlık Düzeylerine Göre Dağılımı***

Bağımlı Değişken	Diğerkamlık Düzeyi	N	\bar{x}	Std. Sapma	Std. Hata
Yaşlılara Yönelik Genel Tutum	Düşük	86	134,61	17,90	1,93
	Orta	146	143,20	24,14	2,00
	Yüksek	140	159,04	26,82	2,27
Yaşlılara Yönelik Olumlu Tutum	Düşük	86	63,43	10,92	1,18
	Orta	146	69,70	12,65	1,05
	Yüksek	140	78,78	15,50	1,31
Yaşlılara Yönelik Olumsuz Tutum	Düşük	86	64,83	13,55	1,46
	Orta	146	62,50	16,48	1,36
	Yüksek	140	55,75	15,77	1,33

Tablo 9 incelendiğinde farklı diğerkamlık düzeylerindeki katılımcıların yaşlılara yönelik tutum puanlarının birbirinden farklı olduğu görülmekte olup bu farklılığın anlamlı olup olmadığına ilişkin yapılan ilişkisiz örneklem için tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10***Yaşlılara Yönelik Tutum Puanlarının Diğerkamlık Düzeylerine Göre Farklılıklarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları***

Bağımlı Değişken	Varyansın Kaynağı	KT	Sd	KO	F	P	Farklılığın Kaynağı
Yaşlılara Yönelik Genel Tutum	Grup İçi	35592,37	2	17796,19			Yüksek>Orta
	Gruplar Arası	211678,62	369	573,66	31,03	0,00	Yüksek>Düşük
	Toplam	247270,99	371				Orta>Düşük
Yaşlılara Yönelik Olumlu Tutum	Grup İçi	13480,71	2	6740,36			Yüksek>Orta
	Gruplar Arası	66653,96	369	180,63	37,32	0,00	Yüksek>Düşük
	Toplam	80134,67	371				Orta>Düşük
Yaşlılara Yönelik Olumsuz Tutum	Grup İçi	5361,36	2	2680,68			Düşük>Yüksek
	Gruplar Arası	89555,63	369	242,70	11,05	0,00	Orta>Yüksek
	Toplam	94916,99	371				
YYT Levene F= 7,613 p<0,05							
YYT Olumlu Levene F= 6,99 p<0,05							
YYT Olumsuz Levene F= 2,34 p>0,05							

Tablo 10 incelendiğinde katılımcıların yaşlılara yönelik genel ($F= 31,02, p<,05$), olumlu tutum ($F= 37,32, p<,05$) ve olumsuz tutum ($F= 11,04, p<,05$) puanlarının diğerkamlik düzeylerine göre anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir. Söz konusu bu farklılıkların hangi diğerkamlik düzeyleri arasında olduğunu belirlemek amacıyla varyansların homojen olmamasından dolayı çoklu karşılaştırma testlerinden Tamhane'nin T2 Testi kullanılmıştır. Söz konusu testten elde edilen bulgulara göre diğerkamlik düzeyi yüksek olan katılımcıların yaşlılara yönelik genel ve olumlu tutum puanlarının diğerkamlik düzeyi orta ve düşük olan katılımcılardan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmektedir. Benzer şekilde diğerkamlik düzeyi orta düzey olan katılımcıların yaşlılara yönelik genel ve olumlu tutum puanlarının diğerkamlik düzeyi düşük olan katılımcılardan anlamlı olarak daha yüksek olduğu görülmektedir. Yaşlılara yönelik olumsuz tutum açısından bakıldığında ise diğerkamlik düzeyi düşük olan katılımcıların orta ve yüksek düzey olan katılımcılardan anlamlı düzeyde daha yüksek olumsuz tutum puanlarının olduğu görülmektedir.

Hipotezlerin Sınanması

Tablo 4 incelendiğinde, elde edilen t testi sonuçlarına göre cinsiyet ve yaşlılara yönelik tutumun istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirtilmiştir. Dolayısıyla H1 hipotezinin desteklenmediği bulunmuştur. Bunun yanı sıra, tablo 5 incelendiğinde, elde edilen t testi sonuçlarına göre gelir düzeyi ve yaşlılara yönelik tutum arasında anlamlı bir fark vardır. Bu açıdan H2 hipotezi desteklenmektedir. Tablo 8 incelendiğinde ise, Tek yönlü varyans analizine göre sınıf düzeyi ve yaşlılara yönelik tutum arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Dolayısıyla h3 hipotezi desteklenmemiştir. Tablo 10'u incelemek için varyansların homojen olmamasından dolayı yapılan çoklu karşılaştırma testlerinden Tamhane'nin T2 Testi kullanılmıştır ve diğerkamlik düzeyi ile yaşlılara yönelik tutum arasında anlamlı bir ilişki fark görülmüş, H4 hipotezi doğrulanmıştır.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Demografik Değişkenlere Göre Yaşlılara Yönelik Tutumun İncelenmesine Dair Tartışma

Cinsiyete Göre Yaşlılara Yönelik Tutumun İncelenmesine Dair Tartışma

Araştırmada cinsiyet ve yaşlılara yönelik tutuma ilişkin sonuçlara göre; kadın ve erkek katılımcılar arasında yaşlılara yönelik tutum ile ilgili anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır. Bu bulgu, her iki cinsiyetin de aynı kültürden beslenmiş olması ve aynı eğitimi almasıyla açıklanabilir (Soyuer ve diğerleri, 2010). Bunun yanı sıra, günümüzde üniversite öğrencileri insanlara salt ‘insan’ gözüyle bakılmasını engelleyen toplumsal cinsiyet rolleri hakkında fikir edinmekte; kadını özel alanla, yaşlı bakımını üstlenme sorumluluğuyla ve ‘merhamet’ kişilik özelliğiyle özdeşleştiren algılarla giderek yıkılmaktadır. Dolayısıyla yaşlı bakımında çok ciddi bir sosyal değişimin mevcut olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

İlgili literatür incelendiğinde yaşlılara yönelik tutumun cinsiyet faktörüne göre değişip değişmediğini inceleyen çalışmaların farklı sonuçlarının olduğu görülmüştür. Örneğin, Cankurtaran ve arkadaşlarının (2006) tıp eğitiminin öğrencilerin yaşlılara yönelik tutumlarına olan etkisini inceledikleri çalışmada cinsiyetler arasında yaşlı tutumu ile ilgili farklılığın bulunmadığı ifade edilmiştir. Yaşlılara yönelik tutumun cinsiyete göre farklılaşmadığına dair sonuca ulaşılan bir başka çalışma ise Doherty ve arkadaşlarının (2011) sağlık çalışanlarının kırsal nüfustaki yaşlılara yönelik tutumlarını inceledikleri çalışmadır. Bunun yanı sıra, Soyuer ve arkadaşlarının (2010) Sağlık Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarını inceledikleri çalışmada yaşlılara yönelik tutumun cinsiyete göre anlamlı şekilde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Duyan ve arkadaşları (2016) sosyal hizmet bölümü, Yazıcı ve arkadaşları (2015) yaşlı bakım bölümü öğrencileri, Ayaz ve arkadaşları (2017) hemşirelik bölümü öğrencileriyle yaptıkları çalışmalarda öğrencilerin yaşlılara yönelik tutumlarının cinsiyet faktörüne göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşımlardır. Benzer şekilde Doherty ve arkadaşlarının (2011) sağlık çalışanları ile yaptıkları bir çalışmada cinsiyete göre yaşlılara yönelik tutumun farklılaşmadığı saptanmıştır. Portekizli

çalışmacılar Abreu ve Caldevilla Hemşirelik bölümünde okuyan öğrenciler üzerinde yaptıkları çalışmada cinsiyetin yaşlılara yönelik tutum üzerinde anlamlı bir fark yaratmadığını ortaya koymuştur (Abreu & Caldevilla, 2015).

Literatüre bakıldığında cinsiyetler arasında anlamlı farklar bulan çalışmalar da bulunmaktadır. Örneğin, Ünal ve arkadaşları (2012) geriatri merkezi çalışanları üzerine yaptıkları çalışmada erkek çalışanların kadın çalışanlara göre daha olumlu tutuma sahip olduklarını raporlamıştır. Bu bulguya benzer olarak, Ceylan ve arkadaşı (2015) sosyal hizmet lisans öğrencileri üzerinde yaptıkları çalışmada erkek öğrencilerin kadın öğrencilere göre yaşlılara yönelik daha olumlu tutuma sahip oldukları sonucuna ulaşmıştır. Hweidi ve Obeisat'ın Ürdünlü hemşirelerin akut bakım ortamındaki yaşlı hastalara yönelik tutumlarını inceledikleri çalışmalarında erkek öğrencilerin tutumlarının kadın öğrencilere oranla daha olumlu olduğu saptanmıştır (Hweidi & Al Obeisat, 2006). Benzer şekilde Salman ve arkadaşlarının Hemşirelik öğrencilerinin yaşlılara yönelik tutumlarını inceledikleri çalışmada erkek öğrencilerin tutumlarının daha pozitif olduğu sonucuna ulaşmışlardır (Salman vd., 2018).

Buna zıt olarak literatürde farklı sonuçlara ulaşan çalışmalar da mevcuttur. Örneğin, Kaker ve arkadaşlarının Sosyal Gerontoloji ve Fizyoterapi öğrencilerinin yaşlılara yönelik tutumlarını inceledikleri araştırmada erkek öğrencilerin kadın öğrencilere göre yaşlılara yönelik daha olumsuz tutumlara sahip oldukları, yaşlıları 'memnuniyetsiz' ve 'şikayet eden' kişiler olarak algıladıkları görülmüştür (Kaker, 2016). Özgöl'ün (2019) yaşlılara yönelik tutumların açıklamasında özgecilik ve kişilik özelliklerini incelediği yüksek lisans tezinin sonuçları da bu çalışmayı destekler niteliktedir. Zambrini ve arkadaşları (2008) sağlıkla ilişkili olan bölümlerde (tıp, hemşirelik, diş hekimliği, sosyal hizmet, psikoloji, fizyoloji) okuyan öğrencilerin yaşlılara yönelik tutumlarında cinsiyet faktörünü incelemiş ve kadın öğrencilerin erkek öğrencilere oranla daha olumlu tutuma sahip olduklarını saptamıştır. Yine Mandıracıoğlu ve Lüleci (2015) eczacılık bölümü öğrencileriyle, Bakırhan ve arkadaşları (2017) fizyoterapi bölümü öğrencileriyle yaptıkları çalışmalar sonucunda kadın öğrencilerin erkek öğrencilere oranla yaşlılara yönelik daha olumlu bir tutuma sahip olduklarını saptamışlardır. Benzer şekilde, Kurtkapan'ın (2019) gençlerin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarının incelendiği Nevşehir örneğinde katılımcıların yaşlı ayrımcılık tutumları ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir fark bulunmuş olup kadın

katılımcıların daha olumlu bir tutuma sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulguya benzer olarak Elbi ve arkadaşları (2015) Tıp öğrencilerinin yaşlılara yönelik tutumlarını inceledikleri çalışmada, yaşlılara yönelik tutumlarda erkek öğrencilerin kadın öğrencilere göre daha olumsuz olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Benzer şekilde; Hawkins'ın (2015) üniversite öğrencilerinin yaşlılara yönelik tutumlarını incelediği çalışmasında, Slevin'in (1991) genç yetişkinlerin yaşlılara yönelik tutumlarını incelediği araştırmasında, Söderhamn ve arkadaşlarının (1991) İsveç'teki hemşirelik öğrencilerinin ve kayıtlı hemşirelerin yaşlılara yönelik tutumlarını inceledikleri çalışmalarında ve Doherty ve arkadaşlarının (2011) kırsal nüfusta sağlık çalışanlarının yaşlılara yönelik tutumlarını araştırdıkları çalışmada erkeklerin kadınlara göre yaşlılara yönelik daha olumsuz tutuma sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Kültürel yapıların tutumlar üzerindeki etkisi gerçeğinden hareketle, bu çalışmalarda kadın katılımcıların erkek katılımcılara kıyasla yaşlılara yönelik daha olumlu tutuma sahip olmaları toplumsal cinsiyet rolleri ve rollerin kadınlara yükledikleri bakım verme görevinden kaynaklandığı düşünülmektedir (Özgül,2019). Toplumsal cinsiyet, kadınları merhamet ve yardımseverlikle özdeşleştirmiş ve toplum içindeki şefkat ve duygusallığın yansıması olarak görmüştür (Metin, 2011). Bu araştırmaların sonuçları gösteriyor ki yaşlılara yönelik tutumda cinsiyet değişkeni ile ilgili çelişkili araştırma sonuçları mevcuttur. Bu durum konuyla ilgili daha fazla araştırma yapılması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Sınıf Düzeyine Göre Yaşlılara Yönelik Tutumun İncelenmesine Dair

Tartışma

Çalışmada sınıf düzeyi faktörü ile yaşlılara yönelik tutum arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Eğitim ve öğretim seviyesinin artmasına bağlı olarak bireylerin olgunlaşması ve yaşam tecrübelerinin artmasıyla yaşlılara yönelik tutumlarının daha olumlu olması beklenirken çıkan sonuç şaşırtıcıdır. Nitekim sınıf düzeyi arttıkça yaşlılara yönelik tutumun daha olumlu olduğuna dair yapılan çalışma sayısı oldukça fazladır.

Bu bulguyu destekleyen çalışmalardan, tıp öğrencileri üzerinde yapılan çalışmada birinci sınıf öğrencilerinin diğer sınıflara göre yaşlılara ilişkin daha olumsuz bir tutuma sahip oldukları saptanmıştır (Sheikh, 2013). Benzer şekilde Kulakçı'nın (2010) birinci sınıf ve dördüncü sınıf öğrencilerinin yaşlılara yönelik tutumlarının

incelendiği araştırmasında dördüncü sınıf öğrencilerinin yaşlılara yönelik daha olumlu bir tutuma sahip olduğu görülmüştür. Bu bulguya benzer olarak Söderhamn ve arkadaşlarının (2001) İsveç'teki hemşirelik öğrencileri ve kayıtlı hemşirelerin yaşlılara yönelik tutumları üzerine yaptıkları çalışmada birinci sınıfta okuyan öğrencilerin diğer sınıflarda okuyan öğrencilere göre daha olumsuz tutuma sahip oldukları saptanmıştır. Yine Hemşirelik bölümünde okuyan öğrencilerin yaşlılara yönelik tutumlarının incelendiği bir çalışmada, sınıf düzeyi faktörünün etkili olduğu ve son sınıf öğrencilerinin olumlu ayrımcılık puan ortalamasının daha yüksek olduğu saptanmıştır (Altay, 2015).

Bunun yanı sıra sınıf değişkeni ile yaşlılara yönelik tutum arasında anlamlı bir fark bulunmayan çalışmalar da mevcuttur. Örneğin, Can ve arkadaşlarının (2020) üniversite öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin yaptıkları çalışmada sınıf faktörü ile ölçek puan ortalaması arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Gelir Düzeyine Göre Yaşlılara Yönelik Tutumun İncelenmesine Dair

Tartışma

Çalışmada gelir düzeyi değişkeni ile yaşlılara yönelik tutum arasında bir ilişki saptanmamıştır. İlgili literatür incelendiğinde yaşlılara yönelik tutumun gelir düzeyi faktörüne göre değişip değişmediğini inceleyen araştırmaların farklı sonuçlarının olduğu görülmüştür. Olak ve Tümer (2017) yaptıkları çalışmada aile gelir durumuna göre yaşlı ayrımcılığı tutum ölçeği puan ortalamalarına baktıklarında sonucun istatistiksel olarak anlamsız olduğu saptamışlardır. Benzer olarak, Kaçan ve arkadaşları (2018) toplumda yaşayan bireylerin yaşlı ayrımcılığına yönelik tutumlarını inceledikleri çalışmada bireylerin gelir düzeyi ile yaşlı ayrımcılığına yönelik tutumları arasında bir ilişki saptamamışlardır. Yine, Ucu ve arkadaşlarının (2015) gençlerin yaşlı bireylere yönelik tutumlarını inceledikleri çalışmada öğrencilerin ekonomik durumlarının ve yaşlı bireylere yönelik öğrenci tutumlarının arasında anlamlı bir ilişki belirlenmemiştir.

Yaşlı bakım bölümünde okuyan öğrencilerin yaşlılara yönelik tutumlarının incelendiği bir çalışmada, öğrencilerin gelir düzeyi arttıkça yaşlılara yönelik tutumlarının daha olumlu olduğu saptanmıştır (Can ve diğerleri, 2019). Buna ek olarak, literatüre bakıldığı zaman bazı çalışmalarda düşük gelir düzeyi yaşlı istismarı için bir risk faktörü olarak görülmektedir. Örneğin; Johannesen ve arkadaşlarının (2013)

toplumda yaşıyan yaşlılarda risk faktörlerini inceledikleri çalışma, Buz'un yaşlı bireylere yönelik yaş ayrımcılığını araştırdığı çalışma, Ertin ve Özkaya'nın (2016) etik açıdan yaşlıya kötü muameleyi değerlendirdikleri araştırma ve Çoban ve Şirin'in ailede yaşlı bakımının inceledikleri çalışma gelir düzeyi değişkenini istismara kapı açan bir risk faktörü olarak değerlendirmiştir. Yaşlı bireylerin bakım maliyetleri ve aile üyeleri tarafından ekonomik bir yük olarak görülmesi söz konusu olabilmektedir.

Diğerkamlık Değişkenine Göre Yaşlılara Yönelik Tutumun İncelenmesine Dair Tartışma

Araştırmada diğerkamlık düzeyi yüksek olan katılımcıların yaşlılara yönelik tutumlarının daha olumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. İlgili literatür incelendiğinde yaşlılara yönelik tutumun gelir düzeyi faktörüne göre değişip değişmediğini inceleyen araştırmaların farklı sonuçlarının olduğu görülmüştür. Özgöl (2019) yaşlılara yönelik tutumların incelenmesinde özgecilik ve kişilik özelliklerini incelediği yüksek lisans tezinde özgecilik değişkeni ile yaşlılara yönelik tutum arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulmuştur. Hindistan'da yapılan bir çalışmada (Alam, 2010) yaşlı bakımında özgeciliğin önemini incelemiş ve özgeciliğin yaşlılara yönelik tutumu yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde, Tayland'da üniversite öğrencileriyle yapılan yaşlılara yönelik tutum ve özgecilik ilişkisini ölçen bir çalışmaya göre (เฉลิมขวัญ สิงห์วี, อาจารย์ คร) yaşlılara yönelik olumlu tutum ile özgecilik davranışı pozitif olarak istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki içinde bulunmuştur. Japonya'da yapılan bir çalışmada (Kohara ve Ohtake, 2011) çocukların yaşlı ebeveynlerinin bakımını üstlenmeleri ile özgecilik düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Sonuç olarak özgecilik düzeyi yüksek bireylerin yaşlı ebeveynlerinin ihtiyaçlarını gidermek için yaptıkları harcamaların özgecilik düzeyleri düşük olanlara göre daha yüksek olduğunu saptamıştır.

Buna zıt olarak, Japonya'da yapılan başka bir çalışmada yaşlı ebeveynlerinin bakımını üstlenen katılımcıların özgecilik puanları hesaplanmıştır ve sonuç olarak yaşlı ebeveynlerin bakım hizmeti ücretini karşılayacak düzeyde olduğu durumlarda bakımı üstlendiklerini saptamıştır.

Yaşlılara yönelik tutum incelendiği zaman kişinin meşruiyetini tek başına kendi

gücünden aldığı kabulünden yola çıkan ve giderek artan bireycilikten bahsetmek gerekmektedir. Türkiye’de her ne kadar insanların doğası gereği birbirine bağlı olduğu, kolektif bir toplum yapısı olsa da küreselleşmenin ve dolayısıyla bireyselciliğin gücünü göz ardı etmemek gerekmektedir.

Liberal ilkelerin baskın olduğu günümüz dünyasında kolektivist anlayış giderek önemini yitirmektedir. Bireyselciliğin artması toplumsal bağları çözmekte, karşılıklı sevgi ve paylaşımın azalmasına sebep olmaktadır. Ayrımcılığa maruz kalan gruplardan biri olan yaşlılar da bu toplumsal çözülmeye nasibini almaktadır. Bireyin kendine ancak toplum içinde anlam kazandırabileceğini unutmamak, rekabetin her türlü toplumsal ilişkide genel norm olarak kendini dayatmasına izin vermemek gerekmektedir.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

1. Yaşlılara yönelik genel tutum, olumlu tutum, olumsuz tutum ve diğerkamalık puanlarının cinsiyete göre bir farklılık göstermediği görülmektedir.
2. Katılımcıların gelir düzeyi, sıfır ile öğrenci burs/kredi miktarı aralığında olan öğrenciler ve gelir düzeyi öğrenci burs/kredi miktarından fazla olan öğrenciler şeklinde iki grup halinde incelenmiştir. Yaşlılara yönelik genel tutum, olumlu tutum ve olumsuz tutum puanlarının gelir düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermediği fakat diğerkamalık puanlarının gelir düzeyine göre anlamlı olarak farklılaştığı ve gelir düzeyi sıfır ile öğrenci burs/kredi miktarı arasında olan katılımcıların gelir düzeyi öğrenci burs/kredi miktarından fazla olan katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksek diğerkamalık puanına sahip oldukları saptanmıştır.
3. Katılımcıların sınıf düzeyleri incelendiğinde yaşlılara yönelik genel tutum, olumlu tutum, olumsuz tutum ve diğerkamalık düzeyleri arasında anlamlı bir fark görülmemiştir.
4. Katılımcıların diğerkamalık düzeyi ile yaşlılara yönelik olumlu tutumları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

Öneriler

Elde edilen bu sonuçlar doğrultusunda aşağıdaki önerilerde bulunulmuştur.

1. Mevcut araştırmada öğrencilerin cinsiyeti, sınıf düzeyi, gelir düzeyi ve diğerkamlık düzeyi ele alınarak incelenmiştir. İleriki çalışmalarda öğrenim görülen fakülte değişkeni de eklenerek yaşlılara yönelik tutum incelenebilir.
2. Mevcut araştırmanın örneklemini üniversitelerde öğrenim görmekte olan öğrenciler oluşturmaktadır. İleriki çalışmalarda yaşlılarla çalışan meslek gruplarıyla yapılan çalışmalar farklı sonuçlar doğurabilir.
3. Çalışmanın sadece nicel yöntemlerle gerçekleştirilmesi, sonuçlar üzerinden derinlemesine analiz yapma imkanını zorlaştırmaktadır. Bu nedenle nitel araştırma yöntemleri kullanılarak farklı çalışmalar gerçekleştirilebilir.
4. Öğrencilerin diğerkamlık ve yaşlılara yönelik tutumunun farklı değişkenlerle olan ilişkisi incelenebilir.
5. Üniversite öğrencilerinin yaşlı bireylerle sağlıklı etkileşimler içine girebileceği ortamlar oluşturulup olumlu tutumlarının gelişmesi sağlanabilir.
6. Üniversitelerde diğerkamlık ve yaşlılara yönelik tutum ile ilgili seminerler verilebilir.

Bu araştırma sonucunda ulaşılan bulgular, “Yaşlılara Yönelik Tutum Ölçeği” ve “Diğerkamlık Ölçeği” ile elde edilen verilere dayanmaktadır. Araştırma 2019-2020 güz ve 2020-2021 bahar öğretim yılında Çağ Üniversitesi ve Toros Üniversitesi öğrenim gören öğrenciler ile sınırlıdır.

KAYNAKÇA

- Ahorsu, D. K., Lin, C. Y., Imani, V., Saffari, M., Griffiths, M. D, & Pakpour, A. H. (2020). The fear of COVID-19 scale: Development and initial validation. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 1-9. <https://doi.org/10.1007/s11469-020-00270-8>
- Akar, A. (2018). Psikolojik sağlamlık programının ergenlerin psikolojik sağlamlık düzeyine etkisi [Doktora Tezi, Maltepe Üniversitesi]
- Akbaş, Ö. & Dursun. C. (2020). Koronavirüs (COVID-19) pandemisi sürecinde özel alanına kamusal alanı sığdıran çalışan anneler. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(5), 78-94.
- Aksoy, C. & Atılđan, D. (2021). Covid-19 korkusu ve yaşam doyum: Özel yetenek giriş sınavlarına katılan öğrenciler örneklemi. *Akdeniz Spor Bilimleri Dergisi*, 4(1), 40-50.
- Aktay, E.T. (2010). Risk altındaki ortaöğretim 9. ve 10. sınıf öğrencilerinin kendini toplama güçlerinin incelenmesi [Yüksek Lisans tezi, Gazi Üniversitesi]
- Almond, D. & Mazumder, B. (2005). The 1918 influenza pandemic and subsequent health outcomes: An analysis of SIPP data. *American Economic Review*, 95(2), 258-262.
- Alnazly, E., Khraisat, O.M., Al-Bashaireh, A.M. & Bryant, C.L. (2021). Psychological status of healthcare workers and social support during COVID-19 pandemic among jordanian healthcare workers. *PLoS One*, 16(3).
- Alpar, R. (2014). Uygulamalı istatistik ve geçerlik-güvenilirlik. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Altundağ, Y. (2021). Erken dönem covid-19 pandemisinde covid-19 korkusu ve dayanıklılık. *EKEV Akademi Dergisi*, 85, 499-516.
- Arden, M.A. & Chilcot, J. (2020). Health psychology and the coronavirus (COVID-19) global pandemic: A call for research. *British Journal of Health Psychology*,

25(2), 231-232. <https://doi.org/10.1111/bjhp.12414>

- Arı, G. & Bal, E. (2008). Tükenmişlik kavramı: Birey ve örgütler açısından önemi. *Yöntem ve Ekonomi Dergisi*, 15(1), 131-148.
- Aslan, R. (2020). Tarihten günümüze pandemiler, pandemiler ve covid-19. *Göller Bölgesi Aylık Ekonomi ve Kültür Dergisi*, 85(8), 35-41.
- Aşut, G. (2020). Covid-19 pandemisi sırasında tedavi almakta olan kanser hastalarında psikolojik dayanıklılık ve ilişkili faktörler [Uzmanlık Tezi, Başkent Üniversitesi]
- Ayan, A. (2013). Liderlik tarzının örgütsel sessizlik ve tükenmişlik düzeyi üzerine etkisi: Bir alan araştırması [Doktora tezi, Trakya Üniversitesi]
- Azoulay, E., De Waele, J., Ferrer, R., Staudinger, T., Borkowska, M., Pova, P., et al. (2020). Symptoms of burnout in intensive care unit specialists facing the COVID-19 outbreak. *Annals of Intensive Care*, 10(1), 110. <https://doi.org/10.1186/s13613-020-00722-3>
- Barello, S., Palamenghi, L. & Graffigna, G. (2020). Burnout and somatic symptoms among frontline healthcare professionals at the peak of the italian COVID-19 pandemic. *Psychiatry Research*, 290, 113129. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2020.113129>
- Bartone, P. T., Roland, R. R., Picano, J. J. & Williams, T. J. (2008). Psychological hardiness predicts success in U.S. army special forces candidates. *International Journal of Selection and Assessment*, 16(1), 78–81.
- Barzilay, R., Moore, T., Greenberg, D. M., DiDomenico, G. E., Brown, L. A., White, L. K., et al. (2020). Resilience, COVID-19 related stress, anxiety and depression during the pandemic in a large population enriched for healthcare providers. *Translational Psychiatry*, 10(1), 291. <https://doi.org/10.1038/s41398-020-00982-4>
- Başören, M. (2005). Çeşitli değişkenlere göre rehber öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi [Yüksek Lisans Tezi, Karaelmas Üniversitesi]

- Bayraktar, N. (2014). Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik algıları[Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi]
- Baysal, A. (1995). Lise ve dengi okul öğretmenlerinde meslekte tükenmişliğe etki eden faktörler [Doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi]
- Begun, A. L. (1993). Human behavior and the social enviroment: The vulnerability, risk and resilience model. *Journal of SocialWork Education*, 29(1), 26-35.
- Bitmiş, M. G., Sökmen, A. & Turgut, H. (2013). Psikolojik dayanıklılığın tükenmişlik üzerine etkisi: Örgütsel özdeşleşmenin aracılık rolü. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(2), 27-40.
- Bolat, Z. (2013). Üniversite öğrencilerinin psikolojik sağlamlıkları ile öz anlayışları arasındaki ilişkinin incelenmesi [Yüksek Lisans tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi]
- Boyraz, S. (2015). Öğretmenlerin çatışma yönetim stratejileri ile tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi[Yüksek Lisans tezi, Sabahattin Zaim Üniversitesi]
- Bozdağ, F. (2020). Pandemi sürecinde psikolojik sağlamlık. *Turkish Studies*, 15(6), 247-257. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.44890>
- Bozkurt, Y., Zeybek, Z. & Aşkın, R. (2020). COVID-19 pandemisi: Psikolojik etkileri ve terapötik müdahaleler. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 37(19), 304-318.
- Büyüköztürk, Ş. (2016). Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı. Ankara: Pegem.
- Can, A. (2017). SPSS ile bilimsel araştırma sürecinde nicel veri analizi. Ankara: Pegem.
- Chou, L. P., Li, C.Y., & Hu, S.C. (2014). Job stress and burnout in hospital employees: Comparisons of different medical professions in a regional hospital in Taiwan. *BMJ open*, 4(2). <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2013-004185>
- Çam, O. (1991). Hemşirelerde tükenmişlik (burnout) sendromunun araştırılması [Doktora Tezi, Ege Üniversitesi]

- Çam, M. O. (1993). Tükenmişlik envanterinin geçerlik ve güvenilirliğinin araştırılması VII. ulusal psikoloji kongresi bilimsel çalışmaları. Türk Psikologlar Derneği Yayını, 155-160.
- Çatak, H. Ş. (2013). Sağlık çalışanlarında tükenmişlik düzeyinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi [Yüksek Lisans tezi, Beykent Üniversitesi]
- Çavuşoğlu, İ. (2009). Sınıf öğretmenliği son sınıf öğretmen adaylarının tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi [Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi]
- Çelebi, G. Y. (2020). Covid 19 salgınına ilişkin tepkilerin psikolojik sağlık açısından incelenmesi. IBAD Sosyal Bilimler Dergisi, 8, 471-483.
- Çelik, M. Y. (2021). Üniversite sınavına hazırlanan gençlerin Covid-19 korkusunun öğrencilerin tükenmişlik ve anksiyetelerine etkisi. Van Sag Bil Derg, 14(1), 19-28. https://doi.org/10.52976/van_saglik.760062
- Çetintepe S. P. & İlhan M. N. (2020). COVID-19 salgınında sağlık çalışanlarında risk azaltılması, J Biotechnol and Strategic Health Res., 1(Özel Sayı), 50-54.
- Çiçek, G. (2018). Lise öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik ve iş doyumu düzeyleri üzerine bir çözümleme: Siirt örneği [Yüksek Lisans tezi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi]
- Çimen, S. (2007). İlköğretim öğretmenlerinin tükenmişlik yaşantıları ve yeterlik algıları [Yüksek Lisans tezi, Kocaeli Üniversitesi]
- Demren, H. H. (2020). 112 acil sağlık hizmetleri personelinde psikolojik sağlık ve sosyo-demografik değişkenlerin işe bağlılıkla ilişkisi [Yüksek Lisans tezi, 18 Mart Üniversitesi]
- Dinibütün, S. R. (2013). Örgüt ikliminin tükenmişlik üzerine etkisini belirlemeye yönelik devlet ve vakıf üniversitelerinde bir araştırma [Doktora tezi, Marmara Üniversitesi]
- Dinibütün, S. R. (2020). Hekimler arasında tükenmişlikle ilişkili faktörler. COVID-19 pandemisi döneminde bir değerlendirme. Sağlık Bakımı Liderliği Dergisi, 12, 85-94. <https://doi.org/10.2147/JHL.S270440>

- Di Tella, M., Benfante, A., Castelli, L. & Romeo, A. (2021). Anxiety, depression and posttraumatic stress in nurses' during the COVID-19 outbreak. *Intensive & Critical Care Nursing*, 64, 103014. <https://doi.org/10.1016/j.iccn.2021.103014>
- Di Trani, M., Mariain, R., Ferri, R., De Berardinis, D., & Frigo, M.G. (2021). From resilience to burnout in healthcare workers during the COVID-19 emergency: The role of the ability to tolerate uncertainty. *Frontiers in Psychology*, 12, 646435. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.646435>
- Doğan, T. (2015). Kısa psikolojik sağlık ölçeği'nin türkçe uyarlaması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *The Journal of Happiness ve Well-Being*, 1(3), 93-102.
- Donaldson, L. J., Rutter, P. D., Ellis, B. M., Greaves, F. E., Mytton, O. T., Pebody, R. G. et al. (2009). Mortality from pandemic A/H1N1 2009 influenza in England: Public health surveillance study. *BMJ (Clinical research Ed.)*, 339. <https://doi.org/10.1136/bmj.b5213>
- Egunjobi, J. P. (2020). The perception of Covid-19 as a fear factor in the preparation for the pandemic aftermath. DOI: [10.13140/RG.2.2.14933.17125](https://doi.org/10.13140/RG.2.2.14933.17125)
- Ekiz, T., İlman, E. & Dönmez, E. (2020). Bireylerin sağlık anksiyetesi düzeyleri ile Covid-19 salgını kontrol algısının karşılaştırılması. *Uluslararası Sağlık Yönetimi ve Stratejileri Araştırma Dergisi*, 6(1), 139-154.
- Embriaco, N., Azoulay, E., Barrau, K., Kentish, N., Pochard, F., Loundou, A. et al. (2007). High level of burnout in intensivists: Prevalence and associated factors. *American Journal of Respiratory and critical care medicine*, 175(7).
- Ergin, C. (1992). Doktor ve hemşirelerde tükenmişlik ve maslach tükenmişlik ölçeğinin uyarlanması. VII. Ulusal Psikoloji Kongresi. Hacettepe Üniversitesi
- Erkuş, A. (2012). Değerlendirme, değerlendirme, norm, norm geliştirme, normalleştirme nedir ne değildir?. *İlköğretim Online*, 11(2), 1-6.
- Erkuş, A. (2013). Davranış bilimleri için bilimsel araştırma süreci. Ankara: Seçkin.
- Ersezgin R. & Sevi Tok, E. (2019). Algılanan iş stresi, psikolojik dayanıklılık, başa

çıkma stilleri ve öz-duyarlılığın tükenmişlik düzeyini yordayıcı etkisi. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 36(20), 1-36.

Ertem, M. (2020). Covid-19 pandemisi ve sosyal damgalama. *İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 5(2), 135-138.

Ertürk E. & Keçecioğlu T. (2012). Çalışların iş doyumunu ile mesleki tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişkiler:Öğretmenler üzerine örnek bir uygulama. *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 12(1), 41-54.

Fırat, Z. M. (2015). Tükenmişlik ve örgütsel bağlılığın mesleki bağlılık üzerindeki etkileri: Banka çalışanları üzerinde bir araştırma [Doktora Tezi, Haliç Üniversitesi]

Freudenberger, H. J. (1974). Staff burnout.*Journal of Social Issues*, 30, 159-165.

Garcia-Reyna, B., Castillo-Garcia, G.D., Barbosa-Camacho, F.J., Cervantes-Cardona, G.A., Cervantes-Perez, E., Torres-Mendoza, B.M., et al. (2020). Fear of covid-19 scale for hospital staff in regional hospitals in Mexico: A brief report. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 1-12.

Gencer, N. (2020). Pandemi sürecinde bireylerin koronavirüs (covid-19) korkusu: Çorum örneği. *USBAD Uluslar arası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi* 2(4), 1153-1173.

Gito, M., Ihara, H, & Ogata, H. (2013). The relationship of resilience, hardiness, depression and burnout among japanese psychiatric hospital nurses. *Journal of Nursing Education and Practise*, 3(11), 12-18.

Gizir, C. A. (2007). Psikolojik sağlamlık, risk faktörleri, ve koruyucu faktörler üzerine bir derleme çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 114-116.

Gooding, P. A., Hurst, A., Johnson, J, & TARRIER, N. (2012). Psychological resilience in young and older adults. *International Journal of Geriatric Psychiatry*, 27(3), 262- 270.

Gönen, T. (2020). Özel okullarda çalışan öğretmenlerin psikolojik sağlamlıkları ve iş doyumlarının mesleki tükenmişlik düzeylerine etkisi: Mardin ili örneği

[Yüksek Lisans tezi, Çağ Üniversitesi]

- Gramaglia, C., Marangon, D., Azzolina, D., Guerriero, C., Lorenzini, L., Probo, M., et al. (2021). The mental health impact of 2019-ncovid on healthcare workers from north-eastern piedmont, Italy: Focus on burnout. *Frontiers in Public Health*, 9, 667379. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2021.667379>
- Gümüş, H. (2006). Farklı mesleklerde çalışanların iş ve yaşam doyumlarının tükenmişlik düzeyleri açısından karşılaştırılması. [Doktora tezi, Atatürk Üniversitesi]
- Gündoğan, S. (2021). The mediator role of the fear of Covid-19 in the relationship between psychological resilience and life satisfaction. *Current Psychology (New Brunswick, N.J.)*, 1-9. <https://doi.org/10.1007/s12144-021-01525-w>
- Güngörmüş, K., Okanlı, A. & Kocabeyoğlu, T. (2015). Hemşirelik öğrencilerinin psikolojik dayanıklılıkları ve etkileyen faktörler. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 6(1), 9-14.
- Güre, M. P., Özcan, E. & Çoban, A. (2017). Acil servis çalışanlarının ikincil travmatik stres düzeyi ve psikolojik dayanıklılığı. *Journal of International Social Research*, 52(10), 628-644.
- Gürkan, U. (2006). Resilience scale (RS): Scale development, reliability and validity study. *Journal of Faculty of Educational Sciences*, 39(2), 45-74.
- Haktanır, A., Seki, T. & Dilmaç, B. (2020). Adaptation and evaluation of turkish version of the fear of Covid-19 scale. *Death Studies*, 1-9. <https://doi.org/10.1080/07481187.2020.1773026>
- Harker, R., Pidgeon, A.M., Klaassen, F, & King, S. (2016). Exploring resilience and mindfulness as preventative factors for psychological distress burnout and secondary traumatic stress among human service professionals. *Work (Reading, Mass.)*, 54(3), 631-637. <https://doi.org/10.3233/WOR-162311>
- Hökkaş, M. (2019). Hemşirelerin psikolojik sağlamlık düzeyleri ve etkileyen faktörler [Yüksek Lisans tezi, Hacı Bektaş Veli Üniversitesi]

- Hu, D., Kong, Y., Li, W., Han, Q., Zhang, X., Zhu, L.X., et al. (2020). Frontline nurses burnout, anxiety, depression and fear statuses and their associated factors during the COVID-19 outbreak in Wuhan, China: A large-scale cross-sectional study. *EClinicalMedicine*, 24, 100424. <https://doi.org/10.1016/j.eclinm.2020.100424>
- Ju, S. J., & Oh, D. (2016). Relationships between nurse's resilience, emotional labor, turnover intention, job involvement, organizational commitment and burnout. *Indian Journal of Science and Technology*. 9, 1-5.
- Kaçmaz N. (2005). Tükenmişlik (burnout) sendromu. *İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 68(1), 29-32.
- Kandemir, A. (2019). Psikoloji öğrencilerinin psikolojik sağlık, duygusal zeka ve kişilik özellikleri açısından incelenmesi [Yüksek Lisans tezi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi]
- Kapar, G. (2016). Lise öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik ve iş doyumu düzeyleri üzerine bir çözümleme: Van örneği [Yüksek Lisans tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi]
- Kara, E. (2020). Öğretmenlerin psikolojik sağlık düzeyini etkileyen faktörler [Yüksek Lisans tezi. Mersin Üniversitesi]
- Karaaslan, İ. (2020). Beden eğitimi öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik, iş doyumu ve yaşam doyumlarının incelenmesi [Yüksek Lisans tezi, Gedik Üniversitesi]
- Karabıyık, A. Ö. (2006). Ortaöğretim okullarında görev yapan öğretmenlerde mesleki tükenmişlik düzeyi ve nedenleri [Yüksek Lisans tezi, Trakya Üniversitesi]
- Karacabey, M. F. & Bozkuş, K. (2019). Psikolojik sağlamlığın tükenmişlik, iş tatmini ve örgütsel bağlılığa etkisi: Suriyeli göçmenlerin Türkçe öğretmenleri üzerinde bir uygulama. *İş, Güç, Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 21, 95-110.
- Karadem, F. (2020). Sağlık çalışanlarında Covid korkusunu belirleyen psikiyatrik değişkenlerin incelenmesi [Uzmanlık tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi]
- Kararımk, Ö. (2006). Psikolojik sağlık, risk faktörleri ve koruyucu faktörler. *Türk*

Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 26, 129-142.

Kararmak, Ö. & Çetinkaya, R. S. (2011). Benlik saygısının ve denetim odağının psikolojik sağlamlık üzerine etkisi: Duyguların aracı rolü. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi 4(35), 30-43.

Karasar, N. (2016). Bilimsel irade algı çerçevesinde bilimsel araştırma yöntemi. Ankara: Nobel.

Karasu, F. & Çopur, E. Ö. (2020). COVID-19 vakaları artarken salgının ön safındaki bir yoğun bakım hemşiresi: ‘‘ Cephede Duran Kahramanlar’’. Yoğun Bakım Hemşireliği Dergisi, 24(1), 11-14.

Kepekçioğlu, E. S. (2009). Öğretim elemanlarında tükenmişlik [Yüksek Lisans tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi]

Ladikli, N., Bahadır, E., Yumuşak, F. N., Akkuzu, H., Karaman, G. & Türkkan, Z. (2020). Kovid-19 korkusu ölçeğinin Türkçe güvenilirlik ve geçerlik çalışması. Uluslar arası Sosyal Bilimler Dergisi, 2(3), 71-80.

Lee, S, & Lee, D. K. (2018). What is the proper way to apply the multiple comparison test?. Korean Journal of Anesthesiology, 71(5), 353-360.

Li, S., Wang, Y., Xue, J., Zhao, N, & Zhu, T. (2020). The impact of Covid-19 epidemic declaration on psychological consequences: A study on active Weibousers. International Journal of Environmental Research and Public Health, 17(6), 2032. <https://doi.org/10.3390/ijerph17062032>.

Luceno-Moreno, L., Talavera-Velasco, B., Garcia-Albuerne, Y, & Martin-Garcia, J. (2020). Symptoms of posttraumatic stress, anxiety, depression, levels of resilience and burnout in Spanish health personnel during the Covid-19 pandemic. International Journal of Environmental Research and Public Health, 17(15), 5514. <https://doi.org/10.3390/ijerph17155514>

Lu, W., Wang, H., Lin, Y, & Li, L. (2020). Psychological Status of Medical Workforce During the COVID-19 Pandemic. A Cross-Sectional Study. PSychiatry Research, 288, 112936. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2020.112936>

- Maslach, C. & Jackson, S. E. (1985). The role of sex and family variables in burnout. *Sex Roles*, 12, 837-851. <https://doi.org/10.1007/BF00287876>
- Masten, A. S. (2001). Ordinary magic: Resilience processes in development. *Amerikan Psychologist*, 56(3), 227-238.
- Masten, A. S. (2011). Resilience in children threatened by extreme adversity: Framework for research, practise and translational synergy. *Development and Psychopathology*, 23, 493-506.
- Masten, A.S. & Obradovic, J. (2006). Competence and resilience in development. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1094, 13-27.
- Matsuo, T., Kobayashi, D., Taki, F., Sakamoto, F., Uehara, Y., Mori, N., et al. (2020). Prevalence of health care worker burnout during the coronavirus disease 2019 (COVID-19) pandemic in Japan. *JAMA network open*, 3(8), e2017271. <https://doi.org/10.1001/jamanetworkopen.2020.17271>
- Mertens, G., Gerritsen, L., Duijndam, S., Salemink, E, & Engelhard, I. M. (2020). Fear of the coronavirus (COVID-19): Predictors in an online study conducted in March 2020. *Journal of Anxiety Disorders*, 74, 102258. <https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2020.102258>
- Oyuncakçı, S. (2020). 25-40 yaş arası yetişkinlerde intihar olasılığı, çocukluk çağı travmaları, psikolojik sağlamlık, affetme ve olumlu-olumsuz duygular arasındaki ilişkinin incelenmesi [Yüksek Lisans tezi, Bahçeşehir Üniversitesi]
- Örkün, Ü. (2011). Tekstil sektörü mavi yaka çalışanlarının yaşam doyumu ve tükenmişlik düzeylerinin iş doyumu tarafından yordanması[Yüksek Lisans tezi, Çukurova Üniversitesi]
- Öz, F., & Yılmaz, E. B. (2009). Ruh sağlığının korunmasında önemli bir kavram: Psikolojik sağlamlık. *Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi*, 82-89.
- Özcan B. (2005). Anne-babaları boşanmış ve anne-babaları birlikte olan lise öğrencilerinin yılmazlık özellikleri ve koruyucu faktörler açısından

karşılaştırılması [Yüksek Lisans tezi, Ankara Üniversitesi]

Özçetin, Y. Ü., Sarioğlu, G. & Dursun, S. (2019). Onkoloji hemşirelerinin psikolojik sağlık, tükenmişlik ve psikolojik iyi oluş düzeyleri. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımla*, 11(Ek 1), 147-164.

Özdevecioğlu, M. (2004). Sosyal destek ve yaşam tatmininin mesleki stres üzerindeki etkileri: Kayseri’de faaliyet gösteren işletme sahipleri ile bir araştırma. *Hacettepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 22(1), 209-233.

Özkan, A. (2016). İlkokul ve ortaokul yöneticilerinin mesleki tükenmişlik düzeyi (Denizli ili Pamukkale ve Merkezefendi ilçe örneği) [Yüksek Lisans tezi, Pamukkale Üniversitesi]

Paksoy, H. (2020). COVID-19 pandemisi ile oluşan korku ve davranışlara inancın etkisi üzerine bir araştırma: Türkiye örneği. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(2), 135-155.

Pala S.Ç. & Metintaş S. (2020). COVID-19 pandemisinde sağlık çalışanları. *ESTÜDAM Halk Sağlığı Dergisi*, 5 (COVID-19 Özel Sayısı), 156-68.

Perlman, B. & Hartman, E. A. (1982). Burnout: Summary and future research. *Human Relations*, 35(4), 283-305.

Pines, A. M. (2005). The burnout measure short version (BMS). *International Journal of Stress Management*, 12(1), 78-88.

Polatçı, S. (2007). Tükenmişlik sendromu ve tükenmişlik sendromuna etki eden faktörler (Gaziosmanpaşa Üniversitesi akademik personeli üzerinde bir analiz) [Yüksek Lisans tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi]

Rajakaruna, S. J., Liu, W. B., Ding, Y. B., & Cao, G. W. (2017). Strategy and technology to prevent hospital-acquired infections: Lessons from SARS, Ebola, and MERS in Asia and West Africa. *Military Medical Research*, 4(1), 32. <https://doi.org/10.1186/s40779-017-0142-5>

Raudenska, J., Steinerova, V., Javurkova, A., Urits, I., Kaye, A.D., Viswanath, O., et al (2020). Occupational burnout syndrome and post-traumatic stress among

healthcare professionals during the novel coronavirus disease 2019. (COVID-19) pandemic. Best practice & research. Clinical Anaesthesiology, 34(3), 553-560. <https://doi.org/10.1016/j.bpa.2020.07.008>

Recepoğlu, E. & Tümlü, G. (2015). Üniversite akademik personelinin mesleki ve yaşam doyumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Kastamonu Eğitim Dergisi, 23(4), 1851-1868.

Rossi, R., Soggi, V., Pacitti, F., Di Lorenzo, G., Di Marco, A., Siracusano, A, et al. (2020). Mental health outcomes among frontline and second-line health care workers during the coronavirus disease 2019 (COVID-19) pandemic in Italy. JAMA network open, 3(5), e2010185. <https://doi.org/10.1001/jamanetworkopen.2020.10185>

Ruiz-Fernandez, M.D., Ramos-Pichardo, J.D., Ibanez-Masero, O., Cabrera-Troya, J., Carmona-Rega, M. I, & Ortega-Galan, A.M. (2020). Compassion fatigue, burnout, compassion satisfaction and perceived stress in healthcare professionals during the COVID-19 health crisis in Spain. Journal of Clinical Nursing, 29(21), 4321-4330. <https://doi.org/10.1111/jocn.15469>

Rutter, M. (1987). Psychosocial resilience and protective mechanisms. The American Journal of Orthopsychiatry, 57(3), 316-331. <https://doi.org/10.1111/j.1939-0025.1987.tb03541.x>

Saatçı, E. (2020). Covid-19 pandemisi ve sağlık çalışanları: Yaşatmak mı yaşamak mı?. Türk Aile Hekimliği Dergisi, 24 (3), 153-166.

Sayıl, I., Haran, S., Ölmez, Ş. & Özgüven, H. D. (2011). Ankara üniversitesi hastanelerinde doktor ve hemşirelerin tükenmişlik düzeyleri. Kriz Dergisi, 5(2), 71-77.

Schimmenti, A., Billieux, J, & Starcevic, V. (2020). The four horsemen of fear: An integrated model of understanding fear experiences during the COVID-19 pandemic. Clinical Neuropsychiatry, 17(2), 41-45. <https://doi.org/https://doi.org/10.36131/>

Seçer, İ., Ulaş, S. & Özlü, Z. K. (2020). The effect of the fear of COVID-19 on

healthcare professionals' psychological adjustment skills: Mediating role of experiential avoidance and psychological resilience. *Frontiers in Psychology*, 11, 561536. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.561536>

- Seligman, M. & Csikszentmihalyi, M. (2000). *Positive psychology: An introduction*. 55(1), 5-14.
- Smith, B. W., Dalen, J., Wiggins, K., Tooley, E., Christopher, P., & Bernard, J. (2008). The brief resilience scale: Assessing the ability to bounce back. *International Journal of Behavioral Medicine*, 15(3), 194-200. <https://doi.org/10.1080/10705500802222972>
- Spence Laschinger, H.K. & Fida, R. (2014). New nurses burnout and workplace wellbeing: The influence of authentic leadership and psychological capital. *Burnout Research*, 1(1), 19-28. <https://doi.org/10.1016/j.burn.2014.03.002>
- Şahin, C. U. & Kulakaç, N. (2021). Exploring anxiety levels in healthcare workers during COVID-19 pandemic: Turkey sample. *Curr Psychol*, 1-8. <https://doi.org/10.1007/s12144-021-01730-7>
- Şanlı, M. E. (2016). *Mesai usulü ile çalışan sağlık personelleri ile nöbet usulü çalışan sağlık personellerinin tükenmişlik ve depresyon derecelerinin karşılaştırılması* [Yüksek Lisans tezi, Gaziantep Üniversitesi]
- Şenol, C. & Bilsel, A. (2020). Türkiye'de covid-19 (coronavirüs) pandemisinin durumu ve algoritmik hesaplama göre gelecekteki durum Aanalizi. *Journal Of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 6(25), 535-546.
- Sılığ, A. (2003). *Banka çalışanlarının tükenmişlik düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* [Yüksek Lisans tezi, Anadolu Üniversitesi]
- Sung, C. W., Chen, C. H., Fan, C.Y., Su, F.Y., Chang, J. H, Hung, C.C, et al.(2021). Burnout in medical staffs during a coronavirus Disease (COVID-19) pandemic. *Frontiers in Public Health*. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2021.667379>
- Sürgevil, O. (2005). *Tükenmişlik ve tükenmişliği etkileyen örgütsel faktörler: Akademik personel üzerinde bir uygulama* [Yüksek Lisan tezi, Dokuz Eylül

Üniversitesi]

Şahin, T., Aslaner, H., Eker, O. O., Gökçek, M. B. & Doğan, M. (2020). Effect of COVID-19 pandemic on anxiety and burnout levels in emergency healthcare workers: A questionnaire study. Research Square, 1-22.

Tabachnick, B. G. & Fidell, L. S. (2013). Using multivariate statistics (Sixth edition). United States: Pearson Education.

T.C. Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü (2020) COVID-19 (SARS-CoV-2 Enfeksiyonu) Rehberi. https://covid19bilgi.saglik.gov.tr/depo/rehberler/COVID-19_Rehberi.pdf adresinden alınmıştır.

T.C. Sağlık Bakanlığı (SB). (2020a). COVID 19 Yeni Koronavirüs Hastalığı. Erişim adresi: <https://covid19bilgi.saglik.gov.tr/tr/> Erişim Tarihi: 13.05.2020.

Tekin, E. (2011). Askeri hastanelerde çalışan hemşirelerin psikolojik dayanıklılık ve tükenmişlik düzeylerinin belirlenmesi [Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi]

Tekir, Ö., Çevik, C., Arık, S. & Çetin, G. (2016). Sağlık çalışanlarının tükenmişlik, iş doyumunu düzeyleri ve yaşam doyumunun incelenmesi. Kırıkkale Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, 18(2), 51-63.

Terzi, Ş. (2005). Öznel iyi olmaya ilişkin psikolojik dayanıklılık modeli [Doktora tezi, Gazi Üniversitesi]

Tiftikçi, İ. (2020). Covid-19 pandemi sürecinin acil tıp asistanlarının eğitime ve iş gerginliğine etkisi [Yüksek Lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi]

Tongar, H. K. (2020). Pandemi sürecindeki annelerin iyimserlik-kötümserlik düzeyleri ile çocuklarının kaygı seviyeleri arasındaki ilişkinin incelenmesi: 'Türkiye covid-19 örneği' [Yüksek Lisans tezi, Üsküdar Üniversitesi]

Toprak, H. (2014). Ergenlerde mutluluk ve yaşam doyumunun yordayıcısı olarak psikolojik sağlamlık ve psikolojik ihtiyaç doyumunu [Yüksek Lisans tezi, Sakarya Üniversitesi]

Tönbül, Ö. (2020). Koronavirüs (covid-19) salgını sonrası 20-60 yaş arası bireylerin

psikolojik dayanıklılıklarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Humanistic Perspective*, 2(2), 159-174.

Total, V. & Efe, M. (2020). Bireylerin psikolojik sağlık ve COVID-19 korkularının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 74(13).

Tümkaya, S. (2001). Denetim odakları farklı ilkökul öğretmenlerinin bazı değişkenlere göre tükenmişlikleri. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 15(2), 29-40.

Tösten, R., Arslantaş, H. İ. & Şahin, G. (2017). Öğretmenlerin pozitif psikolojik sermayelerinin tükenmişliğe etkisi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14 (1), 726-744.

Uygurtaş, G. G. (2020). Ceza infaz kurumunda çalışan personellerin ikincil travmatik stres düzeylerini sıkıntıya dayanma gücü, psikolojik sağlık ve tükenmişlik algısının yordayıcılığı [Yüksek Lisans tezi, Çağ Üniversitesi]

Uysal, M. (2019). Üniversite öğrencilerinin kişilerarası çatışma çözme becerilerinin, psikolojik sağlık, öz anlayış açısından incelenmesi [Yüksek Lisans tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi]

Vanderpol, M. (2002). Resilience: a missing link in our understanding of survival. *Harvard Review of Psychiatry*, 10(5), 302-306. <https://doi.org/10.1080/10673220216282>

Wang, C., Pan, R., Wan, X., Tan, Y., Xu, L., Ho, C. S, et al. (2020). Immediate psychological responses and associated factors during the initial stage of the 2019 coronavirus disease (COVID-19) epidemic among the general population in China. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(5), 1729. <https://doi.org/10.3390/ijerph17051729>.

Werner, E. (1993). Risk, resilience and recovery: Perspectives from the Kauai longitudinal study. *Development and Psychopathology*, 5(4), 503-515.

Wu, Y., Wang, J., Luo, C., Hu, S., Lin, X., Anderson, A.E., et al. (2020). A comparison

of burnout frequency among oncology physicians and nurses working on the frontline and usual wards during the COVID-19 epidemic in Wuhan, China. *Journal of Pain and Symptom Management*, 60(1). <https://doi.org/10.1016/j.jpainsymman.2020.04.008>.

Yakut, E., Kuru, Ö. & Güngör, Y. (2020). Sağlık personelinin COVID-19 korkusu ile tükenmişliği arasındaki ilişkide aşırı iş yükü ve algılanan sosyal desteğin etkisinin yapısal eşitlik modeliyle belirlenmesi. *Ekev Akademi Dergisi*, 83, 241-262.

Yıldırım, M., & Arslan, G. (2020). Exploring the associations between resilience, dispositional hope, preventive behaviours, subjective well-being and psychological health among adults during early stage of COVID-19. *Current Psychology (New Brunswick, N.J.)*, 1-11. <https://doi.org/10.1007/s12144-020-01177-2>

Yıldız, E. (2012). Mesleki tükenmişlik ve rehber öğretmenler üzerine bir araştırma. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 33, 37-61.

Yumru, M. (2020). Covid-19 ve sağlık çalışanlarında tükenmişlik. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 23(Ek 1), 5-6.

Yurduseven, K. (2020). Fen bilimleri öğretmenlerinin iş doyumları, mesleki tükenmişlik düzeyleri, günlük ritim tercihleri ve uyku değişkenleri arasındaki ilişkinin incelenmesi [Yüksek Lisans tezi, Sakarya Üniversitesi]

Zerbini, G., Ebigbo, A., Reicherts, P., Kunz, M., & Messman, H. (2020). Psychosocial burden of healthcare professionals in times of COVID-19 – A survey conducted at the university hospital Augsburg. *German Medical Science; GMS e-journal*, 18, Doc05. <https://doi.org/10.3205/000281>

EKLER

Ek A. Çağ Üniversitesi Etik Kurul Onay Belgesi

T.C	
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ	
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	
TEZ / ARAŞTIRMA / ANKET / ÇALIŞMA İZİNİ / ETİK KURULU İZİNİ TALEP FORMU VE ONAY TUTANAK FORMU	
ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
T.C. NOSU	
ADI VE SOYADI	Nergis Ezel BAYKAL
ÖĞRENCİ NO	201810019
TEL. NO.	
E-MAIL	
ADRESLERİ	
ANA BİLİM DALI	Psikoloji
HANGİ AŞAMADA OLDUĞU (DERS / TEZ)	Tez
İSTEKDE BULUNDUĞU DÖNEME AİT DÖNEMLİK KAYDININ YAPILIP-YAPILMADIĞI	2020/2021 Güz Dönem kaydımı yeniledim.
ARAŞTIRMA/ANKET/ÇALIŞMA TALEBİ İLE İLGİLİ BİLGİLER	
TEZİN KONUSU	Diğerkamlık ve Yaşlılara Yönelik Tutum
TEZİN AMACI	Beliren yetişkinlik dönemindeki (18-25) bireylerin yaşlılara yönelik tutumlarının; diğerkamlık düzeyine, cinsiyete, medeni duruma, eğitim düzeylerine ve ailede yaşlı olup olmamasına göre farklılaşp farklılaşmadığını incelemek
TEZİN TÜRKÇE ÖZETİ	Dünya Sağlık Örgütüne göre yaşlılık, kişinin çevresel faktörlere uyum yeteneğinin azalmasıdır. Rowe ve Kahn'a (1997) göre yaşlanma kişilerin kendilerine biçilen sosyal rollerden (annelik, iş) özgürleştiği dönemdir. Homeros, Schopenhauer ve Goethe'ye göre yaşlılık, deneyimin ve bilginin zirveye ulaştığı bir dönemdir. Dolayısıyla yaşlılık; zaman ve mekana göre değişik şekillerde algılanabilen, olumlu ya da olumsuz olarak değerlendirilebilen, toplum aranjanlarından azade düşünölemeyecek bir kavramdır. Yaşlı bireyler sosyal çevreleriyle olan ilişkilerini, geçmiş yıllarını, genç nesili ve yeni toplumsal olayları anlamlandırabildiği ölçüde bir yandan hayatın ve gelişimin devam ettiği ama öbür yandan da ölümün yaklaştığı bu gelişimsel dönemi anlamlandırabilecektir (Koç,2002) Diğer gelişim dönemlerinde yaşayan bireylerin, yaşlıların geçirdiği bu anlamlandırma sürecine nefes aldığımız her an yaşlandığımız gerçeğini göz önünde bulundurarak ve bu özgül gelişimsel dönemi hepimizin yaşayacağını kabul ederek destek olması büyük bir öneme sahiptir. "Varolmak için paylaşmak " anlayışını temel alan diğerkamlık kavramı, "diğerini, ötekini, bizden farklı olanı" sadece anlamakla kalmayıp, "diğerin, öteki, bizden farklı olan" için mücadele etmek anlamına gelmektedir. Bu anlamda farklı gelişimsel dönemlerden biri olan yetişkinliğe tam olarak geçememiş ve birtakım bocalamalar yaşayan "beliren yetişkinlik" dönemindeki bireylerin diğerkamlık düzeyi yaşlılara yönelik tutumlarında önemli bir yere sahiptir.
ARAŞTIRMA YAPILACAK OLAN SEKTÖRLER/ KURUMLARIN ADLARI	Çağ Üniversitesi ve Toros Üniversitesi

İZİN ALINACAK OLAN KURUMA AİT BİLGİLER (KURUMUN ADI-ŞUBESİ/ MÜDÜRLÜĞÜ - İLİ - İLÇESİ)	1 1-Çağ Üniversitesi 2-Toros Üniversitesi		
YAPILMAK İSTENEN ÇALIŞMANIN İZİN ALINMAK İSTENEN KURUMUN HANGİ İLÇELERİNE/ HANGİ KURUMUNA/ HANGİ BÖLÜMÜNDE/ HANGİ ALANINA/ HANGİ KONULARDA/ HANGİ GRUBA/ KİMLERE/ NE UYGULANACAĞI GİBİ AYRINTILI BİLGİLER	Çalışmamın evrenini belirten yetişkin dönemdeki (18-25) bireylerin oluşturmasını planlamaktayım. Çalışmamın örneklemini ise, belirtilen üniversitelerde öğretim görmekte olan seçkisiz örneklem yoluyla seçilecek ve mail,twitter, facebook, instagram, whatsaap gibi platformlar vasıtasıyla ulaşılabacak, gönüllü bireyler oluşturacaktır.		
UYGULANACAK OLAN ÇALIŞMAYA AİT ANKETLERİN/ ÖLÇEKLERİN BAŞLIKLARI/ HANGİ ANKETLERİN - ÖLÇELERİN UYGULANACAĞI	Kişisel Bilgi Formu, Kogan Yaşlılara Yönelik Tutum Ölçeği, Diğerkamlık Düzeyi Ölçe		
EKLER (ANKETLER, ÖLÇEKLER, FORMLAR, V.B. GİBİ EVRAKLARIN İSİMLERİYLE BİRLİKTE KAÇ ADET/SAYFA OLDUKLARINA AİT BİLGİLER İLE AYRINTILI YAZILACAKTIR)	1.Kişisel Bilgi Formu (1 sayfa) 2.Kogan Yaşlılara Yönelik Tutum Ölçeği (2 sayfa) 3.Diğerkamlık Düzeyi Ölçeği (1 sayfa)		
Nergis Ezel BAYKAL		17.12.2020	Enstitü müdürlüğünde evrak aslı imzalıdır.
TEZ/ ARAŞTIRMA/ANKET/ÇALIŞMA TALEBİ İLE İLGİLİ DEĞERLENDİRME SONUCU			
1. Seçilen konu Bilim ve İş Dünyasına katkı sağlayabilecektir.			
2. Anılan konu psikoloji faaliyet alanı içerisine girmektedir.			
1.TEZ DANIŞMANININ ONAYI	2.TEZ DANIŞMANININ ONAYI (VARSA)	SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRÜNÜN ONAYI	A.B.D. BAŞKANININ ONAYI
Adı - Soyadı: Binnaz KIRAN	Adı - Soyadı:	Adı - Soyadı: Murat KOÇ	Adı - Soyadı: Şükrü UĞUZ
Unvanı : Prof.Dr.	Unvanı:	Unvanı: Doç.Dr.	Unvanı: Prof.Dr.
İmza: Evrak onayı e-posta ile alınmıştır Tarih: 05.02.2021	İmzası: / / 20....	Evrak onayı e-posta ile alınmıştır Tarih: 05.02.2021	Evrak onayı e-posta ile alınmıştır Tarih:05.02.2021

ETİK KURULU ASIL ÜYELERİNE AİT BİLGİLER				
Adı - Soyadı: Mustafa BAŞARAN	Adı - Soyadı: Yücel ERTEKİN	Adı - Soyadı: Deniz Aynur GÜLER	Adı - Soyadı: Ali Engin OBA	Adı - Soyadı: Mustafa Tefrik ODMAN
Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı: Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı: Prof. Dr.
Evrak onayı e-posta ile alınmıştır Tarih:05.02.2021	Evrak onayı e-posta ile alınmıştır Tarih:05.02.2021	Evrak onayı e-posta ile alınmıştır Tarih:05.02.2021	Evrak onayı e-posta ile alınmıştır Tarih:05.02.2021	Evrak onayı e-posta ile alınmıştır Tarih:05.02.2021
Etik Kurulu Jüri Başkanı - Asıl Üye	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi
OY BİRLİĞİ İLE	☒	Çalışma yapılacak olan tez için uygulayacak olduğu Anketleri/Formları/Ölçekleri Çağ Üniversitesi Etik Kurulu Asıl Jüri Üyelerince İncelenmiş olup, 05 / 02 / 2021 - 25 / 03 / 2021 tarihleri arasında uygulanmak üzere gerekli izin verilmesi taraflarımızca uygundur.		
OY ÇOKLUĞU İLE	☐			
AÇIKLAMA: BU FORM ÖĞRENCİLER TARAFINDAN HAZIRLANDIKTAN SONRA ENSTİTÜ MÜDÜRÜNE ONAYLATILARAK ENSTİTÜ SEKRETERLİĞİNE TESLİM EDİLECEKTİR. AYRICA YAZININ PUNTOSU İSE 12 (ON İKİ) PUNTO OLACAK ŞEKİLDE YAZILARAK ÇIKTI ALINACAKTIR.				

Ek B. Çağ Üniversitesi Tez Anket İzni İçin İstek Üst Yazısı

T.C.
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sayı : E-23867972-044-2100000851
Konu : Nergis Ezel BAYKAL'a Ait Tez
Anket İzni Hk.

07.02.2021

DAĞITIM YERLERİNE

Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programında 201810019 numaralı öğrencimiz Nergis Ezel BAYKAL, "Diğerkâmlık ve Yaşlılara Yönelik Tutum" konulu tez çalışmasını Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi öğretim üyesi Prof. Dr. Binnaz KIRAN danışmanlığında yürütmektedir. Adı geçen öğrenci tez çalışmasında Üniversitenize bağlı tüm programlarda halen eğitim görmekte olan tüm öğrencilerinizi kapsamak üzere kopyası EK'lerde sunulan anket uygulamasını online olarak yapmayı planlamaktadır. Üniversitemiz Etik Kurulunda yer alan üyelerin kurumsal mail adreslerinden onaylar online olarak alınmış olup, gerekli iznin verilmesini arz ederim.

Prof. Dr. Ünal AY
Rektör

Ek : 3 sayfa tez etik kurul izin formu, 3 sayfa Ölçekler, 8 sayfa tez etik kurul izin onay e-postaları.

Ek C. Çağ Üniversitesi Tez Anket Uygulama İzin Belgesi

T.C.
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
Fen Edebiyat Fakültesi

Sayı : E-33089555-044-2100001068
Konu : Nergis Ezel BAYKAL'a Ait Tez
Anket İzni Hk.

12.02.2021

DAĞITIM YERLERİNE

İlgi : Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğünün 07.02.2021 tarihli ve E-23867972-044-2100000850 sayılı yazısı.

Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencilerinden 201810019 numaralı Nergis Ezel BAYKAL'ın "Diğerkamlık ve Yaşlılara Yönelik Tutum" konulu tez çalışmasına ilişkin anketi yapması uygun bulunmuştur.

Bilgilerinize arz/rica ederim.

Prof. Dr. Deniz Aynur GÜLER
Fen-Edebiyat Fakültesi Dekanı

Ek : Ölçekler

Dağıtım:

Gereği:
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne

Bilgi:
Rektörlük Makamına

Ek D. Toros Üniversitesi Tez Anket İzni İçin İstek Üst Yazısı

T.C.
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sayı : E-23867972-044-2100000851
Konu : Nergis Ezel BAYKAL'a Ait Tez
Anket İzni Hk.

07.02.2021

DAĞITIM YERLERİNE

Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programında 201810019 numaralı öğrencimiz **Nergis Ezel BAYKAL**, "**Diğerkamlık ve Yaşlılara Yönelik Tutum**" konulu tez çalışmasını Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi öğretim üyesi **Prof. Dr. Binnaz KIRAN** danışmanlığında yürütmektedir. Adı geçen öğrenci tez çalışmasında **Üniversitenize bağlı tüm programlarda halen eğitim görmekte olan tüm öğrencilerinizi** kapsamak üzere kopyası EK'lerde sunulan anket uygulamasını online olarak yapmayı planlamaktadır. Üniversitemiz Etik Kurulunda yer alan üyelerin kurumsal mail adreslerinden onaylar online olarak alınmış olup, gerekli iznin verilmesini arz ederim.

Prof. Dr. Ünal AY
Rektör

Ek : 3 sayfa tez etik kurul izin formu, 3 sayfa Ölçekler, 8 sayfa tez etik kurul izin onay e-postaları.

Dağıtım:
Gereği:
Mersin Üniversitesi Rektörlüğüne
Toros Üniversitesi Rektörlüğüne

E-Posta: aycankol@ceg.edu.tr

Bu belge 5070 sayılı elektronik imza kanununa göre güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

DoÄY mlama adresi: <https://tbs.cag.edu.tr/BelgeDogrulama> - DoÄYrulama kodu: 47D062D

Ek E. Toros Üniversitesi Anket Uygulama İzin Belgesi

T.C.
TOROS ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Genel Sekreterlik
Yazı İşleri Müdürlüğü

Sayı : E-95996538-605.01-3053

05.04.2021

Konu : Tez Çalışması kapsamında veri toplama izni
hik (N.E.Baykal)

ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Sosyal Bilimler Enstitüsü)

İlgi : Çağ Üniversitesi Rektörlüğü 01.04.2021 tarihli ve E-23867972-044-210000851 sayılı yazısı.

İlgi yazınız ile; Üniversiteniz Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Tezli Yüksek Lisans öğrencisi Nergis Ezel BAYKAL'ın "*Diğerkamlık ve Yaşlılara Yönelik Tutum*" konulu tez çalışmasına esas çevirim içi anketin Üniversiteniz öğrencilerine uygulanabilmesi için izin talep edilmiştir.

Söz konusu çalışmanın gerçekleştirilmesi uygun bulunmuş olup, gönüllülük esasına dayanmak üzere Üniversitemiz öğrencileri ile elektronik posta yoluyla paylaşılmıştır.
Bilgilerinizi rica ederim.

Prof.Dr. Ömer ARIÖZ
Rektör

Ek F. Ölçek Kullanım İzin E-Mailleri

Prof. Dr. Veli DUYAN – Yaşlılara Yönelik Tutum Ölçeği Kullanım İzni E-Mail

Gönderilen - Hotmail Posta Kutusunda Bulunanlar

nergis ezel baykal 19 Ekim 2020 14:26 NB

Yaşlılara Yönelik Tutum Ölçeği

Kime: vduyan@t...

Değerli hocam merhabalar. Ben Çağ Üniversitesi psikoloji yüksek lisans öğrencisi Nergis Ezel BAYKAL. "ERKEN ERİŞKİNLİK DÖNEMİNDEKİ BİREYLERİN EMPATİK EĞİLİMLERİNİN VE YAŞLILARA YÖNELİK TUTUMLARININ İNCELENMESİ" başlıklı bir tez çalışması yapmayı planlamaktayım. Çalışmam için kullanmayı istediğim ölçeklerden biri sizin uyarladığınız Yaşlılara Yönelik Tutum Ölçeği.İzniniz olursa çok mutlu olurum. İyi günler dilerim hocam.

☆ **Veli.Duyan@i** 19 Ekim 2020 15:43 V

Ynt: Yaşlılara Yönelik Tutum Ölçeği

Kime: nergis ezel baykal

2020-10-19 14:26, nergis ezel baykal yazmış:

[nergis ezel baykal adlı kişiye ait metnin Daha Fazlasını Gör](#)

Sayın Nergis Ezel Baykal,

Ölçeği çalışmanızda kullanmanızdan memnuniyet duyarım. İyi günler iyi çalışmalar dilerim. Sağlıcakla kalın...

Dr. Nurdan Çabuker – Diğerkamlik Ölçeği Kullanım İzni E-Mail

nergis ezel baykal 30 Ekim 2020 13:03 NB

Ölçek izini

Kime: nurdan.cabuker@...

Değerli hocam merhabalar.
Ben Çağ Üniversitesi psikoloji yüksek lisans öğrencisi Nergis Ezel Baykal. " Erken Erişkinlik Dönemindeki Bireylerin Diğerkamlik Düzeyi ve Yaşlılara Yönelik Tutumlarının İncelenmesi" başlıklı bir tez çalışması yapmayı planlamaktayım. Çalışmam için kullanmayı istediğim ölçeklerden biri sizin geliştirdiğiniz Diğerkamlik Ölçeği. İzniniz olursa çok mutlu olurum. İyi günler dilerim.

☆ **Nurdan Cabuker** 30 Ekim 2020 13:23 NC

Ynt: Ölçek izini

Kime: nergis ezel baykal

merhabalar, ölçeği kullanmanızda bir sakınca yok. çalışmanızda başarılar ve kolaylıklar dilerim. İyi günler

Ek G. Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu

T.C.
Çağ Üniversitesi
Sosyal Bilimleri Enstitüsü Etik Kurulu
BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ ONAM FORMU

Kişisel Bilgi Formu

Değerli katılımcı,
Bu çalışma, yüksek lisans tezim kapsamında Prof.Dr. Binnaz KIRAN danışmanlığında yapılmaktadır. Toplanan veriler sadece bilimsel amaçlarla kullanılacak olup üçüncü kişilerle kesinlikle paylaşılmayacaktır. Katılımınız, çalışmanın temelini oluşturacağından verdiğiniz yanıtların doğruluğu önem arz etmektedir. İlginiz ve değerli vaktinizi ayırdığınız için şimdiden teşekkür ederim.
Nergis Ezel BAYKAL
Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Psikoloji Yüksek Lisans Öğrencisi

Bu çalışmaya gönüllü olarak katılıyorum. *

- Evet
- Hayır

Ek H. Kişisel Bilgi Formu**KİŞİSEL BİLGİ FORMU**

Değerli katılımcı,

Bu çalışma, yüksek lisans tezim kapsamında Prof. Dr. Binnaz KIRAN danışmanlığında yapılmaktadır. Toplanan veriler sadece bilimsel amaçlarla kullanılacak olup üçüncü kişilerle kesinlikle paylaşılmayacaktır. Katılımınız, çalışmanın temelini oluşturacağından verdiğiniz yanıtların doğruluğu önem arz etmektedir. İlginiz ve değerli vaktinizi ayırdığınız için şimdiden teşekkür ederim.

Nergis Ezel BAYKAL

Ek-1.Kişisel Bilgi Formu

Bu çalışma Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Psikoloji Yüksek Lisans Programı tez çalışmam kapsamında Prof. Dr. Binnaz KIRAN danışmanlığında uygulanmaktadır. Toplanan bu veriler sadece bilimsel amaçlarla kullanılacak ve 3.şahıslarla kesinlikle paylaşılmayacaktır. Katılımınız çalışmanın temelini oluşturacağı için formda verdiğiniz bilgilerin doğruluğu önem arz etmektedir. İlginiz ve ayırdığınız zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.

Nergis Ezel BAYKAL

Cinsiyet:

Kadın () Erkek () Belirtmek İstemiyorum

() Medeni Durum:

Bekar () Evli () Evli ise:

Öğrenci..... (Kaçınıcı sınıfta olduğunuzu belirtiniz.)

Aylık Gelir Miktarı:

Aşağıdaki soruları yaşlı bir birey ile aynı evde uzun süre kaldıysanız cevaplayınız.

1.Yaşlının yakınlık derecesi; (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)

Anne () Baba () Kayınvalide () Kayınbaba () Büyükanne () Büyükbaba () Diğer Akraba ()

2.Yaşlının yemek yeme, giyinme, temizlik gibi ihtiyaçlarını kim karşılıyordu?

Kendim () Eşim () Annem () Babam () Kızım () Oğlum () Diğer Akraba ()

3.Yaşlı bir birey ile ne kadar süre aynı evi paylaştınız? **1-3 Yıl () 3-5 Yıl () 5- 7 Yıl () 7+()**

4.Yaşlı kendi temel ihtiyaçlarını giderebilecek düzeyde miydi? (Yeme, tuvalet ihtiyacı, kişisel bakım vb.) **Evet/ Hayır**

5.Yaşlı dışarı çıkarak gezebilecek düzeyde beceriye sahip miydi? **Evet/ Hayır**

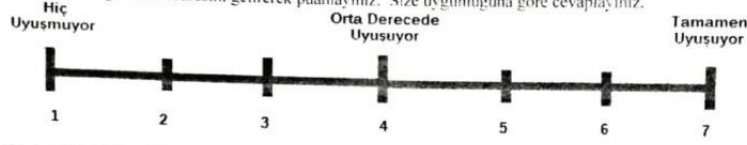
Aşağıdaki önergelerden size uygun olanı yuvarlak içine alınız.

- Gelecekte bana çocuklarım bakar. **Evet/ Hayır**
- Gelecekte çocuklarımla yaşamak isterim. **Evet/ Hayır**
- Gelecekte şu anda yaşamış olduğum mahalleden ve komşularımdan ayrılmak istemem. **Evet/ Hayır**
- Gelecekte çocuklarım ve onların ailesi ile yaşamak isterim. **Evet/ Hayır**
- Gelecekte teknoloji gelişmiş olacağından yaşlıların tek başlarına yaşayabileceklerini düşünüyorum. **Evet/ Hayır**

Ek I. Yaşlılara Yönelik Tutum Ölçeği

YAŞLILARA YÖNELİK TUTUM ÖLÇEĞİ

Bu ölçekle yaşlılara yönelik tutumunuz ölçülecektir. Önergenin size uygunluğunu aşağıdaki çizelgeden yola çıkarak cevaplayınız. Bu önergelerin herkes için geçerli doğru yanıtları bulunmamaktadır. Bu cümlelerin başına "Benim fikrime göre" ibaresini getirerek puanlayınız. Size uygunluğuna göre cevaplayınız.

Yaşlılar özel konutlarda yaşamalıdır	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)
Yaşlılar farklıdır	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)
Yaşlılar değişmez	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)
Yaşlılar emekli olunca, işten elini eteğini çeker	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)
Yaşlıların evleri bakımsızdır	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)
Bilgelik, yaşın ilerlemesiyle oluşmaz	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)
Yaşlıların toplumda aşırı nüfuzu vardır	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)
Yaşlılar diğer insanların kendini rahatsız hissetmesine neden olur	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)
Yaşlılar hikâyeleri ile insanları bunaltır	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)
Yaşlılar her zaman başkalarının işine karışır	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)
Yaşlıların rahatsız edici hataları vardır	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)
Yaşlıların yaşadıkları çevre üzerinde olumsuz etkileri vardır	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)
Yaşlılar birbirine çok benzer	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)
Yaşlılar pasaklıdır	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)
Yaşlılar sınırlı, huysuz ve memnuniyetsizdir	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)
Yaşlılar gençlerden yakınırlar	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)
Yaşlıların aşırı sevgi talepleri vardır	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)
Yaşlılar gençlerle iç içe yaşamalıdır	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)
Yaşlılar herhangi bir kimseden farklı değildir	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)
Yaşlılar yeni şeylere uyum sağlayabilir	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)
Yaşlılar güçlen yettiği surece çalışmayı tercih eder	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)
Yaşlıların temiz ve göz alıcı evleri vardır	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)
Yaşlılar ilerleyen yaşla birlikte daha da bilgeleşir	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)
Yaşlılar toplumda daha fazla güç sahibi olmalıdır	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)
Yaşlılarla birlikte olmak huzur vericidir	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)
Yaşlıların geçmişlerinden söz etmeleri hoş bir şeydir	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)
Yaşlılar sadece kendi işleri ile meşgul olur	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)
Yaşlıların hataları gençtenkinden farklı değildir	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)
Yaşlılarla iç içe olan bir çevre güzeldir	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)
Yaşlılar birbirlerinden farklıdır	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)
Yaşlılar temiz ve düzenlidir	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)
Yaşlılar neşeli, uzlaşmacı ve esprilidir	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)
Yaşlılar gençlerden nadiren yakınırlar	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)
Yaşlılar sevgiye başkalarından daha fazla gereksinim duymaz	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)

Ek İ. Diğerkamlık Ölçeği

Aşağıda bazı ifadeler verilmiştir. (1)En Az-(5)En Çok olacak şekilde puanlama yapılmaktadır. Sizi en iyi tanımlayan seçeneğin karşısındaki numarayı işaretlemeniz beklenmektedir.		TERCİH DÜZEYİ				
		EN AZ ← → EN ÇOK				
1)	Başkalarının sıkıntılarını dinlemek için zamanımı verebilirim	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
2)	Sıkıntısı olan birine yardım etmek için gerekli özveride bulunurum.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
3)	Toplu taşıma araçlarında ve sırada/kuyruk da bekleyen ihtiyacı olan birine yerimi/sıramı veririm.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
4)	“Veren el, alan elden üstündür.” Diye düşünürüm.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
5)	Kendim için istediğim şeyi diğer insanlar içinde isterim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
6)	Yararıma olmayacak hiçbir yardım davranışında bulunmam.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
7)	Başkalarının işlerine yardım ederken zamanı sorun etmem.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
8)	Acil durumlarda yardım vermeyi erdemlilik olarak görürüm.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
9)	Çok sıkıntıda kalmış birisine geri dönüşünü düşünmeden borç veririm.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
10)	Yardım ettiğimde sömürüldüğümü düşünüyorum	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
11)	Tehdit altında olan (güçsüz) birine duraksamaksızın yardım ederim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
12)	Bence her yardım ilişkisi, aslında bir çıkar ilişkisidir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
13)	Yardım etmeden önce çıkarlarımı düşünürüm.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
14)	Yardım ihtiyacı olan birisini gördüğümde ona yardım etmedikçe içim rahat etmez.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
15)	Sahip olduğum maddi olanakları başkalarıyla paylaşmaktan keyif alırım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
16)	İyilik yaparken hiçbir karşılık beklemem.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
17)	Genelde bireysel çıkarlarıma öncelik veririm	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
18)	Fedakârlıkta bulunmaktan mutluluk duyarım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
19)	Kötü günler için biriktirdiğim paramı ihtiyacı olana gözümü kırpmadan veririm.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
20)	Yaşlılarla sohbet etmek için zaman ayırırım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)